ฯนโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

อภิธานปฺปทีปิกา

พุทฺธปฺปณาโม

๑. ตถาคโต โย กรุณากโร กโร,
ปยาต’โมสชฺช สุขปฺปทํ ปทํ;
อกา ปรตฺถํ กลิสมฺภเว ภเว,
นมามิ ตํ เกวลทุกฺกรํ กรํฯ

ธมฺมปฺปณาโม

๒. อปูชยุํ ยํ มุนิกุญฺชรา ชรา,
รุชาทิมุตฺตา ยหิมุตฺตเร ตเร;
ฐิตา ติวฏฺฏมฺพุนิธึ นรานรา,
ตรึสุ ตํ ธมฺมมฆปฺปหํ ปหํฯ

สงฺฆปฺปณาโม

๓. คตํ มุนิโนฺท’รสสูนุตํ นุตํ,
สุปุญฺญเขตฺตํ ภุวเน สุตํ สุตํ;
คณมฺปิ ปาณีกตสํวรํ วรํ,
สทา คุโณเฆน นิรนฺตร’นฺตรํฯ

ปฏิญฺญา

๔. นามลิงฺเคสุ โกสลฺล, มตฺถนิจฺฉยการณํ;
ยโต มหพฺพลํ พุทฺธ, วจเน ปาฏวตฺถินํฯ

๕. นามลิงฺคานฺย’โต พุทฺธ, ภาสิตสฺสา’รหานฺย’หํ;
ทสฺสยโนฺต ปกาเสสฺส, **มภิธานปฺปทีปิกํฯ**

ปริภาสา

๖. ภิโยฺย **รูปนฺตรา สาห, จริเยน** จ กตฺถจิ;
กฺวจา’ **หจฺจวิธาเนน** เญยฺยํ ถีปุํนปุํสกํฯ

๗. อภินฺนลิงฺคานํเยว, ทฺวโนฺท จ, ลิงฺควาจกา;
คาถาปาทนฺตมชฺฌฏฺฐา, ปุพฺพํ ยนฺตฺยปเร ปรํฯ

๘. ปุํมิตฺถิยํ ปทํ **ทฺวีสุ,** สพฺพลิเงฺค จ **ตีสฺวิ**ติ;
อภิธานนฺตรารมฺภ, เญยฺยํ **ตฺว**’นฺต **มถา**ทิ จฯ

๙. ภิโยฺย ปโยค มาคมฺม, โสคเต **อาคเม** กฺวจิ;

นิฆณฺฑุ ยุตฺติ ญฺจานีย, นามลิงฺคํ กถียตีติฯ

๑. สคฺคกณฺฑ

๑. พุโทฺธ ทสพโล สตฺถา, สพฺพญฺญู ทฺวิปทุตฺตโม;
มุนินฺท ภควา นาโถ, จกฺขุม'งฺคีรโส มุนิฯ

๒. โลกนาโถ' นธิวโร, มเหสิ จ วินายโก;
สมนฺตจกฺขุ สุคโต, ภูริปญฺโญ จ มารชิฯ

๓. นรสีโห นรวโร, ธมฺมราชา มหามุนิ;
เทวเทโว โลกครุ, ธมฺมสฺสามี ตถาคโตฯ

๔. สยมฺภู สมฺมาสมฺพุโทฺธ, วรปญฺโญ จ นายโก;
ชิโน, สกฺโก ตุ สิทฺธโตฺถ, สุโทฺธทนิ จ โคตโมฯ

๕. สกฺยสีโห ตถา สกฺย, มุนิ จาทิจฺจพนฺธุ จ;
๖. โมกฺโข นิโรโธ นิพฺพานํ, ทีโป ตณฺหกฺขโย ปรํ;
ตาณํ เลณ มรูปญฺจ, สนฺตํ สจฺจ มนาลยํฯ

๗. อสงฺขตํ สิว มมตํ สุทุทฺทสํ,
ปรายณํ สรณ มนีติกํ ตถา;
อนาสวํ ธุว มนิทสฺสนา' กตา,
ปโลกิตํ นิปุณ มนนฺต มกฺขรํฯ

๘. ทุกฺขกฺขโย พฺยาพชฺฌญฺจ [พฺยาปชฺชํ (ฏีกา)], วิวฏฺฏํ เขม เกวลํ;
อปวโคฺค วิราโค จ, ปณีต มจฺจุตํ ปทํฯ

๙. โยคเกฺขโม ปาร มปิ, มุตฺติ สนฺติ วิสุทฺธิโย;
วิมุตฺย' สงฺขตธาตุ, สุทฺธิ นิพฺพุติโย สิยุํฯ

๑๐. ขีณาสโว ตฺว'เสโกฺข จ, วีตราโค ตถา' รหา;
เทวโลโก ทิโว สโคฺค [นาโก (สี.)],
ติทิโว ติทสาลโยฯ

๑๑. ติทสา ตฺว'มรา เทวา, วิพุธา จ สุธาสิโน;
สุรา มรู ทิโวกา จา, มตปา สคฺควาสิโนฯ

๑๒. นิชฺชรา' นิมิสา ทิพฺพา, อปฺเม เทวตานิ จ [เทวตา เอว เทวตานิ, สกเตฺถ นิปจฺจโย (ฏีกา)];
๑๓. สิโทฺธ ภูโต จ คนฺธโพฺพ, คุยฺหโก ยกฺข รกฺขสา;
กุมฺภโณฺฑ จ ปิสาจา'ที, นิทฺทิฏฺฐา **เทวโยนิโย**ฯ

๑๔. ปุพฺพเทวา สุรริปู, อสุรา ทานวา ปุเม;
ตพฺพิเสสา ปหาราโท, สมฺพโร พลิอาทโยฯ

๑๕. ปิตามโห ปิตา พฺรหฺมา, โลเกโส กมลาสโน;
ตถา หิรญฺญคโพฺภ จ, สุรเชโฏฺฐ ปชาปติฯ

๑๖. วาสุเทโว หริ [หรี (ฏีกา)] กโณฺห, เกสโว จกฺกปาณฺย’ถ;
มหิสฺสโร สิโว สูลี, อิสฺสโร ปสุปตฺย’ปิฯ

๑๗. หโร วุโตฺต กุมาโร ตุ, ขโนฺธ สตฺติธโร ภเว;
๑๘. สโกฺก ปุรินฺทโท เทว, ราชา วชิรปาณิ จ;
สุชมฺปติ สหสฺสโกฺข, มหิโนฺท วชิราวุโธฯ

๑๙. วาสโว จ ทสสต, นยโน ติทิวาธิภู;
สุรนาโถ จ วชิร, หโตฺถ จ ภูตปตฺย’ปิฯ

๒๐. มฆวา โกสิโย อิโนฺท, วตฺรภู ปากสาสโน;
วิโฑโช ถ **สุชา** ตสฺส [สุชาตา’สฺส (ฏีกา)], ภริยา ถ ปุรํ ภเวฯ

๒๑. มสกฺกสารา [มสกฺกสาโร (สี.)] วโสฺสก, สารา เจวา’ มราวตี;
เวชยโนฺต ตุ ปาสาโท,
สุธมฺมา ตุ สภา มตาฯ

๒๒. **เวชยโนฺต** รโถ ตสฺส,
วุโตฺต **มาตลิ** สารถิ;
เอราวโณ คโช **ปณฺฑุ, กมฺพโล** ตุ สิลาสนํฯ

๒๓. **สุวีโร**จฺจาทโย ปุตฺตา, **นนฺทา** โปกฺขรณี ภเว;
นนฺทนํ มิสฺสกํ จิตฺต, ลตา ผารุสกํ **วนา**ฯ

๒๔. อสนิ ทฺวีสุ กุลิสํ, วชิรํ ปุนฺนปุํสเก;
อจฺฉราโยตฺถิยํ วุตฺตา, รมฺภา อลมฺพุสาทโย;
เทวิตฺถิโย ถ คนฺธพฺพา, **ปญฺจสิโข**ติ อาทโยฯ

๒๕. วิมาโน นิตฺถิยํ พฺยมฺหํ, ปียูสํ ตฺวมตํ สุธา;
สิเนรุ เมรุ ติทิวา, ธาโร เนรุ สุเมรุ จฯ

๒๖. ยุคนฺธโร อีสธโร, กรวีโก สุทสฺสโน;
เนมินฺธโร วินตโก, อสฺสกโณฺณ **กุลาจลา**ฯ

๒๗. มนฺทากินี ตถา’กาส, คงฺคา สุรนที ปฺยถ;
๒๘. โกวิฬาโร ตถา ปาริ, จฺฉตฺตโก ปาริชาตโก;
กปฺปรุโกฺข ตุ สนฺตานา, ทโย **เทวทฺทุมา** สิยุํฯ

๒๙. ปาจี ปตีญฺ’ ทีจิ’ตฺถี, ปุพฺพ ปจฺฉิม อุตฺตรา;
ทิสาถ ทกฺขิณา’ ปาจี, วิทิสา’นุทิสา ภเวฯ

๓๐. เอราวโต [เอราวโณ (สี.), อมรโกเส ปน เอราวโต เอว อตฺถิ] ปุณฺฑรีโก, วามโน กุมฺโท’ ญฺชโน;
ปุปฺผทโนฺต สพฺพภุโมฺม, สุปฺปตีโก **ทิสาคชา**ฯ

๓๑. **ธตรโฏฺฐ** จ คนฺธพฺพา, ธิโป, กุมฺภณฺฑสามิ ตุ;
วิรุฬฺหโก, วิรูปโกฺข, ตุ นาคาธิปตีริโตฯ

๓๒. ยกฺขาธิโป เวสฺสวโณ, **กุเวโร** นรวาหโน;
อฬกา [อลกา (อมรโกส)] **ฬกมนฺทา**สฺส, ปุรี, ปหรณํ **คทา;**
จตุทฺทิสาน มธิปา, ปุพฺพาทีนํ กมา อิเมฯ

๓๓. ชาตเวโท สิขี โชติ, ปาวโก ทหโน’ นโล;
หุตาวโห’ จฺจิมา ธูม, เกตฺว’คฺคิ คินิ ภานุมาฯ

๓๔. เตโช ธูมสิโข วายุ, สโข จ กณฺหวตฺตนี;
เวสฺสานโร หุตาโส ถ, สิขาชาล’จฺจิ จาปฺเมฯ

๓๕. วิปฺผุลิงฺคํ ผุลิงฺคญฺจ, ภสฺมา [‘ภสฺมา’ ติปทํ ราชาทิคเณ ปริยาปนฺนํ (รูปสิทฺธิ-อุณาทิ), ภสฺมํ (สี.)] ตุ เสฏฺฐิ ฉาริกา;

๓๖. **กุกฺกุโฬ** ตฺ’ณฺหภสฺมสฺมิ, มงฺคาโร’ลาต มุมฺมุกํ [ติกํ ทิตฺตกฏฺฐาทินฺธเน (ฎีกา)];
สมิธา อิธุมํ เจ’โธ, อุปาทานํ ตถินฺธนํฯ

๓๗. อโถ’ภาโส ปกาโส จา,
'โลโก’โชฺชตา’ตปา สมา;
มาลุโต ปวโน วายุ, วาโต’นิล สมีรณา;
คนฺธวาโห ตถา วาโย, สมีโร จ สทาคติฯ

๓๘. **วายุเภทา** อิเม ฉฺ’ทฺธ, งฺคโม จาโธคโม ตถา;
กุจฺฉิโฏฺฐ จ โกฏฺฐาสโย, อสฺสาสงฺคานุสาริโนฯ

๓๙. อโถ อปานํ ปสฺสาโส,
อสฺสาโส อาน มุจฺจเตฯ

๔๐. เวโค ชโว รโย ขิปฺปํ, ตุ สีฆํ ตุริตํ ลหุ;
อาสุ ตุณฺณ มรํ จาวิ, ลมฺพิตํ ตุวฏํปิ จฯ

๔๑. สตตํ นิจฺจ มวิรตา, นารต สนฺตต มนวรตญฺจ ธุวํ;
ภุส มติสโย จ ทฬฺหํ, ติเพฺพ’กนฺตา’ติมตฺต, พาฬฺหานิ;
ขิปฺปาที ปณฺฑเก ทเพฺพ, ทพฺพคา เตสุ เย ติสฺฯ

๔๒. อวิคฺคโห ตุ กาโม จ, มโนภู มทโน ภเว;
อนฺตโก วสวตฺตี จ, ปาปิมา จ ปชาปติฯ

๔๓. ปมตฺตพนฺธุ กโณฺห จ, มาโร นมุจิ, ตสฺส ตุ;
ตณฺหา’รตี รคา **ธีตู,** หตฺถี ตุ **คิริเมขโล**ฯ

๔๔. ยมราชา จ เวสายี, ยโม’สฺส **นยนาวุ**ธํ;
เวปจิตฺติ ปุโลโม จ, กิมฺปุริโส ตุ กินฺนโรฯ

๔๕. อนฺตลิกฺขํ ข’มาทิจฺจ, ปโถ’พฺภํ คคน’มฺพรํ;
เวหาโส จานิลปโถ, อากาโส นิตฺถิยํ นภํฯ

๔๖. เทโว เวหายโส ตารา,

ปโถ สุรปโถ อฆํฯ

๔๗. เมโฆ วลาหโก เทโว, ปชฺชุโนฺน’มฺพุธโร ฆโน;
ธาราธโร จ ชีมูโต, วาริวาโห ตถา’มฺพุโทฯ

๔๘. อพฺภํ ตีสฺวถ วสฺสญฺจ, วสฺสนํ วุฏฺฐิ นาริยํ;
สเตรตา’กฺขณา วิชฺชุ, วิชฺชุตา จาจิรปฺปภาฯ

๔๙. เมฆนาเท ตุ ธนิตํ, คชฺชิตํ รสิตาทิ จ;
อินฺทาวุธํ อินฺทธนุ, วาตกฺขิตฺตมฺพุ สีกโรฯ

๕๐. อาสาโร ธารา สมฺปาโต,
กรกา ตุ ฆโนปลํ;
ทุทฺทินํ เมฆจฺฉนฺนาเห, ปิธานํ ตฺวปธารณํฯ

๕๑. ติโรธาน’นฺตรธานา, ปิธาน ฉาทนานิ จ;
อินฺทุ จโนฺท จ นกฺขตฺต, ราชา โสโม นิสากโรฯ

๕๒. โอสธีโส หิมรํสิ, สสโงฺก จนฺทิมา สสี;
สีตรํสิ นิสานาโถ, อุฬุราชา จ มา ปุเมฯ

๕๓. **กลา** โสฬสโม ภาโค, พิมฺพํ ตุ มณฺฑลํ ภเว;
อโฑฺฒ ตฺวโทฺธ อุปโฑฺฒ จ, วา ขณฺฑํ สกลํ ปุเมฯ

๕๔. **อทฺธํ** วุตฺตํ สเม ภาเค, ปสาโท ตุ ปสนฺนตา;
โกมุที จนฺทิกา ชุณฺหา, กนฺติ โสภา ชุติ จฺฉวิฯ

๕๕. กลโงฺก ลญฺฉนํ ลกฺขํ, อโงฺก’ภิญฺญาณ ลกฺขณํ;
จิหนํ จาปิ โสภา ตุ, ปรมา **สุสมา** ถ จฯ

๕๖. สีตํ คุเณ, คุณิลิงฺคา, สีต สิสิร สีตลา;
หิมํ ตุหิน มุสฺสาโว, นีหาโร มหิกา ปุยถฯ

๕๗. นกฺขตฺตํ โชติ ภํ ตารา, อปฺปุเม ตารโก’ฬุ จ;
๕๘. อสฺสยุโช ภรณิตฺถี, สกตฺติกา โรหิณี ปิจ;
มิคสิร [มคสิร (สี.)] มทฺทา จ ปุนพฺพสุ, ผุโสฺส [ปุโสฺส (ฎี.)] จาสิเลส’ปิฯ

๕๙. มาฆา [มฆ (สี.)] จ ผคฺคุนี เทฺว จ, หตฺถา จิตฺตา จ สฺวาติปิ;
วิสาขา’ นุราธา เชฏฺฐา, มูลา’ สาฬฺหา ทุเว ตถาฯ

๖๐. สวโณ จ ธนิฏฺฐา จ, สตภิสโช ปุพฺพุ’ตฺตรภทฺทปทา;
เรวตฺยปีติ กมโต, **สตฺตาธิกวีสนกฺขตฺตาฯ**

๖๑. โสพฺภานุ กถิโต ราหุ, **สูรา**ที ตุ นวคฺคหา;
ราสิ **เมสา**ทิโก ภทฺท, ปทา โปฏฺฐปทา สมาฯ

๖๒. อาทิโจฺจ สูริโย สูโร, สตรํสิ ทิวากโร;

เวโรจโน ทินกโร, อุณฺหรํสิ ปภงฺกโรฯ

๖๓. อํสุมาลี ทินปติ, ตปโน รวิ ภานุมา;
รํสิมา ภากโร ภานุ, อโกฺก สหสฺสรํสิ จฯ

๖๔. รํสิ อาภา ปภา ทิตฺติ, รุจิ ภา ชุติ ทีธิติ;
มรีจิ ทฺวีสุ ภานฺวํ'สุ, มยูโข กิรโณ กโรฯ

๖๕. ปริธิ ปริเวโส ถ, มรีจิ มิคตณฺหิกา;
สูรโสฺสทยโต ปุพฺพฺ', ฎฺฐิตรํสิ สิยา' **รุโณ**ฯ

๖๖. กาโล'ทฺธา สมโย เวลา,
ตพฺพิเสสา ขณาทโย;
ขโณ ทสจฺฉรากาโล,
ขณา ทส **ลโย** ภเวฯ

๖๗. ลยา ทส **ขณลโย,**
มุหุโตฺต เต สิยา ทส;
ทส **ขณมุหุโตฺต** เต, ทิวโส ตุ อหํ ทินํฯ

๖๘. ปภาตญฺจ วิภาตญฺจ, ปจฺจูโส กลฺล มปฺยถ;
อภิโทโส ปโทโส ถ,
สาโย สญฺฌา ทินจฺจโยฯ

๖๙. นิสา จ รชนี รตฺติ, ติยามา สํวรี ภเว;
ชุณฺหา ตุ จนฺทิกายุตฺตา, ตมุสฺสนฺนา **ติมิสิกา**ฯ

๗๐. นิสีโถ มชฺฌิมา รตฺติ, อฑฺฒรโตฺต มหานิสา;
อนฺธกาโร ตโม นิตฺถี, ติมิสํ ติมิรํ มตํฯ

๗๑. **จตุรงฺคตมํ** เอวํ, กาฬปกฺขจตุทฺทสี;
วนสโณฺฑ ฆโน เมฆ, ปฎลํ จา'ฑฺฒรตฺติ จฯ

๗๒. **อนฺธตมํ** ฆนตเม, ปหาโร ยาม, สญฺญิโต;
ปาฎิปโท ตุ ทุติยา, ตติยาที **ติถี** [ติถิ], ตายติ ปาเลตีติ ติถิ, ตา+อิติ (ณฺวาทิ) ทฺวิสุฯ

๗๓. ปนฺนรสี ปญฺจทสี, ปุณฺณมาสี ตุ ปุณฺณมา;
อมาวสี ปฺยมาวาสี, ถิยํ ปนฺนรสี' ปราฯ

๗๔. ฆฎิกา สฎฺฐฺย' **โหรโตฺต, ปโกฺข** เต ทส ปญฺจ จ;
เต ตุ ปุพฺพาปรา **สุกฺก,**
กาฬา, มาโส ตุ เต ทุเวฯ

๗๕. จิโตฺต เวสาข, เชโฎฺฐ จา, สาโฬฺห ทฺวีสุ จ สาวโณ;
โปฎฺฐปาท'สฺสยุชา จ, มาสา ทฺวาทส กตฺติโกฯ

๗๖. มาคสิโร ตถา ผุโสฺส, กเมน มาฆ ผคฺคุณา;
กตฺติก'สฺสยุชา มาสา, ปจฺฉิม ปุพฺพกตฺติกาฯ

๗๗. สาวโณ **นิกฺขมนีโย,**
จิตฺตมาโส ตุ **รมฺมโก**ฯ

๗๘. จตฺโร จตุโร มาสา, กตฺติกกาฬปกฺขโต;
กมา **เหมนฺต คิมฺหาน, วสฺสานา** อุตฺโย ทฺวิสุฯ

๗๙. **เหมโนฺต สิสิร** มุตู,
ฉ วา **วสโนฺต** จ **คิมฺห วสฺสานา;**
สรโทติ กมา มาสา, เทฺว เทฺว วุตฺตานุสาเรนฯ

๘๐. อุโณฺห นิทาโฆ คิโมฺหถ,
วโสฺส วสฺสาน ปาวุสา;
อุตูหิ ตีหิ วสฺสานา, ทิเกหิ **ทกฺขิณายนํ**ฯ

๘๑. **อุตฺตรายน** มเญฺญหิ, ตีหิ วสฺสายนทฺวยํ;
วสฺส สํวจฺฉรา นิตฺถี, สรโท หายโน สมาฯ

๘๒. กปฺปกฺขโย ตุ สํวโฏฺฏ, ยุคนฺต ปลยา อปิ;
อลกฺขี กาลกณฺณิตฺถี, อถ ลกฺขี สิริ'ตฺถิยํฯ

๘๓. ทนุ ทานวมาตา ถ, เทวมาตา ปนา'ทิติ;
๘๔. ปาปญฺจ กิพฺพิสํ เวรา, ฆํ ทุจฺจริต ทุกฺกฏํ;
อปุญฺญา'กุสลํ กณฺหํ, กลุสํ ทุริตา'คุ จฯ

๘๕. กุสลํ สุกตํ สุกฺกํ, ปุญฺญํ ธมฺม มนิตฺถิยํ;
สุจริต มโถ ทิฏฺฐ, ธมฺมิกํ อิหโลกิกํฯ

๘๖. สนฺทิฏฺฐิก มโถ ปาร, โลกิกํ สมฺปรายิกํ;
ตกฺกาลํ ตุ ตทาตฺวํ โจ,
ตุตรกาโล ตุ อายติฯ

๘๗. หาโส' ตฺตมนตา ปีติ, วิตฺติ ตุฏฺฐิ จ นาริยํ;
อานโนฺท ปมฺทา'โมโท, สโนฺตโส นนฺทิ สมฺมโทฯ

๘๘. ปาโมชฺชญฺจ ปโมโท ถ, สุขํ สาตญฺจ ผาสฺว'ถ;
ภทฺทํ เสโยฺย สุภํ เขมํ, กลฺยาณํ มงฺคลํ สิวํฯ

๘๙. ทุกฺขญฺจ กสิรํ กิจฺฉํ, นีโฆ จ พฺยสนํ อฆํ;
ทเพฺพ ตุ ปาปปุญฺญานิ, ตีสฺวากิจฺฉํ สุขาทิ จฯ

๙๐. ภาคฺยํ นิยติ ภาโค จ, ภาคเธยฺยํ วิธี'ริโต;
อโถ อุปฺปตฺติ นิพฺพตฺติ, ชาติ ชนน มุพฺภโวฯ

๙๑. นิมิตฺตํ การณํ ฐานํ, ปทํ พีชํ นิพนฺธนํ;

นิทานํ ปภโว เหตุ, สมฺภโว เสตุ ปจฺจโยฯ

๙๒. การณํ ยํ สมาสนฺนํ, **ปทฏฺฐาน**นฺติ ตํ มตํ;
ชีโว ตุ ปุริโส’ตฺตา ถ, ปธานํ ปกติตฺถิยํฯ

๙๓. ปาโณ สรีรี ภูตํ วา, สโตฺต เทหี จ ปุคฺคโล;
ชีโว ปาณี ปชา ชนฺตุ,
ชโน โลโก ตถาคโตฯ

๙๔. รูปํ สโทฺท คนฺธ รสา, ผโสฺส ธโมฺม จ โคจรา;
อาลมฺพา วิสยา เต ฉา, รมฺมณา ลมฺพณานิ จฯ

๙๕. สุโกฺก โคโร สิโต’ทาตา,
ธวโล เสต, ปณฺฑรา;
โสโณ ตุ โลหิโต รโตฺต,
ตมฺพ มญฺชิฏฺฐ โรหิตาฯ

๙๖. นีโล กณฺหา’สิตา กาโฬ,
เมจโก สาม สามลา;
สิตปีเตตุ **ปณฺฑุ**’โตฺต, อีสํปณฺฑุตุ **ธูสโร**ฯ

๙๗. **อรุโณ** กิญฺจิรโตฺต ถ,
ปาฏโล เสตโลหิโต;
อโถ ปีโต หลิทฺทยาโภ,
ปลาโส หริโต หริฯ

๙๘. **กฬาโร กปิโล** นีล, ปีเต ถ โรจนปฺปเภ;
ปิโงฺค ปิสโงฺค ปุยถวา, กฬาราที ตุ ปิงฺคเลฯ

๙๙. กมฺมาโส สพโล จิโตฺต,
สาโว ตุ กณฺหปีตเก;
วาจฺจลิงฺคา คุณิเนฺยเต, คุเณ สุกฺกาทโย ปุเมฯ

๑๐๐. นจฺจํ นฏฺฏญฺจ นฏนํ, นตฺตนํ ลาสนํ ภเว;
นจฺจํ ตุ วาทิตํ คีต, มิติ **นาฏฺ**มิทํ ตยํฯ

๑๐๑. นจฺจฏฺฐานํ สิยา **รโงฺค, ภินโย** สูจฺยสูจนํ;
องฺคหาโร’งฺควิเกฺขโป, นฏฺฏโก นฏโก นโฏฯ

๑๐๒. สิงฺคาโร กรุโณ วีร, พฺภุต หสฺส ภยานกา;
สโนฺต พีภจฺฉ รุทฺทานิ, นว **นาฏฺยรสา** อิเมฯ

๑๐๓. โปสสฺส นาริยํ โปเส, อิตฺถิยา สงฺคมํ ปติ;
ยา ปิหา เอส **สิงฺคาโร,** รติกีฬาทิการโณฯ

๑๐๔. อุตฺตม ปฺปกติปฺปาโย, อิตฺถิปุริสเหตุโก;

โส **สโมฺภโค วิโยโค**ติ,
สิงฺคาโร ทฺวิโธ มโตฯ

๑๐๕. ภาสิตํ ลปิตํ ภาสา, โวหาโร วจนํ วโจ;
อุตฺติ วาจา คิรา วาณี, ภารตี กถิตา [กถา (กตฺถจิ)] วจีฯ

๑๐๖. เอกาขฺยาโต ปทจโย, สิยา **วากฺยํ**สการโก;
อาเมฑิตนฺติ วิเญฺญยฺยํ, ทฺวตฺติกฺขตฺตุ มุทีรณํฯ

๑๐๗. ภเย โกเธ ปสํสายํ, ตุริเต โกตูหเล’จฺฉเร;
หาเส โสเก ปสาเท จ, กเร อาเมฑิตํ พุโธฯ

๑๐๘. **อิรุ** นารี **ยชุ สาม,** มิติ เวทา ตโย สิยุํ;
เอเต เอว ตยี นารี, เวโท มโนฺต สุติตฺถิยํฯ

๑๐๙. อฏฺฐโก วามโก วาม, เทโว จงฺคีรโส ภคุ;
ยมทคฺคิ จ วาสิโฏฺฐ, ภารทฺวาโช จ กสฺสโป;
เวสฺสามิโตฺตติ มนฺตานํ, กตฺตาโร อิสโย อิเมฯ

๑๑๐. กโปฺป พฺยากรณํ โชติ, สตฺถํ สิกฺขา นิรุตฺติ จ;
ฉโนฺทวิจิติ เจตานิ, **เวทงฺคานิ** วทนฺติ ฉฯ

๑๑๑. **อิติหาโส** ปุราวุตฺต, ปฺปพโนฺธ ภารตาทิโก;
นามปฺปกาสกํ สตฺถํ, รุกฺขาทีนํ **นิฆณฺฑุ** โสฯ

๑๑๒. วิตณฺฑสตฺถํ วิเญฺญยฺยํ, ยํ ตํ **โลกายตํ** อิติ;
เกฎุภํ ตุ กฺริยากปฺป, วิกโปฺป กวินํ หิโตฯ

๑๑๓. **อาขฺยายิโก**ปลทฺธตฺถา, ปพนฺธกปฺปนา **กถา;**
ทณฺฑนีตฺย’ตฺถสตฺถสฺมิํ, วุตฺตโนฺต ตุ ปวตฺติ จฯ

๑๑๔. สญฺญา, ขฺยา, วฺหา สมญฺญา จา, ภิธานํ นาม มวฺหโย;
นามเธยฺยา’ ธิวจนํ, ปฏิวากฺยํ ตุ อุตฺตรํฯ

๑๑๕. ปโญฺห ตีสฺว นุโยโค จ, ปุจฺฉา ปฺยถ นิทสฺสนํ;
อุโปคฺฆาโต จ ทิฏฺฐโนฺต, ตโถ’ทาหรณํ ภเวฯ

๑๑๖. สมา สเงฺขป สํหารา, สมาโส สงฺคโห ปฺยถ;
สตํ ธารยสี ตฺยาทฺย, **พฺภกฺขานํ** ตุจฺฉภาสนํฯ

๑๑๗. โวหาโร ตุ วิวาโท ถ, สปนํ สปโถปิ จ;
ยโส สิโลโก กิตฺติตฺถี,
โฆสนา ตุ’จฺจสทฺทนํฯ

๑๑๘. ปฏิโฆโส ปฏิรโว, โถ’ ปญฺญาโส วจีมุขํ;
กตฺถนา จ สิลาฆา จ, วณฺณนา จ นุติ ตฺถุติฯ

๑๑๙.โถมนญฺจ [โถมนํ วา (กตฺถจิ โถมนํ โถมนา ทฺวิลิงฺค)] ปสํสาถ, **เกถา** นาโท สิขณฺฑินํ;
คชานํ **โกญฺจ**นาโท ถ,
มตา **เหสา** หยทฺธนิฯ

๑๒๐.ปริยาโย เววจนํ, สากจฺฉา ตุ จ สํกถา;
อุปวาโท จุ’ปโกฺกสา, วณฺณวาทา’นุวาโท จ;
ชนวาทา’ปวาทาปิ, ปริวาโท จ ตุลฺยตฺถาฯ

๑๒๑.เขโป นินฺทา ตถา กุจฺฉา, ชิคุจฺฉา ครหา ภเว;
นินฺทาปุโพฺพ อุปารโมฺภ, **ปริภาสน** มุจฺจเตฯ

๑๒๒.อฎฺฐานริยโวหาร, วเสน ยา ปวตฺติตา;
อภิวากฺยํ สิยา วาจา, สา วีติกฺกมทีปนีฯ

๑๒๓.มุหุํภาสา **นุลาโป**ถ, **ปลาโป** นตฺถิกา คิรา;
อาโทภาสน **มาลาโป,**
วิลาโป ตุ ปริทฺทโวฯ

๑๒๔.วิปฺปลาโป วิโรโธตฺติ, สเนฺทโสตฺติ ตุ วาจิกํ;
สมฺภาสนํ ตุ **สลฺลาโป,** วิโรธรหิตํ มิถุฯ

๑๒๕.**ผรุสํ** นิฎฺฐุรํ วากฺยํ, มนุญฺญํ **หทยงฺคมํ;**
สํกุลํ ตุ **กิลิฎฺฐ**ญฺจ, ปุพฺพาปรวิโรธินีฯ

๑๒๖.สมฺทายตฺถรหิตํ, **อพทฺธ**มิติ [อพนฺธ (ก.)] กิตฺติตํ;
วิตถํ ตุ มุสา จาถ [อาหตํ ตุ มุสาตฺถกํ (กตฺถจิ, อมรโกเส)], ผรุสาที ติลิงฺคิกาฯ

๑๒๗.สมฺมา พฺยยญฺจา วิตถํ, สจฺจํ ตจฺฉํ ยถาตถํ;
ตพฺพนฺตา ตีสฺว ลีกํ ตฺว, สจฺจํ มิจฺฉา มุสา พฺยยํฯ

๑๒๘.รโว นินาโท นินโท จ สโทฺท,
นิโคฺฆส นาท ทฺธนโย จ ราโว;
อาราว สํราว วิราว โฆสา,
รวา สุติตฺถี สร นิสฺสนา จฯ

๑๒๙.วิสฺสฎฺฐ มญฺชุ วิเญฺญยฺยา, สวนียา วิสาริโน;
พินฺทุ คมฺภีร นินฺนาที, เตฺยว **มฎฺฐงฺคิโก สโร**ฯ

๑๓๐.ติรจฺฉานคตานญฺหิ, รุตํ **วสฺสิต** มุจฺจเต;
โกลาหโล กลหโล,
คีตํ คานญฺจ คีติกาฯ

๑๓๑.สรา สตฺต ตโย คามา, เจกวีสติ มุจฺฉนา;
ตานา [ฐานานิ (พหูสุ)] เจกูนปญฺญาส, อิเจฺจตํ **สรมณฺฑลํ**ฯ

๑๓๒อุสโภ เธวโต เจว, ฉชฺช คนฺธาร มชฺฌิมา;
ปญฺจโม จ นิสาโทติ, **สเตฺต**’เต คทิตา สราฯ

๑๓๓นฺทนฺติ **อุสภํ** คาโว, ตุรคา **เธวตํ** ตถา;
ฉชฺชํ มยูรา **คนฺธาร,** มชา โกญฺจา จ **มชฺฌิมํ**ฯ

๑๓๔**ปญฺจมํ** ปรปุฏฺฐาที, **นิสาท**มฺปิ จ วารณา;
ฉโชฺช จ **มชฺฌิโม** คามา,
ตโย **สาธารโณ**ติ จฯ

๑๓๕สุเรสุ เตสุ ปเจฺจเก, ติโสฺส ติโสฺส หิ มุจฺฉนา;
สิยุํ ตเถว ตานานิ [ฐานานิ (พหูสุ)], สตฺต สเตฺตว ลพฺภเรฯ

๑๓๖ติโสฺส ทฺเว จตโสฺส จ, จตโสฺส กมโต สเร;
ติโสฺส ทฺเว จตโสฺสติ, **ทฺวาวีสติ** สุตี สิยุํฯ

๑๓๗อุจฺจตเร รเว **ตาโร,** ถาพฺยเตฺต มธุเร **กโล;**
คมฺภีเร ตุ รเว **มโนฺท,** ตาราที ตีสฺวโถ กเล;
กากลี สุขุเม วุโตฺต,
กฺริยาทิสมตา **ลโย**ฯ

๑๓๘วีณา จ วลฺลกี สตฺต, ตนฺตี สา **ปริวาทินี;**
โปกฺขโร โทณิ วีณาย,
อุปวีโณ ตุ เวฐโกฯ

๑๓๙อาตตเญฺจว วิตต, มาตตวิตตํ ฆนํ;
สุสิรํ เจติ **ตูริยํ, ปญฺจงฺคิก** มุทีริตํฯ

๑๔๐**อาตตํ** นาม จมฺมาว, นเทฺธสุ เภริยาทิสุ;
ตเล’เกกยุตํ กุมฺภ, ถุณ ททฺทริกาทิกํฯ

๑๔๑**วิตตํ** โจ’ภยตลํ, ตูริยํ มุรชาทิกํ;
อาตตวิตตํ สพฺพ, วินทฺธํ ปณวาทิกํฯ

๑๔๒**สุสิรํ** วํสสงฺขาทิ, สมฺมตาลาทิกํ **ฆนํ;**
อาโตชฺชํ ตุ จ วาทิตฺตํ, วาทิตํ วชฺช มุจฺจเตฯ

๑๔๓เภรี (เภริ) ทุนฺทุภิ วุโตฺต ถ,
มุทิโงฺค มุรโชฺส ตุ;
อาลิงฺค, โงฺกย, ทฺธกา เภทา,
ติณโว ตุ จ ฑิณฺฑิโมฯ

๑๔๔อาลมฺพโร ตุ ปณโว, **โกโณ** วีณาทิวาทนํ;
ททฺทรี ปฏโห เภริ, ปฺปเภทา **มทฺทลา**ทโยฯ

๑๔๕ชนปฺปิเย วิมทฺทุเฏฺฐ, คเนฺธ **ปริมโล** ภเว;

โส ตฺวา **โมโท** ทูรคามี, วิสฺสนฺตา ตีสฺวิโต ปรํฯ

๑๔๖. อิฏฺฐคนฺโธ จ สุรภิ, สุคนฺโธ จ สุคนฺธิ จ;
ปูติคนฺธิ ตุ ทุคฺคนฺโธ, ถ วิสฺสํ อามคนฺธิ ยํฯ

๑๔๗. กุงฺกุมเณฺจว ยวน, ปุปฺผณฺจ ตครํ ตถา;
ตุรุกฺโขติ **จตุชฺชาติ, คนฺธา** เอเต ปกาสิตาฯ

๑๔๘. กสาโว นิตฺถิยํ ติโตฺต, มธุโร ลวโณ อิเม;
อมฺพิโล กฏุโก เจติ, **ฉ รสา** ตพฺพตี ติสุฯ

๑๔๙. สิยา ผโสฺส จ โผฏฺฐพฺพ,
วิสยี ตฺวกฺข มินฺทฺริยํ;
นยนํ ตฺวกฺขิ เนตฺตณฺจ, โลจนํ จ’ฺจฺฉิ จกฺขุ จฯ

๑๕๐. โสตํ สทฺทคฺคโห กโณฺณ, สวนํ สุติ นตฺถุ ตุ;
นาสา จ นาสิกา ฆานํ, ชิวฺหาตุ รสนา ภเวฯ

๑๕๑. สรีรํ วปุ คตฺตณฺจา, ตฺตภาโว โพนฺทิ วิคฺคโห;
เทหํ วา ปุริเส กาโย, ถิยํ ตนุ กเฬวรํฯ

๑๕๒. จิตฺตํ เจโต มโน นิตฺถี, วิญฺญาณํ หทยํ ตถา;
มานสํ ธี ตุ ปญฺญา จ, พุทฺธิ เมธา มติ มุติฯ

๑๕๓. ภูรี มนฺตา จ ปญฺญาณํ, ญาณํ วิชฺชา จ โยนิ จ;
ปฏิภาน มโมโห ถ, ปญฺญาเภทา **วิปสฺสนาฯ**

๑๕๔. **สมฺมาทิฏฺฐิ** ปภุติกา, วีมํสา ตุ วิจารณา;
สมฺปชญฺญํ ตุ เนปกฺกํ, เวทยิตํ ตุ เวทนาฯ

๑๕๕. ตกฺโก วิตกฺโก สงฺกปฺโป,
ปฺปโน’ หา’ ยุ ตุ ชีวิตํ;
เอกคฺคตา ตุ สมโถ, อวิเกฺขโป สมาธิ จฯ

๑๕๖. อุสฺสาหา’ ตปฺป ปคฺคาหา, วายาโม จ ปรกฺกโม;
ปธานํ วีริยํ เจหา, อุยฺยาโม จ ธิติ ตฺถิยํฯ

๑๕๗. จตฺตาริ **วีริยงฺคานิ,** ตจสฺส จ นหารุโน;
อวสิสฺสน มฏฺฐิสฺส, มํสโลหิตสุสฺสนํฯ

๑๕๘. **อุโสฺสฬฺหี** ตฺว ธิมเตฺตหา, สติ ตฺว นุสฺสติ ตฺถิย;
ลชฺชา หิรี สมานา ถ, โอตฺตปฺปํ ปาปภีรุตาฯ

๑๕๙. มชฺฌตฺตตา ตุ’เปกฺขา จ, อทุกฺขมสุขา สิยา;
จิตฺตาโภโค มนกฺกาโร,
อธิโมโกฺข ตุ นิจฺฉโยฯ

๑๖๐ทยา’ นุกมฺปา การุญฺญํ, กรุณา จ อนุทฺทยา;
ถิยํ เวรมณี เจว, วิรตฺยา’ รติ จาปฺยถฯ

๑๖๑ติติกฺขา ขนฺติ ขมนํ, ขมา เมตฺตา ตุ เมตฺย’ถ;
ทสฺสนํ ทิฏฺฐิ ลทฺธิตฺถี, สิทฺธนฺต สมโย ภเวฯ

๑๖๒ตณฺหา จ ตสิณา เอชา, ชาลินี จ วิสตฺติกา;
ฉนฺท ชฏา นิกนฺตฺยา’สา, สิพฺพินี ภวเนตฺติ จฯ

๑๖๓อภิชฺฌา วนโถ วานํ, โลโภ ราโค จ อาลโย;
ปิหา มโนรโถ อิจฺฉา, ภิลาโส กาม โทหฬา;
อากงฺขา รุจิ วุตฺตา สา, ตฺวธิกา **ลาลสา** ทฺวิสุฯ

๑๖๔เวรํ วิโรโธ วิเทฺทโส, โทโส จ ปฏิฆญฺจ วา;
โกธา’ ฆาตา โกป โรสา,
พฺยาปาโท’ นภิรทฺธิ จฯ

๑๖๕พทฺธเวร มุปนาโห, สิยา โสโก ตุ โสจนํ;
โรทิตํ กนฺทิตํ รุณฺณํ, ปริเทโว ปริทฺทโวฯ

๑๖๖ภีติตฺถิ ภย มุตฺตาโส, เภรวํ ตุ มหพฺภยํ;
๑๖๗เภรวํ ภีสนํ ภีมํ, ทารุณญฺจ ภยานกํ;
โฆรํ ปฏิภยํ เภสฺมํ, ภยงฺกร มิเม ตีสุฯ

๑๖๘อิสฺสา อุสูยา มเจฺฉรํ, ตุ มจฺฉริย มจฺฉรํ;
โมโห’วิชฺชา ตถา’ญาณํ, มาโน วิธา จ อุนฺนติฯ

๑๖๙อุทฺธจฺจ มุทฺธฏํ จาถ [อุทฺธวํอุทฺธํ ธาวติ จิตฺต เมเตนาติ อุทฺธวํ (ฏีกา)], ตาโป กุกฺกุจฺจเมว จ;
ปจฺฉาตาโป นุตาโป จ, วิปฺปฏิสาโร ปกาสิโตฯ

๑๗๐มโนวิเลข สเนฺทหา, สํสโย จ กถํกถา;
เทฺวฬฺหกํ วิจิกิจฺฉา จ, กงฺขา สงฺกา วิมตฺยปิฯ

๑๗๑ฉโพฺพ ภิมาโน’หํกาโร, จินฺตาตฺ ฌาน มุจฺจเต;
นิจฺฉโย นิณฺณโย วุโตฺต, ปฏิญฺญา ตุ ปฏิสฺสโวฯ

๑๗๒อวมานํ ติรกฺกาโร, ปริภโว ปฺย’ นาทโร;
ปราภโว ปฺย’ วญฺญา ถ, อุมฺมาโท จิตฺตวิพฺภโมฯ

๑๗๓เปมํ สิเนโห เสฺนโห ถ, จิตฺตปีฬา วิสญฺญิตา;
ปมาโท สติโวสฺสโคฺค, โกตูหลํ กุตูหลํฯ

๑๗๔วิลาโส ลลิตํ ลีลา, หาโว เหฬา จ วิพฺภโม;
อิจฺจาทิกา สิยุํ นาริ, สิงฺคารภาวชา กิริยาฯ

๑๗๕หสนํ หสิตํ หาโส, มโนฺท โส มิหิตํ สิตํ;

อฏฺฏหาโส มหาหาโส,
โรมโญฺจ โลมหํสนํฯ

๑๗๖. ปริหาโส ทโว ขิฑฺฑา, เกฬิ กีฬา จ กีฬิตํ;
นิทฺทา ตุ สุปินํ โสปฺปํ, มิทฺธญฺจ ปจลายิกาฯ

๑๗๗. ญิยํ นิกติ กูฏญฺจ, ทโมฺภ สาธฺยญฺจ เกตวํ;
สภาโว ตุ นิสฺสโคฺค จ, สรูปํ ปกติตฺถิยํฯ

๑๗๘. สีลญฺจ ลกฺขณํ ภาโว,
อุสฺสโว ตุ ฉโณ มโห [มโต (ฎี.)]ฯ

๑๗๙. ธาเรโนฺต ชนฺตุ สเสฺนห, มภิธานปฺปทีปิกํ;
ขุทฺทกาทฺยตฺถชาตานิ [ขุทฺทกานฺยตฺถชาตานิ (ก.)], สมฺปสฺสติ ยถาสุขํฯ

สคฺคกโณฺฑ นิฏฺฐิโตฯ

๒. ภูกณฺฑ

๑. ภูมิวคฺค

๑๘๐. วคฺคา ภูมิ, ปุรี, มจฺจ, จตุปฺพณฺณ, วนาทิหิ;
ปาตาเลน จ วุจฺจเนฺต, สโงฺค’ปเงฺคหิ’ธ’กฺกมาฯ

๑๘๑. วสุนฺธรา ฉมา ภูมิ, ปถวี เมทนี มหี;
อุพฺพี วสุมตี โค กุ, วสุธา ธรณี ธรา;
ปุถวี ชคตี ภูรี, ภู จ ภูตธรา’ วนีฯ

๑๘๒. ขารา ตุ มตฺติกา **อูโส,** อูสวา ตูสโร ติสุ;
ถลํ ถลีตฺถี ภูภาเค, ถทฺธลูขมฺหิ **ชงฺคโล**ฯ

๑๘๓. ปุพฺพวิเทโห จาปร, โคยานํ ชมฺพุทีโป จ;
อุตฺตรกุรุ เจติ สิยุํ, จตฺตาโรเม **มหาทีปา**ฯ

๑๘๔. ปุมฺพหุเตฺต กุรู สกฺกา, โกสลา มคธา สิวี;
กลิงฺคา’วนฺติ ปญฺจาลา, วชฺชี คนฺธาร เจตโยฯ

๑๘๕. องฺคา วิเทหา กโมฺพชา, มทฺทา ภคฺค’งฺค สีหฬา;
กสฺมีรา กาสิ ปณฺฑวาที, สิยุํ **ชนปทนฺตรา**ฯ

๑๘๖. โลโก จ ภุวนํ วุตฺตํ, เทโส ตุ วิสโย ปฺยถ;
มิลกฺขเทโส ปจฺจโนฺต, มชฺฌเทโส ตุ มชฺฌิโมฯ

๑๘๗. อนูโป สลิลปฺปาโย, กจฺฉํ ปุม นปุํสเก;
สทฺทโล หริเต เทเส, ติเณฺนา, ภินเวน หิฯ

๑๘๘. นทฺยมฺพุชีวโน เทโส, วุฏฺฐินิปฺปชฺชสสฺสโก;
โย **นทีมาติโก เทว,**
มาติโก จ กเมน โสฯ

๑๘๙. ตีสฺวนูปาทฺยโถ จนฺท, สูราโท **สสฺสตี**ริโต;
รฏฺฐํ ตุ วิชิตญฺจาถ, ปุริเส เสตุ อาลิยํฯ

๑๙๐. อุปานฺตภู **ปริสโร,** โคฏฺฐํ ตุ โคกุลํ วโช;
มโคฺค ปโนฺถ ปโถ อทฺธา, อญฺชสํ วฏุมํ ตถาฯ

๑๙๑. ปโชฺช [ปชฺชา.... (ก.)], ยนญฺจ ปทวี, วตฺตนี ปทฺธติตฺถิยํ;
ตเพฺภทา ชงฺฆ, สกฏ, มคฺคา เต จ **มหทฺธนิ**ฯ

๑๙๒. **เอกปเทฺย**กปทิเก, กนฺตาโร ตุ จ ทุคฺคเม;
๑๙๓. ปฏิมโคฺค ปฏิปโถ, **อทฺธานํ** ทีฆ มญฺชสํ;
สุปฺปโถ ตุ สุปโนฺถ จ, อุปฺปถํ ตฺวปถํ ภเวฯ

๑๙๔. ฉตฺตึสปรมาณูน, เมโก **ณุ** จ ฉตฺตึส เต;
ตชฺชารี ตาปิ ฉตฺตึส, **รถเรณุ** ฉตฺตึส เตฯ

๑๙๕. **ลิกฺขา**ตา สตฺต **อูกา** ตา, **ธญฺญมาโส**ติ สตฺต เต;
สตฺต **งฺคุล’** มมุ ทฺวิจฺฉ, **วิทตฺถิ** ตา ทุเว สิยุํฯ

๑๙๖. **รฺตนํ** ตานิ สเตฺตว, ยฏฺฐิ ตา วีสตู **สภํ;**
คาวุต มุสภาสีติ, **โยชนํ** จตุคาวุตํฯ

๑๙๗. ธนุปญฺจสตํ **โกโส, กรีสํ** จตุรมฺพณํ;
อพฺภนฺตรํ ตุ หตฺถาน, มฏฺฐวีส ปมาณโตฯ

ภูมิวโคฺค นิฏฺฐิโตฯ

๒. ภูกณฺฑ

๒. ปุรวคฺค

๑๙๘. ปุรํ นคร มิตฺถี วา, ฐานียํ ปุฏเภทนํ;
ถิยํ ตุ ราชธานี [ราชฐานี (ฏี.)] จ, ขนฺธาวาโร ภเว ถ จฯ

๑๙๙. **สาขานคร** มญฺญตฺร, ยํ ตํ มูลปุรา ปุรํ;
พาราณสี จ สาวตฺถิ, เวสาลี มิถิลา, ฬวีฯ

๒๐๐. โกสมฺพุ, เชฺชนิโย ตกฺก, สิลา จมฺปา จ สาคลํ;
สุสุมารคิรํ [สํสุมาร (ฏีกา)] ราช, คหํ กปิลวตฺถุ จฯ

๒๐๑. สาเกต, มินฺทปตฺถโญฺจ, กฺกฏฺฐา ปาฏลิปุตฺตกํ;
เชตุตฺตรญฺจ สงฺกสฺสํ, กุสินาราทโย ปุรีฯ

๒๐๒. รุจฺฉา จ วิสิขา วุตฺตา, รถิกา วีถิ จาปฺยถ;
พฺยูโห รจฺฉา อนิพฺพิทฺธา, นิพฺพิทฺธา ตุ **ปถทฺธิ** จฯ

๒๐๓. จตุกฺกํ จจฺจเร มคฺค, สนฺธิ สิงฺฆาฏกํ ภเว;
ปากาโร วรโณ จาถ, อุทาโป [อุทฺทาป, อุทฺทาป] อุปการิกาฯ

๒๐๔. ภฏฺฏํ ตุ ภิตฺติ นารี ถ, โคปุรํ ทฺวารโกฏฺฐโก;
เอสิกา อินฺทขีโล จ, อโฏฺฏ ตฺวฏฺฏาลโก ภเวฯ

๒๐๕. โตรณํ ตุ พหิทฺวารํ, ปริขาตุ จ ทีฆิกา;
มนฺทิรํ สทนา, คารํ, นิกาโย นิลยา, ลโยฯ

๒๐๖. อาวาโส ภวนํ เวสฺมํ, นิเกตนํ นิเวสนํ;
ฆรํ คหญฺจา, วสโถ, สรณญฺจ ปติสฺสโยฯ

๒๐๗. โอกํ สาลา ขโย วาโส, ถิยํ กุฏิ วสตฺย'ปิ;
เคหญฺจา, นิตฺถิ สทฺมํ, เจติยา, ยตนานิ ตุฯ

๒๐๘. ปาสาโท เจว ยูโป ถ, มุณฺฑจฺฉโท จ หมฺมิยํ;
ยูโปตฺ คชกุมฺภมฺหิ, **หตฺถินโข** ปติฏฺฐิโตฯ

๒๐๙. สุปณฺณวงฺกจฺฉทน, **มฑฺฒโยโค** สิยา ถ จ;
เอกกูฏยุโต **มาโฬ,**
ปาสาโท จตฺรสฺสโกฯ

๒๑๐. สภายญฺจ สภา จาถ, มณฺฑปํ วา ชนาลโย;
อโถ อาสนสาลายํ, **ปฏิกฺกมน** มีริตํฯ

๒๑๑. ชินสฺส วาสภวน, มิตฺถี **คนฺธกุฏิ** ปฺยถ;
ถิยํ รสวตี ปาก, ฏฺฐานเญฺจว มหานสํฯ

๒๑๒. อาเวสนํ สิปฺปสาลา, **โสณฺฑา** ตุ ปานมนฺทิรํ;
วจฺจฏฺฐานํ **วจฺจกุฏิ,** มุนีนํ ฐาน **มสฺสโม**ฯ

๒๑๓. ปณฺยวิกฺกยสาลา กุ, อาปโณ ปณฺยวีถิกา;
อุโทสิโต ภณฺฑสาลา, จงฺกมนํ ตุ จงฺกโมฯ

๒๑๔. ชนฺตาฆรํ ตฺวคฺคิสาลา, ปปา ปานียสาลิกา;
คโพฺภ โอวรโก วาสา, คารํ ตุ สยนิคฺคหํฯ

๒๑๕. ภิตฺถาคารํ ตุ โอโรโธ, สุทฺธนฺต’ เนฺตปุรมฺปิ จ;
อสพฺพวิสยฏฺฐานํ, รญฺญํ **กจฺฉนฺตรํ** มตํฯ

๒๑๖. โสปาโน วา’โรหณญฺจ,
นิเสฺสณี สา, ธิโรหิณี;
วาตปานํ ควกฺข จ, ชาลญฺจ สีหปญฺชรํฯ

๒๑๗. อาโลกสนฺธิ วุโตฺต ถ, ลงฺคี’ตฺถี ปลิโฆ ภเว;
กปิสีโส, คฺคลตฺถโมฺภ, **นิพฺพํ** ตุ ฉทฺทโกฏิยํฯ

๒๑๘. ฉทนํ ปฏลํ ฉทฺท, มชิรํ จจฺจโร, งฺคณํ;
ปฆาโน ปฆนา, ลิโนฺท, ปมุขํ ทฺวารพนฺธนํฯ

๒๑๙. ปิฏฺฐสงฺฆาฏกํ ทฺวาร, พาหา กูฏํ ตุ กณฺณิกา;
ทฺวารญฺจ ปฏิหาโร ถ, อุมฺมาโร เทหนี, ตฺถิยํฯ

๒๒๐. เอฬโก อินฺทขีโล ถ, ถโมฺภ ถูโณ ปุมิตฺถิยํ;
ปาฏิกา, เฑฺฒนฺทุปาสาเณ, คิญฺชกา ตุ จ อิฏฺฐกาฯ

๒๒๑. วลภิจฺฉาทิทารุมฺหิ, วเงฺก **โคปานสี,** ตฺถิยํ;
กโปตปาลิกายํ ตุ, **วิฏโงฺก** นิตฺถิยํ ภเวฯ

๒๒๒. กุญฺจิกาวิวรํ ตาฬ, จฺฉิคฺคโล ปฺยถ กุญฺจิกา;
ตาโฬ’วาปุรณํ จาถ, เวทิกา เวทิ กฤยเตฯ

๒๒๓. **สงฺฆาโต ปกฺขปาโส** จ, มนฺทิรงฺคา **ตุลา** อปิ;
ถิยํ สมฺมุชฺชนี เจว, สมฺมชฺชนี จ โสธนีฯ

๒๒๔. สงฺกฏีรํ ตุ สงฺการ, ฏฺฐานํ สงฺการกูฏกํ;
อโถ กจวโร, กฺลาโป, สงฺกาโร จ กสมฺพุปิฯ

๒๒๕. ฆราทิภูมิ ตํ **วตฺถุ,** คาโม สํวสโถ ถ โส;
ปากโฏ **นิคโม** โภค, มจฺจาทิโภฺย ธิ ตูทิโต [‘อธิภู’ติ อีริโต กถิโต (ฏี.)]ฯ

๒๒๖. สีมา จ มริยาทา ถ,
โฆโส โคปาลคามโกติฯ

ปุรวโคฺค นิฏฺฐิโตฯ

๓. นรวคฺค

๒๒๗. มนุสฺโส มานุโส มจฺโจ, มานโว มนุโช นโร;
โปโส ปุมา จ ปุริโส,
โปริโส ปุยถ ปณฺฑิโตฯ

๒๒๘. พุโธ วิทฺวา วิภาวี จ, สนฺโต สปฺปญฺญ โกวิทา;
ธีมา สุธี กวิ พฺยตฺโต, วิจกฺขโณ วิสารโทฯ

๒๒๙. เมธาวี มติมา ปญฺโญ, วิญฺญู จ วิทูโร วิทู;
ธีโร วิปสฺสี โทสญฺญู, พุทฺโธ จ ทพฺพ วิทฺทสุฯ

๒๓๐. อิตฺถี สีมนฺตินี นารี, ถี วธู วนิตา, งฺคนา;
ปมทา สุนฺทรี กนฺตา, รมณี ทยิตา, พลาฯ

๒๓๑. มาตุคาโม จ มหิลา, ลลนา ภีรุ กามินี;
กุมาริกา ตุ กญฺญา ถ, ยุวตี ตรุณี ภเวฯ

๒๓๒. **มเหสี** สาภิเสกาญฺญา,
โภคินี ราชนาริโย;
ธวตฺถินี ตุ สเงฺกตํ, ยาติ ยา สา, **ภิสาริกาฯ**

๒๓๓. คณิกา เวสิยา วณฺณ, ทาสี นครโสภินี;
รูปูปชีวินี เวสี, กุลฏฺา ตุ จ พนฺธกีฯ

๒๓๔. วราโรโห, ตฺตมา มตฺต, กาสินี วรวณฺณินี;
ปติพฺพตา ตฺวปิ สตี, กุลิตฺถี กุลปาลิกาฯ

๒๓๕. วิธวา ปติสุญฺญา ถ, ปติมฺพรา สยมฺพรา;
วิชาตา ตุ ปสูตา จ, ชาตาปจฺจา ปสูติกาฯ

๒๓๖. ทูตี สญฺจาริกา ทาสี, ตุ เจฏี กุฏธาริกา;
วารุณี, กฺขณิกา ตุลฺยา, ขตฺติยานี ตุ ขตฺติยาฯ

๒๓๗. ทาโร ชายา กลตฺตญฺจ, ฆรณี ภริยา ปิยา,
ปชาปตี จ ทุติยา, สา ปาทปริจาริกาฯ

๒๓๘. สขี ตฺวา'ลี วยสฺสา ถ, ชารี เจวา'ติจารินี;
ปุเม ตู'ตุ รโช ปุปฺผํ, อุตุนี ตุ รชสฺสลาฯ

๒๓๙. ปุปฺผวตี ครุคพฺภา, ปนฺนสตฺตา จ คพฺภินี;
คพฺภาสโย ชลาพุปิ, กลลํ ปุนฺนปุํสเกฯ

๒๔๐. ธโวตฺ สามิโก ภตฺตา, กนฺโต ปติ วโร ปิโย;
อโถ ปปติ ชาโร ถา,
ปจฺจํ ปุโตฺต'ตฺรโช สุโตฯ

๒๔๑. ตนุโช ตนโย สูนุ, ปุตฺตาที ธีตริ’ตฺถิยํ;
นาริยํ ทุหิตา ธีตา,
สชาโต โตฺว’**รโส** สุโตฯ

๒๔๒. ชายาปตี ชนิปตี, ชยมฺปตี ตุ ทมฺปตี [ทมฺปตีติ ปทํ ปุลฺลิงฺค พหุวจนนฺตํ อิการนฺตํ, ตุทมฺปติ (ฏี.)];
อถ วสฺสวโร วุโตฺต, ปณฺฑโก จ นปุํสกํฯ

๒๔๓. พนฺธโว พนฺธุ สชโน, สโคโตฺต ญาติ ญาตโก;
สาโลหิโต สปิโณฺฑ จ,
ตาโต ตุ ชนโก ปิตาฯ

๒๔๔. อมฺม, มฺพา ชนนี มาตา, ชเนตฺติ ชนิกา ภเว;
อุปมาตา ตุ ธาติ’ตฺถี,
สาโล ชายาย ภาติโกฯ

๒๔๕. **นนฺทา** สามิภคินี, มาตามหี ตุ อยฺยิกา;
มาตุโล มาตุภาตา,สฺส, **มาตุลานี** ปชาปติฯ

๒๔๖. ชายาปตีนํ ชนนี, **สสฺสุ** วุตฺตาถ ตปฺปิตา;
สสุโร ภาคิเนโยฺยตุ, ปุโตฺต ภคินิยา ภเวฯ

๒๔๗. นตฺตา วุโตฺต ปปุโตฺต ถ, สามิภาตา ตุ **เทวโร;**
ธีตุปติ ตุ **ชามาตา,**
อยฺยโก ตุ ปิตามโหฯ

๒๔๘. **มาตุจฺฉา** มาตุภคินี, **ปิตุจฺฉา** ภคินี ปิตุ;
ปปิตามโห ปยฺยโก,
สุณฺหา ตุ สุณิสา หุสาฯ

๒๔๙. โสทริโย สคโพฺภ จ, โสทโร สหโช ปฺยถ;
มาตาปิตู เต **ปิตโร, ปุตฺตา** ตุ ปุตฺตธีตโรฯ

๒๕๐. **สสุรา** สสฺสุสสุรา, ภาตุภคินี **ภาตโร;**
พาลตฺตํ พาลตา พาลฺยํ, โยพฺพญฺญํตุ จ โยพฺพนํฯ

๒๕๑. สุกฺกา ตุ **ปลิตํ** เกสา, ทโย ถ ชรตา ชรา;
ปุถุโก ปิลฺลโก ฉาโป, กุมาโร พาล โปตกาฯ

๒๕๒. อถุ’ ตฺตานสยฺ’ตฺตาน, เสยฺยกา ถนโปปิ จ;
๒๕๓. ตรุโณ จ วยโฏฺฐ จ, ทหโร จ ยุวา สุสุ;
มาณโวทารโกจาถ, สุกุมาโร สุเขธิโตฯ

๒๕๔. มหลฺลโก จ วุโทฺธ จ, เถโร ชิโณฺณ จ ชิณฺณโก;
อคฺคโช ปุพฺพโช เชโฏฺฐ, กนิโย กนิโฏฺฐ นุโชฯ

๒๕๕. วลิตฺตโจ ตุ วลิโน; ตีสฺ'ตฺตานสยาทโย;

๒๕๖. สีโส'ตฺตมงฺคานิ สิโร, มุทฺธา จ มตฺถโก ภเว;
เกโส ตุ กุนฺตโล วาโล, ตฺตมงฺครุห มุทฺธชาฯ

๒๕๗. **ธมฺมิโลฺล** สํยตา เกสา,
กากปโกฺข สิขณฺฑโก;
ปาโส หโตฺถ เกสจเย;
ตาปสานํ ตหึ **ชฏาฯ**

๒๕๘. [illegible]ิยํ เวณี ปเวณี จ;
อโถ จูฬา สิขา สิยา;
สีมโนฺต ตุ มโต นาริ, เกสมชฺฌมฺหิ ปทฺธติฯ

๒๕๙. โลมํ ตนุรุหํ โรมํ, ปมฺหํ ปขุม มกฺขิคํ;
มสฺสุ วุตฺตํ ปุมมุเข, ภู ตฺวิตฺถี ภมุโก ภมุฯ

๒๖๐. พโปฺป [ขโปฺป (ฏี.)] เนตฺตชล'สฺสูนิ, เนตฺตตารา กนีนิกา;
วทนํ ตุ มุขํ ตุณฺฑํ, วตฺตํ ลปน มานนํฯ

๒๖๑. ทฺวิโช ลปนโช ทโนฺต, ทสโน รทโน รโท;
ทาฐา ตฺทนฺตเภทสฺมึ, **อปาโงฺค** ตฺวกฺขิโกฏิสฺฯ

๒๖๒. ทนฺตาวรณ โมโฏฺฐ จา, ปฺย'ธโร ทสนจฺฉโท;
คโณฺฑ กโปโล หนฺวิตฺถี [คณฺฑตฺถี (ฏี.) หนฺวตฺถี=หนุ+อิตฺถี; หน+อุ (ณฺวาทิ)],
จุพุกํ ตฺว' ธรา อโธฯ

๒๖๓. คโล จ กโณฺฐ คีวา จ, กนฺธรา จ สิโรธรา;
กมฺพุคีวา ตุ ยา คีวา, สุวณฺณาลิงฺคสนฺนิภา;
องฺกิตา ตีหิ เลขาหิ, **กมฺพุคีวา** ถวา มตาฯ

๒๖๔. อํโส นิตฺถี ภุชสิโร, ขโนฺธ ตสฺสนฺธิ **ชตฺตุ** ตํ;
พาหุมูลํ ตุ กโจฺฉ, โธ, ตฺว'สฺส **ปสฺส** มนิตฺถิยํฯ

๒๖๕. พาหุ ภุชาทฺวีสุ พาหา, หโตฺถ ตุ กร ปาณโย;
มณิพโนฺธ ปโกฏฺฐโนฺต, กปฺปโร ตุ กโปณฺย'ถฯ

๒๖๖. มณิพนฺธ กนิฏฺฐานํ, ปาณิสฺส **กรโภ**,นฺตรํ;
กรสาขา, งฺคุลี ตา ตุ, **ปญฺจ,** งฺคุโฏฺฐ จ ตชฺชนี;
มชฺฌิมา นามิกา จาปิ, กนิฏฺฐา'ติ กมา สิยุํฯ

๒๖๗. ปเทโส ตาลโคกณฺณา, วิทตฺถิ,ตฺถี กมา ตเต;
ตชฺชนฺยาทิยุเต'งฺคุเฏฺฐ, **ปสโต** ปาณิ กุญฺจิโตฯ

๒๖๘. รตนํ กุกฺกุ หโตฺถ ถ, ปุเม กรปุโฏ,ญฺชลิ;
กรโช ตุ นโข นิตฺถี, ขโฏโก มุฏฺฐิ จ ทฺวีสุฯ

๒๖๙. **พฺยาโม** สหกรา พาหุ, เทฺว ปสฺสทฺวยวิตฺถตา;
อุทฺธนฺตต ภุชโปส, ปฺปมาเณ **โปริสํ** ติสุฯ

๒๗๐. อุโร จ หทยํ จาถ, ถโน กุจ ปโยธรา;
จูจุกํ ตุ ถนคฺคสฺมึ, ปิฏฺฐํ ตุ ปิฏฺฐิ นาริยํฯ

๒๗๑. มฺโชฌ’นิตฺถี วิลโคฺค จ, มชฺฌิมํ กุจฺฉิ [จตุกฺกํ อุทเร; ๙๔๔-คาถาปิ ปสฺสิตพฺพา] ตุ ทฺวิสุ;
คหณีตฺถฺยุทรํ คโพฺภ, โกโฏฺฐโนฺต กุจฺฉิสมฺภเวฯ

๒๗๒. ชฺฆนํ ตุ นิตโมฺพ จ, โสณี จ กฏิ นาริยํ;
องฺคชาตํ รหสฺสงฺคํ, วตฺถคุยฺหญฺจ เมหนํฯ

๒๗๓. นิมิตฺตญฺจ วรงฺคญฺจ, พีชญฺจ ผลเมว จ;
ลิงฺคํ อณฺฑํ ตุ โกโส จ,
โยนิ ตฺวิตฺถีปุเมภคํฯ

๒๗๔. อสฺจิ สมฺภโว สุกฺกํ, ปายุ ตุ ปุริเส คุทํ;
วา ปุเม คูถ กรีส, วจฺจานิ จ มลํ ฉกํฯ

๒๗๕. อุจฺจาโร มีฬฺห มุกฺกาโร, ปสฺสาโว มุตฺต มุจฺจเต;
ปูติมุตฺตญฺจ โคมุเตฺต, สฺสาทีนํ **ฉกณํ** มเลฯ

๒๗๖. ทฺวีสฺวโธ นาภิยา **วตฺถิ,** อุจฺฉงฺค’งฺกา ตุ’โภ ปุเม;
อูรุ สตฺถิ ปุเม อูรุ, ปพฺพํ ตุ ชาณุ ชณฺณุ จฯ

๒๗๗. โคปฺผโก ปาทคณฺฐิปิ, ปุเม ตุ ปณฺหิ ปาสณิ;
ปาทคฺคํ ปปโท ปาโท, ตุ ปโท จรณญฺจ วาฯ

๒๗๘. องฺคํตฺว’วยโว วุโตฺต, ผาสุลิกา ตุ ผาสุกา;
ปณฺฑเก อฏฺฐิ ธาตฺวิตฺถี, คลนฺตฏฺฐิ ตุ **อกฺขโก**ฯ

๒๗๙. อปฺปโร ตุ กปาลํ วา, กณฺฑรา ตุ มหาสิรา;
ปุเม นฺหารุ จิตฺถี สิรา, ธมนี ถ รสคฺคสาฯ

๒๘๐. รสหรณฺย’โถ มํส, มามิสํ ปิสิตํ ภเว;
ติลิงฺคิกํ ตุ วลฺลูร, มุตฺตตฺตํ อถ โลหิตํฯ

๒๘๑. รุธิรํ โสณิตํ รตฺตํ, ลาลา เขโฬ เอลา ภเว;
ปุริเส มายุ ปิตฺตญฺจ, เสโมฺห นิตฺถี สิเลสฺโมฯ

๒๘๒. วสา วิลีนเสฺนโห ถ, เมโท เจว วปา ภเว;
อากโปฺป เวโส เนปจฺฉํ, มณฺฑนํ ตุ ปสาธนํฯ

๒๘๓. วิภูสนํ จาภรณํ, อลงฺกาโร ปิลนฺธนํ;
กิรีฏ มกุฏา’นิตฺถี, จูฬามณิ สิโรมณิฯ

๒๘๔. สิโรเวฐน มุณฺหีสํ, กุณฺฑลํ กณฺณเวฐนํ;
กณฺณิกา กณฺณปูโร จ, สิยา กณฺณวิภูสนํฯ

๒๘๕. กณฺฐภูสา ตุ คีเวยฺยํ, หาโร มุตฺตาวลิ’ตฺถิยํ;
นิยุโร วลโย นิตฺถี, กฏกํ ปริหารกํฯ

๒๘๖. องฺกณํ กรภูสา ถ, กิงฺกิณี [กึกณี กึ กณิกา (ก.)] ขุทฺทฆณฺฏิกา;
องฺคุลียก มงฺคุลฺยา, ภรณํ, **สากฺขรํ** ตุ ตํฯ

๒๘๗. มุทฺทิกา’งฺคุลิมุทฺทา ถ, รสนา เมขลา ภเว;
เกยูร มงฺคทเญฺจว, พาหุมูลวิภูสนํฯ

๒๘๘. ปาทงฺคทํ ตุ มญฺชีโร, ปาทกฏก นูปุรา;
๒๘๙. อลงฺการปฺปเภทา ตุ, **มุขผุลฺลํ** ตโถ’**ณฺณตํ;**
อุคฺคตฺถนํ คิงฺคมก, มิเจฺจวมาทโย สิยุํฯ

๒๙๐. เจล มจฺฉาทนํ วตฺถํ, วาโส วสน มํสุกํ;
อมฺพรญฺจ ปโฏ นิตฺถี, ทุสฺสํ โจโล จ สาฏโกฯ

๒๙๑. โขมํ ทุกูลํ โกเสยฺยํ, ปตฺตุณฺณํ กมฺพโล จ วา;
สาณํ โกฏุมฺพรํ ภงฺค, นฺตฺยาทิ **วตฺถนฺตรํ** มตํฯ

๒๙๒. นิวาสน นฺตรียานฺย, นฺตรมนฺตรวาสโก;
ปาวาโร ตุ’ตฺตราสโงฺค, อุปสํพฺยาน มุตฺตรํฯ

๒๙๓. อุตฺตรีย มโถ วตฺถ, **มหตนฺ**ติ มตํ นวํ;
นนฺตกํ กปฺปโฏ ชิณฺณ, วสนํ ตุ ปฏจฺจรํฯ

๒๙๔. กญฺจุโก วารวาณํ วา, ถ วตฺถาวยเว **ทสา;**
นาลิปโฏฺฏติ กถิโต, อุตฺตมงฺคมฺหิ กญฺจุโกฯ

๒๙๕. อายาโม ทีฆตา โรโห,
ปริณาโห วิสาลตาฯ

๒๙๖. อรหทฺธโช จ กาสาย, กาสาวานิ จ จีวรํ;
มณฺฑลํ ตุ ตทงฺคานิ, **วิวฏฺฏ กุสิ**อาทโยฯ

๒๙๗. ผล,ตฺตจ, กิมิ, โรมา, เนฺยตา วตฺถสฺส โยนิโย;
ผาลํ **กปฺปาสิกํ** ตีสุ, **โขมา**ที ตุ ตจพฺภวาฯ

๒๙๘. **โกเสยฺยํ** กิมิชํ, โรม, มยํ ตุ **กมฺพลํ** ภเว;
สมานตฺถา ชวนิกา, สา ติโรกรณี ปฺยถฯ

๒๙๙. ปุนุนปุํสก มุโลฺลจํ, วิตานํ ทฺวย มีริตํ;
นหานญฺจ สินาเน โถ, พฺพฏฺฏนุ’มฺมชฺชนํ สมํฯ

๓๐๐. วิเสสโก ตุ ติลโก, ตฺยูโภ นิตฺถี จ จิตฺตกํ;

จนฺทโน นิตฺถิยํ คนฺธ, สาโร มลยโช ปุยถฯ

๓๐๑โคสีสํ เตลปณฺณิกํ, ปุเม วา หริจนฺทนํ;
ติลปณฺณี ตุ ปตฺตงฺค, รญฺชนํ รตฺตจนฺทนํฯ

๓๐๒กาฬานุสารี กาฬิยํ, โลหํ ตฺวา’ครุ จา’คฬุ;
กาฬาครุตุ กาเฬ’สฺมึ, ตุรุโกฺขตุ จ ปิณฺฑโกฯ

๓๐๓กตฺถูริกา มิคมโท, กุฏฺฐํ ตุ อชปาลกํ;
ลวงฺคํ เทวกุสุมํ, กสฺมีรชํ ตุ กุงฺกุมํฯ

๓๐๔ยกฺขธูโป สชฺชุลโส, ตโกฺกลํ ตุ จ โกลกํ;
โกสผล มโถ ชาติ, โกสํ ชาติผลํ ภเวฯ

๓๐๕ฆนสาโร สิตโพฺภ จ, กปฺปูรํ ปุนฺนปุํสเก;
อลตฺตโก ยาวโก จ, ลาขา ชตุ นปุํสเกฯ

๓๐๖สิริวาโส ตุ สรล, ทฺทโว’ ญฺชนํ ตุ กชฺชลํ;
วาสจุณฺณํ วาสโยโค, วณฺณกํ ตุ วิเลปนํฯ

๓๐๗คนฺธมาลฺยาทิสงฺขาโร, โย ตํ **วาสน** มุจฺจเต;
มาลา มาลฺยํ ปุปฺผทาเม [ปุปฺผํ ทามํ (ก.)], ภาวิตํ วาสิตํ ติสุฯ

๓๐๘อุตฺตํโส เสขรา’ เวฬา, มุทฺธมาเลฺย วฏํสโก;
เสยฺยา จ สยนํ เสนํ, ปลฺลโงฺก ตุ จ มญฺจโกฯ

๓๐๙มญฺจาธาโร ปฏิปาโท, มญฺจเงฺค **ตฺวฏนี** ตฺถิยํ,
๓๑๐กุฬีรปาโท อาหจฺจ, ปาโท เจว มสารโก;
จตฺตาโร พุนฺทิกาพโทฺธ, ติเม **มญฺจนฺตรา** สิยุํฯ

๓๑๑พิโพฺพหนํ โจ’ ปธานํ, ปีฐิกา ปีฐ มาสนํ;
โกจฺฉํ ตุ ภทฺทปีเฐ ถา, **สนฺที** ปีฐนฺตเร มตาฯ

๓๑๒มหโนฺต โกชโว ทีฆ,
โลมโก **โคนโก** มโต;
อุณฺณามยํ ตฺวตฺถรณํ, **จิตฺตกํ** วานจิตฺตกํฯ

๓๑๓ฆนปุปฺผํ **ปฏลิกา,** เสตํ ตุ **ปฏิกา** ปุยถ;
ทฺวิทเสกทสานฺยุ’ **ทฺท,โลมิ เอกนฺตโลมิ**โนฯ

๓๑๔ตฺเทว โสฬสิตฺถีนํ, นจฺจโยคฺคญฺหิ **กุตฺตกํ;**
สีหพฺยคฺฆาทิรูเปหิ, จิตฺตํ **วิกติกา** ภเวฯ

๓๑๕**กฏฺฏิสฺสํ โกเสยฺยํ** รตน, ปริสิพฺพิต มตฺถรณํ กมา;
โกสิยกฏฺฏิสฺสมยํ, โกสิยสุเตฺตน ปกตญฺจฯ

๓๑๖ทีโป ปทีโป ปโชฺชโต, ปุเม ตฺวาทาส ทปฺปณา;

เคณฺฑุโก กณฺฑุโก ตาล, วณฺฏํ ตุ พีชนีตฺถิยํฯ

๓๑๗. อโงฺกฏโก กรโณฺฑ จ, สมุโคฺค สมฺปุโฏ ภเว;
คามธโมฺม อสทฺธโมฺม, พฺยวาโย เมถุนํ รติฯ

๓๑๘. วิวาโห ปยมา ปาณิ, คฺคโห ปริณโย ปฺยถ;
ติวโคฺค ธมฺม, กาม,ตฺถา, **จตุวโคฺค** สโมกฺขกาฯ

๓๑๙. ขุโชฺช จ คณฺฑุโล รสฺส, วามนา ตุ ลกุณฺฑโก;
ปงฺคุโล ปีฐสปฺปี จ, ปงฺคุ ฉินฺนิริยาปโถฯ

๓๒๐. ปโกฺข ขโณฺช ตุ โขโณฺฑ ถ,
มูโค สุญฺญวโจ ภเว;
กุณี หตฺถาทิวโงฺก จ, วลิโร ตุ จ เกกโรฯ

๓๒๑. นิเกฺกสสีโส ขลฺลาโฏ,
มุโณฺฑ ตุ ภณฺฑุ มุณฺฑิโก;
กาโณ อกฺขีน เมเกน,
สุโญฺญ **อโนฺธ** ทฺวเยน ถฯ

๓๒๒. พธิโร สุติหีโน ถ, คิลาโน พฺยาธิตา’ตุรา;
อุมฺมาทวติ อุมฺมโตฺต, ขุชฺชาที วาจฺจลิงฺคิกาฯ

๓๒๓. อาตโงฺก อามโย พฺยาธิ, คโท โรโค รุชาปิ จ;
เคลญฺญากลฺล มาพาโธ,
โสโส ตุ จ ขโย สิยาฯ

๓๒๔. ปีนโส [ปีนาโสติปิ ปาโฐ] นาสิกาโรโค,
ฆาเน **สิงฺฆานิกา** สฺสโว;
เญยฺยํ ตฺว’รุ วโณ นิตฺถี, โผโฏ ตุ ปิฬกา ภเวฯ

๓๒๕. ปุโพฺพ ปูโย ถ รตฺตาติ, สาโร ปกฺขนฺทิกา ปฺยถ;
อปมาโร อปสฺมาโร, ปาทโผโฏ วิปาทิกาฯ

๓๒๖. วุฑฺฒิโรโค ตุ วาตณฺฑํ, สีปทํ ภารปาทตา;
กณฺฑู กณฺฑูติ กณฺฑูยา, ขชฺชุ กณฺฑูวนํ ปฺยถฯ

๓๒๗. ปามํ วิตจฺฉิกา กจฺฉุ, โสโถ ตุ สยถู’ทิโต;
ทุนฺนามกญฺจ อริสํ, ฉทฺทิกา วมถู’ทิโตฯ

๓๒๘. ทวถุ ปริตาโป ถ, ติลโก ติลกาฬโก;
วิสูจิกา อิติ มหา, วิเรโก ถ ภคนฺทโล [ภคนฺทโร (ก.)]ฯ

๓๒๙. เมโห ชโร กาส สาสา, กุฏฺฐํ สูลา**มยนฺตรา;**
วุโตฺต เวโชฺช ภิสโกฺก จ, โรคหารี ติกิจฺฉโกฯ

๓๓๐. สลฺลเวโชฺช สลฺลกโตฺต, ติกิจฺฉา ตุ ปติกฺริยา;

เภสชฺช มคโท เจว, เภสชํ โม’สธํ ปุยถฯ

๓๓๑.กุสลา นามยา โรคฺยํ,
อถ กโลฺล นิรามโยติ,

นรวโคฺค นิฏฺฐิโตฯ

๔. จตุพฺพณฺณวคฺค

ขตฺติยวคฺค

๓๓๒.กุลํ วํโส จ สนฺตานา, ภิชนา โคตฺต มนฺวโย;
ถิยํ สนฺตตฺย โถ **วณฺณา,** จตฺตาโร ขตฺติยาทโยฯ

๓๓๓.กุลีโน สชฺชโน สาธุ,
สโภฺย จาโยฺย มหากุโล;
ราชา ภูปติ ภูปาโล, ปตฺถิโว จ นราธิโปฯ

๓๓๔.ภูนาโถ ชคติปาโล, ทิสมฺปติ ชนาธิโป;
รฏฺฐาธิโป นรเทโว, ภูมิโป ภูภุโช ปุยถฯ

๓๓๕.ราชโญฺญ ขตฺติโย ขตฺตํ, มุทฺธาภิสิตฺต พาหุชา;
สพฺพภุโมฺม จกฺกวตฺตี, ภูโปโญฺญ **มณฺฑลิสฺสโรฯ**

๓๓๖.ปุเม ลิจฺฉวิ วชฺชี จ, สโกฺย ตุ สากิโย ถ จ;
ภทฺทกจฺจานา [ภทฺทา กจฺจานา (ฎี.)] ราหุล, มาตา พิมฺพา ยโสธราฯ

๓๓๗.โกฏีนํ เหฏฺฐิมเนฺตน, สตํ เยสํ นิธานคํ;
กหาปณานํ ทิวส, วฬโญฺช วีสตมฺพณํฯ

๓๓๘.เต **ขตฺติยมหาสาลา,** สีติ โกฏิธนานิ ตุ;
นิธานคานิ ทิวส, วฬโญฺช จ ทสมฺพณํฯ

๓๓๙.เยสํ **ทฺวิชมหาสาลา,** ตทุปเฑฺฒ นิธานเค;
วฬเญฺช จ **คหปติ, มหาสาลา** ธเน สิยุํฯ

๓๔๐.มหามโตฺต ปธานญฺจ, มติสชีโว มนฺตินี;
สชีโว สจิวา, มโจฺจ, เสนานี ตุ จมูปติฯ

๓๔๑.นยาสาทีนํ วิวาทานํ, **อกฺขทโสฺส** ปทฏฺฐริ;
โทวาริโก ปตีหาโร, ทฺวารโฏฺฐ ทฺวารปาลโกฯ

๓๔๒.**อนีกโฏฺฐ**ติ ราชูนํ, องฺครกฺขคโณ มโต;
กญฺจุกี โสวิทโลฺล จ, อนฺชีวี ตุ เสวโกฯ

๓๔๓.อชฺฌกฺข ธิกโต เจว,
เหรญฺญิโก ตุ นิกฺขิโก;

สเทสานนฺตโร **สตฺตุ, มิโตฺต**ราชา ตโต ปรํฯ

๓๔๔. อมิโตฺต ริปุ เวรี จ, สปตฺตา ราติ สตฺว’ริ; (สตฺตุ+อริ)
ปจฺจตฺถิโก ปริปนฺถี, ปฏิปกฺขา หิตาปโรฯ

๓๔๕. ปจฺจามิโตฺต วิปโกฺข จ, ปจฺจนีก วิโรธิโน;
วิเทฺทสี จ ทิโส ทิโฏฺฐ,ถา นฺโรโธ นฺวตฺตนํฯ

๓๔๖. มิโตฺต นิตฺถี วยโสฺส จ, สหาโย [สุหโชฺช (ฎี.)] สุหโท สขา;
สมฺภโตฺต ทฬฺหมิโตฺต ถ, **สนฺทิโฏฺฐ** ทิฏฺฐมตฺตโกฯ

๓๔๗. จโร จ คุฬฺหปุริโส, ปถาวี ปถิโก’ทฺธคู;
ทูโต ตุ สเนฺทสหโร, คณโก ตุ มุหุตฺติโกฯ

๓๔๘. เลขโก ลิปิกาโร จ, วโณฺณ ตุ อกฺขโร ปฺยถ;
เภโท ทโณฺฑ สาม ทานา, **นฺยุปายา** จตฺโร อิเมฯ

๓๔๙. อุปชาโปตุ เภโท จ, ทโณฺฑ ตุ สาหสํ ทโม;
๓๕๐. สามฺย’ มโจฺจ สขา โกโส, ทุคฺคญฺจ วิชิตํ พลํ;
รชฺชงฺคานีติ สเตฺตเต, สิยุํ ปกติโย ปิจฯ

๓๕๑. ปภาวุ’สฺสาห, มนฺตานํ, วสา ติโสฺส หิ สตฺติโย;
ปภาโว ทณฺฑโช เตโช,
ปตาโป ตุ จ โกสโชฯ

๓๕๒. มโนฺต จ มนฺตนํ โส ตุ, **จตุกฺกโณฺณ** ทฺวิโคจโร;
ติโคจโร ตุ **ฉกฺกโณฺณ,** รหสฺสํ คุยฺห มุจฺจเตฯ

๓๕๓. ตีสุ วิวิตฺต วิชน, ฉนฺนา, รโห รโห พฺยยํ;
วิสฺสาโส ตุ จ วิสฺสโมฺภ,
ยุตฺตํ โตฺว’ปายิกํ ติสุฯ

๓๕๔. โอวาโท จานุสิฏฺฐิตฺถี, ปุมฺวเชฺช นุสาสนํ;
อาณา จ สาสนํ เญยฺยํ, อุทฺทานํ ตุ จ พนฺธนํฯ

๓๕๕. ภาคุ วุตฺต [มนฺตุ (ก.)] มปราโธ, กโร ตุ พลิ มุจฺจเต;
ปุณฺณปโตฺต ตุฏฺฐิทาโย, อุปทา ตุ จ ปาภตํฯ

๓๕๖. ตโถ’ปายน มุโกฺกโจ, ปณฺณากาโร ปเหณกํ;
สุงฺกํ ตฺวนิตฺถี คุมฺพาทิ, เทเยฺย ถา’โย ธนาคโมฯ

๓๕๗. อาตปตฺตํ ตถา ฉตฺตํ, รญฺญํ ตุ เหมมาสนํ;
สีหาสนํ อโถ วาฬ, พีชนีตฺถี จ จามรํฯ

๓๕๘. ขโคฺค จ ฉตฺต มุณฺหีสํ, ปาทุกา วาลพีชนี;
อิเม **กกุธภณฺฑานิ,** ภวนฺติ ปญฺจ ราชุนํฯ

๓๕๙. ฉทฺทกุโมฺภ ปุณฺณกุโมฺภ, ภิงฺกาโร ชลทายโก;
หตฺถิ,สฺส,รถ,ปตฺตี ตุ, **เสนา** หิ จตุรงฺคินีฯ

๓๖๐. กุญฺชโร วารโณ หตฺถี, มาตโงฺค ทฺวิรโท คโช;
นาโค ทฺวิโป อิโภ ทนฺตี,
ยูถเชโฏฺฐ ตุ ยูถโปฯ

๓๖๑. กาฬาวก คเงฺคยฺยา, ปณฺฑร ตมฺพา จ ปิงฺคโล คโนฺธ;
มงฺคล เหโม'โปสถ,
ฉทฺทนฺตา **คชกุลานิ** เอตานิฯ

๓๖๒. กลโภ เจว ภิโงฺกถ, ปภิโนฺน มตฺต คชฺชิตา;
หตฺถิฆฏา ตุ คชตา, หตฺถีนี ตุ กเรณุกาฯ

๓๖๓. **กุโมฺภ** หตฺถิสิโรปิณฺฑา, กณฺณมูลํ ตุ **จูลิกา;**
อาสนํ ขนฺธเทสมฺหิ, ปุจฺฉมูลํ ตุ **เมจโก**ฯ

๓๖๔. อาลาน มาฬฺหโก ถโมฺภ, นิตฺถีตุ นิคโฬ'นฺทุโก;
สงฺขลํ ตีสฺวโถ คโณฺฑ,
กโฏ ทานํ ตุ โส มโทฯ

๓๖๕. โสโณฺฑ ตุ ทฺวีสุ หโตฺถ ถ,
กรคฺคํ โปกฺขรํ ภเว;
มชฺฌมฺหิ พนฺธนํ **กจฺฉา, กปฺปโน** ตุ กุถาทโยฯ

๓๖๖. โอปวโยฺห ราชวโยฺห, สชฺชิโต ตุ จ กปฺปิโต;
โตมโร นิตฺถิยํ ปาเท, สิยา วิชฺฌนกณฺฏโกฯ

๓๖๗. **ตุตฺตํ** ตุ กณฺณมูลมฺหิ, มตฺถกมฺหิ ตุ **องฺกุโส;**
หตฺถาโรโห หตฺถิเมโณฺฑ,
หตฺถิโป หตฺถิโคปโกฯ

๓๖๘. **คามณีโย** ตุ มาตงฺค, หยาทฺยาจริโย ภเว;
หโย ตุรโงฺค ตุรโค,
วาโห อโสฺส จ สินฺธโวฯ

๓๖๙. เภโท **อสฺสตโร** ตสฺสา,
ชานิโย ตุ กุลีนโก;
สุขวาหี **วินีโต** ถ,
กิโสโร หยโปตโกฯ

๓๗๐. โฆฏโก ตุ ขฬุโงฺก ถ, ชวโน จ ชวาธิโก;
มุขาธานํ ขลีโน วา, **กสา** ตฺว สฺสาภิตาฬินีฯ

๓๗๑. **ภุสา** ตุ นาสรชฺชุมฺหิ, วฬวา'สฺสา ขุโร สผํ;
ปุจฺฉ มนิตฺถี นงฺคุฏฺฐํ, วาลหโตฺถ จ วาลธิฯ

๓๗๒. สนฺทโน จ รโถ **ผุสฺส, รโถ** ตุ นรณาย โส;
จมฺมาวุโต จ **เวยโคฺฆ,**
เทโปฺป พฺยคฺฆสฺส ทีปิโนฯ

๓๗๓. สิวิกา ยาปฺยยานญฺจา, นิตฺถี ตุ สกโฏ ปฺย’นํ [(สกโฏ ปิ+อนํ)];
จกฺกํ รถงฺค มาขฺยาตํ, ตสฺสโนฺต **เนมิ** นาริยํฯ

๓๗๔. ตุมฺมเชฺฌ ปิณฺฑิกา **นาภิ,** กุพฺพโร ตุ ยุคนฺธโร;
อกฺขคฺคกีเล **อาณี**ตฺถี, วรุโถ รถคุตฺย’ถฯ

๓๗๕. **ธุโร** มุเข **รถสฺสงฺคา,** ตฺว โกฺข ปกฺขรอาทโย;
ยานญฺจ วาหนํ โยคฺคํ, สพฺพหตฺถฺยาทิวาหเนฯ

๓๗๖. รถจารี ตุ สูโต จ, ปาชิตา เจว สารถี;
รถาโรโห จ รถิโก,
รถี โยโธ ตุ โย ภโฏฯ

๓๗๗. ปทาติ ปตฺตี ตุ ปฺเม, ปทโค ปทิโก มโต;
สนฺนาโห กงฺกโฏ วมฺมํ, กวโจ วา อุรจฺฉโทฯ

๓๗๘. ชาลิกา ถ จ สนฺนโทฺธ, สโชฺช จ วมฺมิโก ภเว;
อามุโกฺก ปฏิมุโกฺก ถ, ปุเรจารี ปุเรจโรฯ

๓๗๙. ปุพฺพงฺคโม ปุเรคามี, มนฺทคามี ตุ มนฺถโร;
ชวโน ตุริโต เวคี, เชตพฺพํ **เชยฺย** มุจฺจเตฯ

๓๘๐. สูร วีรา ตุ วิกฺกโนฺต, สหาโย นุจโร สมา;
สนฺนทฺธปฺปภุตี ตีสุ, ปาเถยฺยํ ตุ จ สมฺพลํฯ

๓๘๑. วาหินี ธชินี เสนา, จมู จกฺกํ พลํ ตถา;
อนีโก วา ถ วินฺยาโส,
พฺยูโห เสนาย กถฺยเตฯ

๓๘๒. **หตฺถี** ทฺวาทสโปโส,ติ,
ปุริโส **ตุรโค, รโถ;**
จตุโปโสติ เอเตน, ลกฺขเณนา ธมนฺตโตฯ

๓๘๓. **หตฺถานีกํ หยานีกํ, รถานีกํ** ตโย ตโย;
คชาทโย สสตฺถา ตุ, **ปตฺตานีกํ** จตฺุชฺชนาฯ

๓๘๔. สฎฺฐิวํสกลาเปสุ, ปเจฺจกํ สฎฺฐิทณฺฑิสุ;
ธูลีกเตสุ เสนาย, ยนฺติยา **โกฺขภนี** [อโกฺขภิณี (ก.)] ตฺถิยํฯ

๓๘๕. สมฺปตฺติ สมฺปทา ลกฺขี, สิรี วิปตฺติ อาปทา;
อถา วุธญฺจ [อายุธนฺติปิ ปาโฐ] เหติ’ตฺถี, สตฺถํ ปหรณํ ภเวฯ

๓๘๖. มุตฺตามุตฺต มมุตฺตญฺจ, ปาณิโต มุตฺตเมว จ;

ยนฺตมุตฺตนฺติ สกลํ, **อายุธํ** ตํ **จตุพฺพิธํ**ฯ

๓๘๗. **มุตฺตามุตฺต**ญฺจ ยฏฺฐฺยาทิ, **อมุตฺตํ** ฉุริกาทิกํ;
ปาณิมุตฺตํ ตุ สตฺยาทิ, **ยนฺตมุตฺตํ** สราทิกํฯ

๓๘๘. อิสฺสาโส ธนุ โกทณฺฑํ, จาโป นิตฺถี สราสนํ;
อโถ คุโณ ชิยา ชฺยา ถ,
สโร ปตฺติ จ สายโกฯ

๓๘๙. วาโณ กณฺฑ มุสุ ทฺวีสุ, ขุรโปฺป [อุรโปฺป (ก.)] เตชนา’สนํ;
ตูณีตฺถิยํ กลาโป จ, ตูโณ ตูณีร วาณธิฯ

๓๙๐. ปโกฺข ตุ วาโช **ทิโทฺธ** ตุ, วิสปฺปิโต สโร ภเว;
ลกฺขํ เวชฺฌํ สรพฺยญฺจ, สราภฺยาโส ตุ’**ปาสนํ**ฯ

๓๙๑. มณฺฑลโคฺค ตุ เนตฺตึโส, อสิ ขโคฺค จ สายโก;
โกสิตฺถี ตพฺพิธาเน โถ, **ถรุ** ขคฺคาทิมุฏฺฐิยํฯ

๓๙๒. เขฏกํ ผลกํ จมฺมํ, อิลฺลี ตุ กรปาลิกา;
ฉุริกา สตฺย’สิปุตฺตี, ลคุฬํ ตุ จ มุคฺครโรฯ

๓๙๓. สุโลล นิตฺถิ สงฺกุ ปุเม, วาสี ตุ ตจฺฉนีตฺถิยํ;
กุฐารี [กุธารี (ฏี.)] ตฺถีผรสฺโส, ฏโงฺก ปาสาณทารโณฯ

๓๙๔. กณโย ภินฺทิวาโฬ จ, จกฺกํ กุโนฺต คทา ตถา;
สตฺยา’ที **สตฺถเภทา** ถ,
โกโณ’โสฺส โกฏิ นาริยํฯ

๓๙๕. นิยฺยานํ คมนํ ยาตฺรา, ปฏฺฐานญฺจ คโม คติ;
จุโณฺณ ปํสุ รโช เจว, ธูลี’ตฺถี เรณุ จ ทฺวิสุฯ

๓๙๖. มาคโธ มธุโก วุโตฺต, วนฺที ตุ ถุติปาฐโก;
เวตาฬิโก โพธกโร,
จกฺกิโก ตุ จ ฆณฺฏิโกฯ

๓๙๗. เกตุ ธโช ปฏากา จ, กทลี เกตนํ ปฺยถ;
โย’หํกาโร’ญฺญมญฺญสฺส, สา’ **หมหมิกา** ภเวฯ

๓๙๘. พลํ ถาโม สหํ สตฺติ, **วิกฺกโม** ตฺวติสูรตา;
รเณ ชิตสฺส ยํ ปานํ, **ชยปาน**นฺติ ตํ มตํฯ

๓๙๙. สงฺคาโม สมฺปหาโร จา, นิตฺถิยํ สมรํ รณํ;
อาชิตฺถี อาหโว ยุทฺธ, มาโยธนญฺจ สํยุคํฯ

๔๐๐. ภณฺฑนํ ตุ วิวาโท จ, วิคฺคโห กลห เมธคา;
มุจฺฉา โมโห ถ ปสโยฺห,
พลกฺกาโร หโฐ ภเวฯ

๔๐๑อุปฺปาโท [อุปฺปาโต (ก.)๑๐๒๗-คาถา ปสฺสิตพฺพา] ภูตวิกติ, ยา สุภาสุภสูจิกา;
อีติ ตฺวิตฺถี อชญฺญญฺจ, อุปสโคฺค อุปทฺทโวฯ

๔๐๒นิพฺพุทฺธํ [นิยุทฺธํ (ก.)] มลฺลยุทฺธมฺหิ, ชโย ตุ วิชโย ภเว;
ปราชโย รเณ ภโงฺค, ปลายน มปกฺกโมฯ

๔๐๓มารณํ หนนํ ฆาโต, นาสนญฺจ นิสูทนํ;
หิํสนํ สรณํ หิํสา, วโธ สสน ฆาตนํฯ

๔๐๔มรณํ กาลกิริยา, ปลโย มจฺจุ อจฺจโย;
นิธโน นิตฺถิยํ นาโส, กาโล’โนฺต จวนํ ภเวฯ

๔๐๕ตีสุ เปโต ปเรโต จ,
มโต ถ จิตโก จิโต;
อาฬหนํ สุสานญฺจา, นิตฺถิยํ กุณโป ฉโวฯ

๔๐๖**กพโนฺธ** นิตฺถิยํ เทโห, สิโรสุโญฺญ สหกฺริโย;
อถ **สิวถิกา** วุตฺตา, สุสานสฺมิญฺหิ อามเกฯ

๔๐๗วนฺทีตฺถิยํ กรมโร, ปาโณ ตฺว’สุ ปกาสิโต;
การา ตุ พนฺธนาคารํ, การณา ตุ จ ยาตนาฯ

อิติ ขตฺติยวโคฺคฯ

๔๐๘พฺรหฺมพนฺธุ ทฺวิโช วิโปฺป, พฺรหฺมา โภวาที พฺราหฺมโณ;
โสตฺติโย ฉนฺทโส โส ถ,
สิสฺส’ เนฺตวาสิโน ปุเมฯ

๔๐๙พฺรหฺมจารี คหโฎฺฐ จ, วนปฺปโตฺถ จ ภิกฺขุติ;
ภวนฺติ **จตฺตาโร** เอเต, **อสฺสมา** ปุนฺนปุํสเกฯ

๔๑๐จรนฺตา สห สีลาที, **สพฺรหฺมจาริโน** มิถุ;
อุปชฺฌาโย อุปชฺฌา ถา, จริโย นิสฺสยทาทิโก [นิสฺสยทายโก (ฎี.)]ฯ

๔๑๑อุปนียา ถวา ปุพฺพํ, เวท มชฺฌาปเย ทฺวิโช;
โย สงฺคํ สรหสฺสญฺจา, **จริโย** พฺราหฺมเณสุ โสฯ

๔๑๒ปารมฺปริย เมติหฺยํ, อุปเทโส ตเถ’ติหา;
ยาโค ตุ กตุ ยโญฺญ ถ, **เวที**ตฺถี ภู ปริกฺขตาฯ

๔๑๓อสฺสเมโธ จ ปุริส, เมโธ เจว นิรคฺคโฬ;
สมฺมาปาโส วาชเปยฺย, มิติ **ยาคา มหา** อิเมฯ

๔๑๔อิตฺวิโช [อิทิตฺวิโช (ฎี.)] ยาชโก จาถ,
สโภฺย สามาชิโก ปุยถ;
ปริสา สภา สมชฺชา จ, ตถา สมิติ สํสโทฯ

๔๑๕. **จตโสฺส ปริสา** ภิกฺขุ, ภิกฺขุนี จ อุปาสกา;
อุปาสิกาโยติ อิมา, ถวา **ภฏฺฐ ปริสา** สิยุํฯ

๔๑๖. ตาวติํส,ทฺวิช,กฺขตฺต,มาร,คฺคหปติสฺส จ;
สมณานํ วสา จาตุ, มหาราชิก, พฺรหฺมุนํฯ

๔๑๗. คายตฺติปฺปมุขํ **ฉนฺทํ,** จตุวีส’กฺขรํ ตุ ยํ;
เวทาน มาทิภูตํ สา, **สาวิตฺตี** ติปทํ สิยาฯ

๔๑๘. หพฺยปาเก **จรุ** มโต, **สุชา** ตุ โหมทพฺพิยํ;
ปรมนฺนํ ตุ **ปายาโส,** หพฺยํ ตุ หวิ กถฺยเตฯ

๔๑๙. **ยูโป** ถูณายํ นิมฺมนฺตฺย, ทารุมฺหิ **ตฺว’รณี** ทฺวิสุ;
คาหปฺปจฺจา’หวนีโย, ทกฺขิณคฺคิ ตโย’ **คฺคโยฯ**

๔๒๐. จาโค วิสฺสชฺชนํ ทานํ, โวสฺสโคฺค จาปเทสนํ;
วิสฺสาณนํ วิตรณํ, วิหายิตา ปวชฺชนํฯ

๔๒๑. ปญฺจ **มหาปริจฺจาโค,** วุโตฺต เสฏฺฐ, ธนสฺส จ;
วเสน ปุตฺต ทารานํ, รชฺชสฺส’ งฺคาน เมว จฯ

๔๒๒. อนฺนํ ปานํ ฆรํ วตฺถํ, ยานํ มาลา วิเลปนํ;
คนฺธ เสยฺยา ปทีเปยฺยํ, **ทานวตฺถู** สิยุํ ทสฯ

๔๒๓. มตตฺถํ ตทเห ทานํ, ตีเสฺวต **มุทฺธเทหิกํ;**
ปิตุทานํ ตุ **นิวาโป, สทฺธํ** ตุ ตํว สาตฺถโตฯ

๔๒๔. ปุเม อติถิ อาคนฺตุ, ปาหุนา เวสิกา ปฺยถ;
อญฺญตฺถ คนฺตุ มิจฺฉนฺต, **คมิโก** ถา คฺฆ มคฺฆิยํฯ

๔๒๕. **ปชฺชํ** ปาโททกาโท ถ, สตฺตา’คนฺตฺวาทโย ติสุ;
อปจิตฺย’จฺจนา ปูชา, ปหาโร พลิ มานนาฯ

๔๒๖. นมสฺสา ตุ นมกฺกาโร, วนฺทนา จาภิวาทนํ;
ปตฺถนา ปณิธานญฺจ, ปุริเส ปณิธีริโตฯ

๔๒๗. **อเชฺฌสนา** ตุ สกฺการ, ปุพฺพงฺคมนิโยชนํ;
๔๒๘. ปริเยสนา เนฺวสนา, ปริเยฏฺฐิ คเวสนา;
อุปาสนํ ตุ สุสฺสูสา, สา ปาริจริยา ภเวฯ

๔๒๙. โมน มภาสนํ ตุณฺหี, ภาโว ถ ปฏิปาฏิ สา;
อนุกฺกโม ปริยาโย, อนุปุพฺพฺย’ปุเม กโมฯ

๔๓๐. ตโป จ สํยโม สีลํ, นิยโม ตุ วตญฺจ วา;
วีติกฺกโม’ ชฺฌจาโร ถ, วิเวโก ปุถุคตฺตตาฯ

๔๓๑. ขุทฺทานุขุทฺทกํ **อาภิ, สมาจาริก** มุจฺจเต;

อาทิพฺรหฺมจริยํ ตุ, ตทญฺญํ สีล มีริตํฯ

๔๓๒ โย ปาเปหิ อุปาวโตฺต, วาโส สทฺธึ คุเณหิ โส;
อุปวาโสติ วิเญฺญโยฺย, สพฺพโภควิวชฺชิโตฯ

๔๓๓ ตปสฺสี ภิกฺขุ สมโณ, ปพฺพชิโต ตโปธโน;
วาจํยโม ตุ มุนิ จ, ตาปโส ตุ อิสี ริโตฯ

๔๓๔ ยสํยตินฺทฺริยคณา, **ยตโย วสิโน** จ เต;
สาริปุโตฺต’ปติโสฺส ตุ, ธมฺมเสนาปตี ริโตฯ

๔๓๕ โกลิโต โมคฺคลฺลาโน ถ,
อริโย ธิคโต สิยา;
โสตาปนฺนาทิกา **เสขา,** นริโย ตุ ปุถุชฺชโนฯ

๔๓๖ อญฺญา ตุ อรหตฺตญฺจ, ถูโป ตุ เจติยํ ภเว;
ธมฺมภณฺฑาคาริโก จ, อานโนฺท เทฺว สมา ถ จฯ

๔๓๗ วิสาขา มิคารมาตา, สุทโตฺต’ นาถปิณฺฑิโก;
๔๓๘ ภิกฺขุปิ สามเณโร จ, สิกฺขมานา จ ภิกฺขุนี;
สามเณรีติ กถิตา, ปเญฺจเต **สหธมฺมิกาฯ**

๔๓๙ ปโตฺต ติจีวรํ กาย, พนฺธนํ วาสิ สูจิ จ;
ปริสฺสาวน มิเจฺจเต, **ปริกฺขารา’ฏฺฐ** ภาสิตาฯ

๔๔๐ สามเณโร จ สมณุ, เทฺทโส จาถ ทิคมฺพโร;
อเจฬโก นิคโณฺฐ จ, ชฏิโล ตุ ชฏาธโรฯ

๔๔๑ ฏฺฐีสกาทิกา จตุ, ตฺตึส ทฺวาสฏฺฐิ ทิฏฺฐิโย;
อิติ ฉนฺนวุติ เอเต, **ปาสณฺฑา** สมฺปกาสิตาฯ

๔๔๒ ปวิโตฺต ปยโต ปูโต, จมฺมํ ตุ อชินํ ปฺยถ;
ทนฺตโปโณ ทนฺตกฏฺฐํ, วกฺกโล วา ติรีฏกํฯ

๔๔๓ ปโตฺต ปาติตฺถิยํนิตฺถี, กมณฺฑลุ ตุ กุณฺฑิกา;
อถาลมฺพณทณฺฑสฺมึ, **กตฺตรยฏฺฐิ** นาริยํฯ

๔๔๔ ยํ เทหสาธนาเปกฺขํ, นิจฺจํ กมฺมมยํ **ยโม;**
อาคนฺตุสาธนํ กมฺมํ, อนิจฺจํ **นิยโม** ภเวฯ

อิติ พฺราหฺมณวโคฺคฯ

๔๔๕ วโสฺส จ เวสิยาโน ถ, ชีวนํ วุตฺติ ชีวิกา;
อาชีโว วตฺตนํ จาถ, กสิกมฺมํ กสิตฺถิยํฯ

๔๔๖ วาณิชฺชญฺจ วณิชฺชา ถ, โครกฺขา ปสุปาลนํ;
เวสฺสสฺส **วุตฺติโย** ติโสฺส, คหฏฺฐา’คาริกา คิหิฯ

๔๔๗. เขตฺตาชีโว กสฺสโก ถ, เขตฺตํ เกทาร มุจฺจเต;
เลฑฺฑุ’โตฺต มตฺติกาขโณฺฑ, ขณิตฺติ’ตฺถฺย’วทารณํฯ

๔๔๘. ทาตฺตํ ลวิตฺต มสิตํ [“อสิต” สโทฺท ปุ์นปุ์สเก-๑๐๐๕-คาถา ปสฺสิตพฺพา], ปโตโท ตุตฺต ปาชนํ;
โยตฺตํ ตุ รชฺชุ รสฺมิตฺถี, ผาโล ตุ กสโก ภเวฯ

๔๔๙. นงฺคลญฺจ หลํ สีโร, อีสา นงฺคลทณฺฑโก;
สมฺมา ตุ ยุคกีลสฺมึ, สีตา ตุ หลปทฺธติฯ

๔๕๐. มุคฺคาทิเก **ปรณฺณ**ญฺจ, **ปุพฺพณฺณํ** สาลิอาทิเก;
สาลิ วีหิ จ กุทฺรูโส, โคธุโม วรโก ยโว;
กงฺคูติ **สตฺต ธญฺญานิ, นีวาราที** ตุ ตพฺภิทาฯ

๔๕๑. ลุณโก จ กฬาโย ถ,
สิทฺธโตฺถ สาสโป ภเวฯ

๔๕๒. อถ กงฺคุ ปิยงฺคุ’ตฺถี, อุมฺมา ตุ อตสี ภเว;
กิฎฺฐญฺจ สสฺสํ ธญฺญญฺจ [วิเณฺญยฺยํ (ฏี.)], วีหิ ถมฺพกรี [ถมฺภกรี (ก.)] ริโตฯ

๔๕๓. กโฬิงฺค ตุ นาฬํ มถ โส, **ปลาลํ** นิตฺถิ นิปฺผโล;
ภุสํ กลิงฺคโร จาถ, **ถุโส** ธญฺญตฺตเจ ถ จฯ

๔๕๔. เสตฎฺฎิกา สสฺสโรโค,
กโณ ตุ กุณฺฑโก ภเว;
ขโล จ ธญฺญกรณํ, **ถโมฺพ** [ถโมฺภ (ก.)] คุโมฺพ ติณาทินํฯ

๔๕๕. อโยโคฺค มุสโล นิตฺถี, กุโลฺล สุปฺป มนิตฺถิยํ;
อโถ’ทฺธนญฺจ จุลฺลิ’ตฺถี, กิลโญฺช ตุ กโฏ ภเวฯ

๔๕๖. กุมฺภี’ตฺถี ปิฐโร กุณฺฑํ, ขโฬปฺยุ’กฺขลิ ถาลฺยุ’ขา;
โกลโมฺพ จาถ มณิกํ, ภาณโก จ อรญฺชโรฯ

๔๕๗. ฆโฏ ทฺวีสุ กุโฏ นิตฺถี, กุโมฺภ กลส, วารกา;
กํโส ภุญฺชนปโตฺต ถา, มตฺตํ ปโตฺต จ ภาชนํฯ

๔๕๘. กณฺฑุปกํ จุมฺพฏกํ, สราโว ตุ จ มลฺลโก;
ปุเม กฏจฺฉุทพฺพิ’ตฺถี, กุสูโล โกฏฺฐ มุจฺจเตฯ

๔๕๙. สูโก อนิตฺถิยํ ฑาโก, สิงฺคีเวรํตุ อทฺทกํ;
มโหสธํ ตุ ตํ สุกฺขํ, มริจํ ตุ จ โกลกํฯ

๔๖๐. โสวีรํ กญฺชิยํ วุตฺตํ, อารนาฬํ ถุโสทกํ;
ธญฺญมฺพิลํ พิฬโงฺค ถ, ลวณํ โลณ มุจฺจเตฯ

๔๖๑. สามุทฺทํ สินฺธโว นิตฺถี, กาฬโลณํ ตุ อุพฺภิทํ;
พิฬกํ [พิฬาล (ก.)] เจติ ปเญฺจเต, **ปเภทา** ลวณสฺส หิฯ

๔๖๒.คุโฬ จ ผาณิตํ ขโณฺฑ, มจฺฉณฺฑี สกฺขรา อิติ;
อิเม **อุจฺฉุวิการา** ถ, คุฬสฺมึ **วิสกณฺฏกํ**ฯ

๔๖๓.ลาชา สิยา'กฺขตํ จาถ, **ธานา** ภฏฺฐยเว ภเว;
อพทฺธสตฺตุ **มโนฺถ** จ, ปูปา' ปูปา ตุ ปิฏฺฐโกฯ

๔๖๔.ภตฺตการโร สูปกาโร, สูโท อาฬาริโก ตถา;
โอทนิโก จ รสโก, สูโป ตุ พฺยญฺชนํ ภเวฯ

๔๖๕.โอทโน วา กุรํ ภตฺตํ, ภิกฺขา จา'นฺน มถา สนํ;
อาหาโร โภชนํ ฆาโส,
ตรลํ ยาคุ นาริยํฯ

๔๖๖.ขชฺชํ ตุ โภชฺช เลยฺยานิ, เปยฺยนฺติ จตฺธา'**สนํ;**
นิสฺสาโว จ ตถา'จาโม,
อาโลโป กพโฬ ภเวฯ

๔๖๗.**มโณฺฑ** นิตฺถีรสคฺคสฺมึ, **วิฆาโส** ภุตฺตเสสเก;
วิฆาสาโท จ ทมโก, ปิปาสา ตุ จ ตสฺสนํฯ

๔๖๘.ขุทฺทา ชิฆจฺฉา, มํสสฺส, **ปฏิจฺฉาทนิยํ** รโส;
อุเทฺรโก เจว อุคฺคาโร, โสหิจฺจํ ติตฺติ ตปฺปนํฯ

๔๖๙.กามํ ตฺวิฏฺฐํ นิกามญฺจ, ปริยตฺตํ ยถจฺฉิตํ;
กยวิกฺกยิโก สตฺถ,วาหา' ปณิก วาณิชาฯ

๔๗๐.วิกฺกยิโก ตุ วิเกฺกตา,
กยิโก ตุ จ กายิโก;
อุตฺตมโณฺณ จ ธนิโก, ธมโณฺณ ตุ อิณายิโกฯ

๔๗๑.อุทฺธาโร ตุ อิณํ วุตฺตํ, มูลํ ตุ ปาภตํ ภเว;
สจฺจาปนํ สจฺจํกาโร, วิเกฺกยฺยํ ปณิยฺยํ ติสฺฯ

๔๗๒.ปฏิทานํ ปริวโตฺต, นฺยาโส ตู'ปนิธี ริโต;
๔๗๓.**อฏฺฐารสนฺตา** สเงฺขฺยเยฺย, สงฺขฺยา **เอกาทโย** ติสุ;
สงฺขฺยาเน ตุ จ สเงฺขฺยเยฺย, เอกเตฺต **วีสตา**ทโย;
วคฺคเภเท พหุเตฺตปิ, ตา **อานวุติ** นาริยํฯ

๔๗๔.สตํ สหสฺสํ นิยุตํ [นหุตํ-นยุตํ (กตฺถจิ)], ลกฺขํ โกฏิ ปโกฏิโย;
โกฏิปโกฏิ นหุตํ, ตถา นินฺนหุตมฺปิ จฯ

๔๗๕.อโกฺขภนีตฺถิยํ [อโกฺขภิณี (ก.)] พินฺทุ, อพฺพุทญฺจ นิรพฺพุทํ;
อหหํ อพพํ เจวา, ฏฏํ โสคนฺธิ กุปฺปลํฯ

๔๗๖.กุมุทํ ปุณฺฑรีกญฺจ, ปทุมํ กถานมฺปิ จ;
มหากถานา'สเงฺขฺยยฺยา, นิ'เจฺจตาสุ สตาทิ จฯ

๔๗๗. ปกฺฏยาทิกํ ทสคุณํ, สตลกฺขคุณํ กมา;
จตุโตฺถ'เฑฺฒน **อฑฺฒุโฑฺฒ,**
ตติโย **ฑฺฒติโย** ตถาฯ

๔๗๘. อฑฺฒเตโยฺย **ทิยโฑฺฒ** ตุ,
ทิวโฑฺฒ ทุติโย ภเว;
ตุลา, ปตฺถ, งฺคุลิ, วสา, ติธา **มาน** มโถ สิยาฯ

๔๗๙. จตฺตาโร วิหโย **คุญฺชา,**
เทฺว คุญฺชา **มาสโก** ภเว;
เทฺว **อกฺขา** มาสกา ปญฺจ, กฺขานํ **ธรณ**มฏฺฐกํฯ

๔๘๐. **สุวโณฺณ** ปญฺจธรณํ, **นิกฺขํ** ตฺวนิตฺถิ ปญฺจ เต;
ปาโท ภาเค จตุเตฺถ ถ, ธรณานิ **ปลํ** ทสฯ

๔๘๑. **ตุลา** ปลสตํ จาถ, **ภาโร** วีสติ ตา ตุลา;
อโถ กหาปโณ นิตฺถี, กถฺยเต กริสาปโณฯ

๔๘๒. **กุฑุโว** ปสโต เอโก,
ปโตฺถ เต จตุโร สิยุํ;
อาฬฺหโก จตุโร ปตฺถา, **โทณํ** วาจตุรา'ฬฺหกํฯ

๔๘๓. **มานิกา** จตุโร โทณา, **ขารี**ตฺถี จตุมานิกา;
ขาริโย วีส **วาโห** ถ,
สิยา **กุโมฺภ** ทสมฺพณํฯ

๔๘๔. อาฬฺหโก นิตฺถิยํ ตุโมฺภ, ปโตฺถตุ นาฬิ นาริยํ;
วาโห ตุ สกโฏ เจกา,
ทส โทณา ตุ **อมฺพณํฯ**

๔๘๕. ปฏิวีโส จ โกฏฺฐาโส,
อํโส ภาโค ธนํ ตุ โส;
ทพฺพํ วิตฺตํ สาปเตยฺยํ, วสฺว'โตฺถ วิภโว ภเวฯ

๔๘๖. **โกโส หิรญฺญ**ญฺจ กตา, กตํ กญฺจน, รูปิยํ;
กุปฺปํ ตทญฺญํ ตมฺพาทิ, **รูปิยํ** ทฺวย มาหตํฯ

๔๘๗. สุวณฺณํ กนกํ ชาต, รูปํ โสณฺณญฺจ กญฺจนํ;
สตฺถุวโณฺณ หรี กมฺพุ, จารุ เหมญฺจ หาฏกํฯ

๔๘๘. ตปนิยํ หิรญฺญํ **ต, เพฺภทา** จามีกรมฺปิ จ;
สาตกุมฺภํ ตถา ชมฺพุ, นทํ สิงฺคี จ นาริยํฯ

๔๘๙. รูปิยํ รชตํ สชฺฌุ, รูปี สชฺฌํ อโถ วสุ;
รตนญฺจ มณิ ทฺวีสุ, **ปุปฺผราคา**ที ตพฺภิทาฯ

๔๙๐. สุวณฺณํ รชตํ มุตฺตา, มณิ เวฬุริยานิ จ;
วชิรญฺจ ปวาฬนฺติ, สตฺตา’หุ **รตนานิ’** เมฯ

๔๙๑. โลหิตโงฺก จ ปทุมฺ, ราโค รตฺตมณิ ปฺยถ;
วํสวโณฺณ เวฬุริยํ, ปวาฬํ วา จ วิทฺทุโมฯ

๔๙๒. มุสารคลฺลํ กพรมณิ, อถ มุตฺตา จ มุตฺติกํ;
รีติ [รีรี (ฏี.)] ตฺถี อารกูโฏ วา, อมลํ ตฺว’พฺภกํ ภเวฯ

๔๙๓. โลโห นิตฺถี อโย กาฬา,
ยสญฺจ ปารโท รโส;
กาฬติปุ ตุ สีสญฺจ, หริตาลํ ตุ ปีตนํฯ

๔๙๔. สินปิฏฺฐญฺจ สินฺทูรํ, อถ ตูโล ตถา ปิจุ;
ขุทฺทชํ ตุ มธุ ขุทฺทํ, มธุจฺฉิฏฺฐํ ตุ สิตฺถกํฯ

๔๙๕. โคปาโล โคป โคสงฺขฺยา,
โคมา ตุ โคมิโก ปฺยถ;
อุสโภ พลีพโทฺธ [พลิพทฺท (ก.)] จ, โคโณ โควสโภ วุโสฯ

๔๙๖. วุโทฺธ **ชรคฺคโว** โส ถ, ทโมฺม วจฺฉตโร สมา;
ธุรวาหี ตุ โธรโยฺห, **โควิโนฺท** ธิกโต ควํฯ

๔๙๗. **วุโห** จ ขนฺธเทโส ถ, กกุโธ [กกุโท (ก.)] กกุ วุจฺจเต;
อโถ วิสาณํ สิงฺคญฺจ, รตฺตคาวี ตุ โรหิณีฯ

๔๙๘. คาวี จ สิงฺคินี โค จ, **วณฺณา** ตุ กถฺยเต **วสา;**
นวปฺปสูติกา **เธนุ,** วจฺฉกามา ตุ **วจฺฉลา**ฯ

๔๙๙. คฺคฺครี มนฺถนีตฺถี เทฺว, สนฺทานํ ทามมุจฺจเต;
โคมิโฬฺห โคมโย นิตฺถี, อโถ สปฺปิ ฆตํ ภเวฯ

๕๐๐. นวุทฺธฏํ ตุ **โนนีตํ,** ทธิมณฺฑํ ตุ มตฺถุ จ,
ขีรํ ทุทฺธํ ปโย ถญฺญํ, ตกฺกํ ตุ มถิตํ ปฺยถฯ

๕๐๑. ขีรํ ทธิ ฆตํ ตกฺกํ, โนนีตํ ปญฺจ **โครสา;**
อุรโพฺภ เมณฺฑ เมสา จ, อุรโณ อวิ เอฬโกฯ

๕๐๒. วุโสฺส ตฺวโช ฉคลโก,
โอโฏฺฐ ตุ กรโภ ภเว;
คทฺรโภ ตุ ขโร วุโตฺต, อุรณี ตุ อชี อชาฯ

อิติ เวสฺสวโคฺคฯ

๕๐๓. สุโทฺท’นฺตวโณฺณ วสโล, **สํกิณฺณา** มาคธาทโย;
มาคโธ สุทฺทขตฺตาโช, **อุโคฺค** สุทฺทาย ขตฺตโชฯ

๕๐๔. ทฺวิชาขตฺติยโช **สูโต,** การุตฺ สิปฺปิโกปฺปุเม;
สงฺฆาโตตฺ สชาตีนํ, เตสํ **เสณี** ทฺวิสฺุจเตฯ

๕๐๕. ตจฺฉโก ตนฺตวาโย จ, รชโก จ นหาปิโต;
ปญฺจโม จมฺมกาโรติ, **การโว** ปญฺจิเม สิยุํฯ

๕๐๖. ตจฺฉโก วฑฺฒกี มโต, ปลคโณฺฑ ถปตฺยปิ;
รถกาโร ถ สุวณฺณ, กาโร นาฬินฺธโม ภเวฯ

๕๐๗. ตนฺตวาโย เปสกาโร,
มาลากาโร ตุ มาลิโก;
กุมฺภกาโร กุลาโล ถ,
ตุนฺนวาโย จ สูจิโกฯ

๕๐๘. จมฺมกาโร รถกาโร, กปฺปโก ตุ นหาปิโต;
รงฺคาชีโว จิตฺตกาโร, ปุกฺกุโส ปุปฺผฉฑฺฑโกฯ

๕๐๙. เวโน วิลีวกาโร จ, นฬกาโร สมา ตโย;
จุนฺทกาโร ภมกาโร,
กมฺมาโร โลหการโกฯ

๕๑๐. นิเนฺนชโก จ รชโก, เนตฺติโก อุทหารโก;
วีณาวาที เวณิโก ถ, อุสุกาโร’ สุวฑฺฒกีฯ

๕๑๑. เวณุธโม เวณวิโก,
ปาณิวาโท ตุ ปาณิโฆ [ปาณิโย (กตฺถจิ)];
ปูปิโย ปูปปณิโย, โสณฺฑิโก มชฺชวิกฺกยีฯ

๕๑๒. มายา ตุ สมฺพรี มายา, กาโร ตุ อินฺทชาลิโก;
๕๑๓. โอรพฺภิกา สูกริกา, มาควิกา เต จ สากุณิกา;
หนฺตฺวา ชีวเนฺต’ฬก, สูกร, มิค, ปกฺขิโน กมโตฯ

๕๑๔. ภาคุริโก ชาลิโก ถ,
ภารวาโห ตุ ภาริโก;
เวตนิโก ตุ ภตโก, กมฺมกโร ถ กึ กโร;
ทาโส จ เจฏโก เปโสฺส, ภโจฺจ จ ปริจาริโกฯ

๕๑๕. อโนฺตชาโต ธนกฺกีโต, ทาสโพฺย’ปคโต สยํ;
ทาสา กรมรานีโต, เจฺจวํ เต **จตุธา** สิยุํฯ

๕๑๖. อทาโส ตุ **ภุชิโสฺส** ถ,
นีโจ ชโมฺม นิหีนโก;
นิโกฺกสโชฺช อกิลาสุ,
มโนฺท ตุ อลโส ปฺยถฯ

๕๑๗. สปาโก เจว จณฺฑาโล, มาตโงฺค สปโจ ภเว;

ตเพฺภทา มิลกฺขชาตี, **กิราต, สวรา**ทโยฯ

๕๑๘. นสาโท ลุทฺทโก พฺยาโธ,
มิคโว ตุ มิคพฺยโธ;
สารเมโยฺย จ สุนโข, สุโน โสโณ จ กุกฺกุโรฯ

๕๑๙. สุวาโน สุวาโน สาฬูโร,
สูโน สาโน จ สา ปุเม;
อุมฺมตฺตาทิต มาปโนฺน, **อฬโกฺก**ติ สุโน มโตฯ

๕๒๐. สาพนฺธนํ ตุ คทฺทูล, ทีปโก ตุ จ เจตโก;
พนฺธนํ คณฺฐิ ปาโส ถ, วาคุรา [วากรา (สี. ฎี.)] มิคพนฺธนีฯ

๕๒๑. กุิยํ กุเวณี กุมีนํ, อานโย ชาล มุจฺจเต;
อาฆาตนํ วธฎฺฐานํ, สูนา ตุ อธิโกฏฺฏนํฯ

๕๒๒. ตกฺกโร โมสโก โจโร,
เถเน’กาคาริโก สมา;
เถยฺยญฺจ โจริกา โมโส,
เวโม วายนทณฺฑโกฯ

๕๒๓. สุตฺตํ ตนฺตุ ปุเม ตนฺตํ, **โปตฺถํ** เลปฺยาทิกมฺมนิ;
ปญฺจาลิกา โปตฺถลิกา, วตฺถทนฺตาทินิมฺมิตาฯ

๕๒๔. มญฺชูสา เปฬา ปิฏโก, ตฺวิตฺถิยํ ปจฺฉิ เปฏโกฯ
คฺคฆาฏนํ ฆฏียนฺตํ, กูปมฺพุพฺพาหนํ ภเว;

๕๒๕. พฺยาภงฺคี ตฺวิตฺถิยํ กาโช, **สิกฺกา** ตฺวตฺรา’วลมฺพนํ;
อุปาหโน วา ปาทุ’ตฺถี, ตเพฺภทา **ปาทุกา** ปฺยถฯ

๕๒๖. วรตฺตา วทฺธิกา นทฺธิ, ภสฺตา จมฺมปสิพฺพกํ;
โสณฺณาทฺยาวตฺตนี **มูสา,**
ถ กูฏํ วา อโยฆโนฯ

๕๒๗. **กมฺมารภณฺฑา** สณฺฑาโส, มุฏฺฐฺยา’ธิกรณีตฺถียํ;
ตพฺภสฺตา **คคฺครี** นารี, สตฺตํ ตุ **ปิปฺผลํ** ภเวฯ

๕๒๘. สาโณ ตุ นิกโส วุโตฺต,
อารา ตุ สูจิวิชฺฌนํ;
ขโร จ กกโจ นิตฺถี, **สิปฺปํ** กมฺมํ กลาทิกํฯ

๕๒๙. ปฏิมา ปฏิพิมฺพญฺจ, พิโมฺพ ปฏินิธีริโต;
ตีสุ สโม ปฏิภาโค, สนฺนิกาโส สริกฺขโกฯ

๕๓๐. สมาโน สทิโส ตุโลฺย,
สงฺกาโส สนฺนิโภ นิโภ;

โอปมฺม มุปมานํ จ, ปมา ภติ ตุ นาริยํฯ

๕๓๑. นิเพฺพโส เวตนํ มูลฺยํ, ชูตํ ตฺวนิตฺถิ เกตวํ;
ธุตฺโตฺต’กฺขธุตฺโตฺต กิตโว, ชูตการ, กฺขเทวิโนฯ

๕๓๒. ปาภิฏฺโภโคตฺ ปภิฏู, อโกฺข ตุ ปาสโก ภเว;
ปุเมวา’ **ฏฺฐปทํ** [อฏฺฐาปทํ (ฏี. สี.)] สาริ, ผลเก ถ ปโณ, พฺภุโตฯ

๕๓๓. **กิณฺณํ** ตุ มทิราพีเช, **มธุ** มธฺวาสเว มตํ;
มทิรา วารุณี มชฺชํ, สุรา ภโว ตุ เมรยํฯ

๕๓๔. สรโก จสโก นิตฺถี, อาปานํ ปานมณฺฑลํ;
๕๓๕. เย’ตฺร ภูริปฺปโยคตฺตา, โยคิเกกสฺมิ มีริตา;
ลิงฺคนฺตเรปิ เต เญยฺยา, **ตทฺธมฺมตฺตา**’ญฺญวุตฺติยนฺติฯ

อิติ สุทฺทวโคฺคฯ

จตุพฺพณฺณวโคฺค นิฏฺฐิโตฯ

๕. อรญฺญวคฺค

๕๓๖. อรญฺญํ กานนํ ทาโย, คหนํ วิปินํ วนํ;
อฏวี’ตฺถี มหารญฺญํ, ตฺว, **รญฺญานี**ตฺถิยํ ภเวฯ

๕๓๗. นคราน นาติทูรสฺมิํ, สเนฺตหิ โย ภิโรปิโต;
ตรุสโณฺฑ ส **อาราโม,** ตโถ **ปวน** มุจฺจเตฯ

๕๓๘. สพฺพสาธารณา’รญฺญํ, รญฺญ **มุยฺยาน** มุจฺจเต;
เญยฺยํ ตเทว **ปมท, วน** มเนฺตปุโรจิตํฯ

๕๓๙. ปนฺติ วีถฺยา’วลิ เสณี, ปาฬิ เลขา ตุ ราชิ จ;
ปาทโป วิฏปี รุโกฺข, อโค สาโล มหีรุโหฯ

๕๔๐. ทุโม ตรุ กุโช สาขี, **คโจฺฉ** ตุ ขุทฺทปาทโป;
ผลนฺติ เย วินา ปุปฺผํ, เต วุจฺจนฺติ **วนปฺปตีฯ**

๕๔๑. ผลปากาวสาเน โย,
มรโตฺย **สธิ** สา ภเว;
ตีสุ **วญฺจฺยา**’ผลา จาถ, ผลิโน ผลวา ผลีฯ

๕๔๒. สมฺผุลฺลิโต ตุ วิกโจ, ผุโลฺล วิกสิโต ติสุ;
สิโร’คฺคํ สิขโร นิตฺถี, สาขา ตุ กถิตา ลตาฯ

๕๔๓. ทลํ ปลาสํ ฉทนํ, ปณฺณํ ปตฺตํ ฉโท ปฺยถ;
ปลฺลโว วา กิสลยํ, นวฺพฺภิเนฺน ตุ **องฺกุโรฯ**

๕๔๔. มกุลํ วา กุฏุมโล, ขารโก ตุ จ ชาลกํ;

กลิกา โกรโก นิตฺถี, **วณฺฏํ** ปุปฺผาทิพนฺธนํฯ

๕๔๕. ปุสโว กุสุมํ ปุปฺผํ, **ปราโค** ปุปฺผโช รโช;
มกรโนฺท มธุ มตํ, ถวโก ตุ จ โคจฺฉโกฯ

๕๔๖. ผเล ตฺวา’เม **สลาฏุ**’โตฺต,
ผลํ ตุ ปกฺก มุจฺจเต;
จมฺปก’มฺพาทิกุสุม, ผลนามํ นปุํสเกฯ

๕๔๗. **มลฺลิกา**ที ตุ กุสุเม, สลิงฺคา **วีหโย** ผเล;
ชมฺพู’ตฺถี ชมฺพวํ ชมฺพู, วิฏโป วิฏภี’ตฺถิยํฯ

๕๔๘. มูล มารพฺภ สาขโนฺต, **ขโนฺธ** ภาโค ตรุสฺส ถ;
โกฏโร นิตฺถิยํ รุกฺข, จฺฉิเทฺท กฏฺฐํ ตุ ทารุ จฯ

๕๔๙. พุโนฺท มูลญฺจ ปาโท ถ, สงฺกุ’โตฺต ขาณุนิตฺถิยํ;
กรหาฏํ ตุ กโนฺท ถ, กฬีโร มตฺถโก ภเวฯ

๕๕๐. วลฺลรี มญฺชรี นารี, วลฺลี ตุ กถิตา ลตา;
ถโมฺภ คุโมฺพ จ อกฺขเนฺธ, ลตา **วิรู** ปตานินีฯ

๕๕๑. อสฺสโตฺถ โพธิ จ ทฺวีสุ, นิโคฺรโธ ตุ วโฏ ภเว;
กพิโฏฺฐ จ กปิโตฺถ จ, ยญฺญโงฺค ตุ อุทุมฺพโรฯ

๕๕๒. โกวิฬาโร ยุคปโตฺต, อุทฺทาโล วาตฆาตโก;
ราชรุโกฺข กตมาลี, นฺทีวโร พฺยาธิฆาตโกฯ

๕๕๓. ทนฺตสโฐ จ ชมฺภีโร, วรโณ ตุ กเรริ จ;
กึ สุโก ปาลิภโทฺทถ, วญฺชุโล ตุ จ เวตโสฯ

๕๕๔. อมฺพาฏโกปีตนโก, มธุโก ตุ มธุทฺทุโม;
อโถ คุฬผโล ปีลุ, โสภญฺชโน จ สิคฺคุ จฯ

๕๕๕. สตฺตปณฺณิ ฉตฺตปโณฺณ, ตินิโส ตฺว ติมุตฺตโก;
กึ สุโก ตุ ปลาโส ถ,
อริโฏฺฐ เผนิโล ภเวฯ

๕๕๖. มาลูร เพลุวาพิโลฺล, ปุนฺนาโค ตุ จ เกสโร;
สาลโว ตุ จ โลโทฺท ถ, ปิยาโล สนฺนกทฺทุ จฯ

๕๕๗. อิโกจโก ตถา’โงฺกโล,
อถ คุคฺคุลุ โกสิโก;
อโมฺพ จูโต **สโห** เตฺวโส,
สหกาโร สุคนฺธวาฯ

๕๕๘. ปุณฺฑรีโก จ เสตโมฺพ, เสลุ ตุ พหุวารโก;
เสปณฺณี กาสฺมิรี จาถ, โกลี จ พทรีตฺถิยํฯ

๕๕๙. ภลฺลํ จานิตฺถี พทโร, ปิลโกฺข ปิปฺปลี’ตฺถิยํ;
ปาฏลี กณฺหวนฺตา จ, สาทุกโณฺฏ วิกงฺกโตฯ

๕๖๐. ตินฺทุโก กาฬกฺขนฺโธ จ, ติมฺพรูสก ติมฺพรู;
เอราวโต ตุ นารโงฺค, กุลโก กากตินฺทุโกฯ

๕๖๑. ภทฺทโมฺพ ปิยโก นีโป, ภลฺลี ภลฺลาตโก ติสุ;
ฌาวุโก ปิจุโล จาถ, ติลโก ขุรโก ภเวฯ

๕๖๒. ลิณฺจา จ ตินฺติณี จาถ, คทฺทภโณฺฑ กปีตโน;
สาโล’สฺสกโณฺณ สโชฺช ถ,
อชฺชุโน กกุโธ ภเวฯ

๕๖๓. นิจุโล มุจลินฺท จ, นีโป ถ ปิยโก ตถา;
อสโน ปีตสาโล ถ,
โคลีโส ฌาฏโล ภเวฯ

๕๖๔. ขีริกา ราชายตนํ, กุมฺภี กุมฺภิกา ภเว;
ยูโป [ปูโค (ก.)] ตุ กมุโก จาถ, ปฏฺฏิ ลาขาปสาทโนฯ

๕๖๕. อิงฺคุที ตาปสตรุ, ภุชปโตฺต ตุ อาภุชี;
ปิจฺฉิลา สิมฺพลี ทฺวีสุ, โรจโน โกฏสิมฺพลีฯ

๕๖๖. ปกิริโย ปูติโก ถ, โรหี โรหิตโก ภเว;
เอรโณฺฑ ตุ จ อามโณฺฑ, อถ สตฺตฺผลา สมีฯ

๕๖๗. มตฺตมาโล กรโญฺช ถ, ขทิโร ทนฺตธาวโน;
โสมวโกฺก ตุ กทโร, สโลฺลตุ มทโน ภเวฯ

๕๖๘. อถาปิ อินฺทสาโล จ, สลฺลกี ขารโก สิยา;
เทวทารุ ภทฺททารุ, จเมฺปโยฺย ตุ จ จมฺปโกฯ

๕๖๙. ปนโส กณฺฏกิผโล, อภยา ตุ หรีตกี;
อโกฺข วิภีตโก ตีสุ, อมตา’มลกี ติสุฯ

๕๗๐. ลพุโช ลิกุโจ จาถ, กณิกาโร ทุมุปฺปโล;
นิโมฺพ’ริโฏฺฐ ปุจิมนฺท, กรโก ตุ จ ทาฬิโมฯ

๕๗๑. สุรโล ปูติกฏฺฐญฺจ, กปิลา ตุ จ สึสปา;
สามา ปิยงฺคุ กงฺคุปิ, สิรีโส ตุ จ ภณฺฑิโลฯ

๕๗๒. โสณโก ทีฆวโนฺต จ,
วกุโล ตุ จ เกสโร;
กาโกทุมฺพริกา เผคฺคุ, นาโค ตุ นาคมาลิกาฯ

๕๗๓. อโสโก วญฺชุโล จาถ, ตกฺการี เวชยนฺติกา;
ตาปิโญฺฉ จ ตมาโล ถ, กุฏโช คิริมลฺลิกาฯ

๕๗๔. **อินฺทยโว** ผเล ตสฺสา, คฺคิมโนฺถ กณิกา ภเว;
นิคฺคุณฺฐิ'ตฺถี สินฺทุวาโร, ติณสุญฺญํ [ติณสูลํ (ฎี.)] ตุ มลฺลิกาฯ

๕๗๕. เสผาลิกา นีลิกา ถ, อโปฺผฏา วนมลฺลิกา;
พนฺธุโก ชยสุมนํ, ภณฺฑิโก พนฺธุชีวโกฯ

๕๗๖. สุมนา ชาติสุมนา, มาลตี ชาติ วสฺสิกี;
ยูถิกา มาคธี จาถ, สตฺตลา นวมลฺลิกาฯ

๕๗๗. วาสนฺตี,ตฺถี อติมุโตฺต, กรวีโร'สฺสมารโก;
มาตุลุโงฺค พีชปูโร, อุมฺมโตฺต ตุ จ มาตุโลฯ

๕๗๘. กรมโนฺท สุเสโน จ, กุนฺทํ ตุ มาฆฺย มุจฺจเต;
เทวตาโส [เทวตาโฑ (สี. อมรโกส)] ตุ ชีมูโต,
ถา'มิลาโต มหาสหาฯ

๕๗๙. [illegible]โถ เสเรยฺยโก ทาสี,
กึ กิราโต กุรณฺฏโก;
อชฺชุโก สิตปณฺณาโส, สมีรโณ ผณิชฺชโกฯ

๕๘๐. ชปา ตุ ชยสุมนํ, กรีโร กกโจ ภเว;
รุกฺขาทนี จ วนฺทากา, จิตฺตโก ตฺว'คฺคิสญฺญิโตฯ

๕๘๑. อโกฺก วิกีรโณ ตสฺมึ,
ตฺว' **ผโกฺก** เสตปุปฺผเก;
ปูติลตา คโฬจี จ, มุพฺพา มธุรสา ปฺยถฯ

๕๘๒. กปิกจฺฉุ ทุผโสฺส ถ, มญฺชิฏฺฐา วิกสา ภเว;
อมฺพฏฺฐา จ ตถา ปาฐา, กฏฺกา กฏฺโรหิณีฯ

๕๘๓. อปามโคฺค เสขริโก, ปิปฺปลี มาคธี มตา;
โคกณฺฏโก จ สิงฺฆาโฏ, โกลวลฺลี'ภปิปฺปลีฯ

๕๘๔. โคโลมี ตุ วจา จาถ, คิริกณฺย'ปราชิตา;
สีหปุจฺฉี ปญฺหิปณฺณี, สาลปณฺณี ตุ จ'ตฺถิรา; (จถิรา)ฯ

๕๘๕. นิทิทฺธิกา ตุ พฺยคฺฆี จ, อถ นีลี จ นีลินี;
ชิญฺชุโก [ชิญฺชุกา (ก.)] เจว คุญฺชา ถ, สตมูลี สตาวรีฯ

๕๘๖. มโหสธํ ตฺว'ติวิสา, พากุจี โสมวลฺลิกา;
ทาพฺพี ทารุหลิทฺทา ถ, พิฬงฺคํ จิตฺรตณฺฑุลาฯ

๕๘๗. สุหี เจว มหานาโม, มุทฺทิกา ตุ มธุรสา;
อถาปิ มธุกํ ยฏฺฐิ, มธุกามธุยฏฺฐิกา [มธุลฏฺฐิกา (สี. ฎี.)]ฯ

๕๘๘. ภาติงฺคโณ จ ภณฺฑากี, วาตฺตากี พฺรหตี ปฺยถ;
นาคพลา เจว ฌสา, ลางฺคลี ตุ จ สารทีฯ

๕๘๙. สมฺภา จ กทลี โมโจ, กปฺปาสี พทรา ภเว;
นาคลตา ตุ ตมฺพูลี, อคฺคิชาลา ตุ ธาตกีฯ

๕๙๐. ติวุตา ติปุฏา จาถ, สามา กาฬา จ กถฺยเต;
อโถ สิงฺคี จ อุสโภ, เรณุกา กปิฬา ภเวฯ

๕๙๑. หิริเวรญฺจ วาลญฺจ, รตฺตผลา ตุ พิมฺพิกา;
เสเลยฺย’ มสฺมปุปฺผญฺจ, เอลา ตุ พหุลา ภเวฯ

๕๙๒. กุฏฺฐญฺจ พฺยาธิ กถิโต, วาเนยฺยํ ตุ กุฏนฺนฏํ;
โอสธิ ชาติมตฺตมฺหิ, **โอสธํ** สพฺพ’ มชาติยํฯ

๕๙๓. มูลํ ปตฺตํ กฬีร’คฺคํ, กนฺทํ มิญฺชา ผลํ ตถา;
ตโจ ปุปฺผญฺจ ฉตฺตนฺติ, **สากํ** ทสวิธํ มตํฯ

๕๙๔. ปุนฺนาโฏ เอฬคโล,
ตณฺฑุเลยฺย’ปฺปมาริโส;
ชีวนฺติ ชีวนี จาถ, มธุรโก จ ชีวโกฯ

๕๙๕. มหากนฺท จ ลสุณํ, ปลณฺฑุ ตุ สุกนฺทโก;
ปโฏโล ติตฺตโก จาถ, ภิงฺคราโช จ มกฺกโวฯ

๕๙๖. ปุนนฺนวา โสถฆาตี, วิตุนฺนํ สุนิสณฺณกํ;
การเวโลฺล ตุ สุสวี, ตุมฺพฺยา’ลาพุ จ ลาพุ สาฯ

๕๙๗. เอฬาลุกญฺจ กกฺการี, กุมฺภโณฺฑ ตุ จ วลฺลิโภ;
อินฺทวารุณี วิสาลา, วตฺถุกํ วตฺถุเลยฺยโกฯ

๕๙๘. มูลโก นิตฺถิยํ จุจฺจุ, ตมฺพโก จ กลมฺพโก;
สากเภทา กาสมทฺท, ฌชฺฌรี ผคฺควา’ทโยฯ

๕๙๙. สทฺทโล เจว ทุพฺพา จ, **โคโลมี** สา สิตา ภเว;
คุนฺทา จ ภทฺทมุตฺตญฺจ, รสาโล ตุ’จฺฉุ เวฬุ ตุฯ

๖๐๐. ตจสาโร เวณุ วํโส, ปพฺพํ ตุ ผลุ คณฺฐิโส;
กีจกา เต สิยุํ เวณู, เย นทนฺตฺยา’นิลทฺธุตาฯ

๖๐๑. นโฬ จ ธมโน โปฏฺ, คโล ตุ กาส มิตฺถิ น;
เตชโน ตุ สโร, มุลํ, ตู’ **สีรํ** พีรณสฺส หิฯ

๖๐๒. กุโส วรหิสํ ทโพฺภ, ภูติณกํ ตุ ภูติณํ;
ฆาโส ตุ ยวโส จาถ,
ปูโค ตุ กมุโก ภเวฯ

๖๐๓. ตาโล วิเภทิกา จาถ, ขชฺชุรี สินฺทิ วุจฺจติ;
๖๐๔. หินฺตาล, ตาล, ขชฺชูรี, นาลิเกรา ตเถว จ;
ตาลี จ เกตกี นารี, ปูโค จ **ติณปาทปา**ติฯ

อิติ อรญฺญวโคฺคฯ

๖. อรญฺญาทิวคฺค

๖๐๕ ปพฺพโต คิริ เสโล'ทฺทิ, นคา'จล, สิลุจฺจยา;
สิขรี ภูธโรถ พฺภ, ปาสาณา'โสฺม'ปโล สิลาฯ

๖๐๖ คิชฺฌกูโฏ จ เวภาโร, เวปุโลฺล'สิคิลี **นคา;**
วิโญฺฌ ปณฺฑว วงฺกาที, ปุพฺพเสโล ตุ โจ'ทโย;
มนฺทโร ปรเสโล'โตฺถ, หิมวา ตุ หิมาจโลฯ

๖๐๗ คนฺธมาทน เกลาส, จิตฺตกูฏ สุทสฺสนา;
กาลกูโฏ ติกูฏา'สฺส, ปโตฺถ ตุ สานุ นิตฺถิยํฯ

๖๐๘ กูโฏ วา สิขรํ สิงฺคํ, ปปาโต ตุ ตโฏ ภเว;
นิตโมฺพ กฏโก นิตฺถี, **นิชฺฌโร** ปสโว'มฺพุโนฯ

๖๐๙ ทรี'ตฺถี กนฺทโร ทฺวีสุ, เลณํ ตุ คพฺภรํ คุหา;
สิลาโปกฺขรณี โสณฺฑี, กุญฺชํ นิกุญฺช มิตฺถิ นฯ

๖๑๐ อุทฺธ **มธิจฺจกา** เสล, สฺสาสนฺนา ภูมฺยุ **ปจฺจกา;**
ปาโท ตฺว'ปนฺตเสโล ถ,
ธาตุ'โตฺต เคริกาทิโกฯ

อิติ เสลวโคฺคฯ

๖๑๑ มิคิโนฺท เกสรี สีโห, ตรโจฺฉ ตุ มิคาทโน;
พฺยโคฺฆ ตุ ปุณฺฑรีโก ถ, สทฺทูโล ทีปินี'ริโตฯ

๖๑๒ อโจฺฉ อิโกฺก จ อิโสฺส ตุ,
กาฬสีโห อิโส ปฺยถ;
โรหิโส โรหิโต จาถ,
โคกโณฺณ คณิ กณฺฏกาฯ

๖๑๓ ขคฺค ขคฺควิสาณา ตุ, ปลาสาโท จ คณฺฑโก;
พฺยคฺฆาทิเก **วาฬมิโค, สาปโท** ถ ปฺลวงฺคโมฯ

๖๑๔ มกฺกโฏ วานโร สาขา, มิโค กปิ วลีมุโข;
ปลวโงฺค, กณฺหตุโณฺฑ,
โคนงฺคุโล [โคนงฺคโล (ฏี.)] ติ โส มโตฯ

๖๑๕ สิงฺคาโล [สิคาโล (สี.)] ชมฺพุโก โกตฺถุ, เภรโว จ สิวา ปฺยถ;
พิฬาโร พพฺพุ มญฺชาโร, โกโก ตุ จ วโก ภเวฯ

๖๑๖ มหึโส [มหิโส (สี.)] จ ลุลาโย ถ,
ควโช ควโย สมา;

สโลฺล ตุ สลฺลโก ถา’สฺส,
โลมมฺหิ สลลํ สลํฯ

๖๑๗. หริโณ มิค สารงฺคา, มโค อชินโยนิ จ;
สูกโร ตุ วโรโห ถ,
เปลโก จ สโส ภเวฯ

๖๑๘. เอเณโยฺย เอณีมิโค จ, ปมฺปฏโก ตุ ปมฺปโก;
วาตมิโค ตุ จลนี, มูสิโก ตฺวา’ขุ อุนฺทุโรฯ

๖๑๙. จมโร ปสโท เจว, กุรุโงฺค มิคมาตุกา;
รุรุ รงฺกุ จ นีโก จ, สรภาที **มิคนฺตราฯ**

๖๒๐. ปิยโก จมูรุ กทลี, มิคาที **จมฺมโยนโย;**
มิคา ตุ **ปสโว** สีหา, ทโย สพฺพจตุปฺปทาฯ

๖๒๑. ลูตา ตุ ลูติกา อุณฺณ, นาภิ มกฺกฏโก สิยา;
วิจฺฉิโก ตฺวา’ฬิ กถิโต, สรพู ฆรโคฬิกาฯ

๖๒๒. โคธา กุโณฺฑ ปฺยโถ กณฺณ, ชลูกา สตปทฺยถ;
กลนฺทโก กาฬกา ถ, นกุโล มงฺคุโส ภเวฯ

๖๒๓. กกณฺฏโก จ สรโฏ, กีโฏ ตุ ปุฬโว กิมิ;
ปาณโก จาปฺยโถ อุจฺจา,
ลิโงฺค โลมสปาณโกฯ

๖๒๔. วิหโงฺค วิหโค ปกฺขี, วิหงฺคม ขค’ณฺฑชา;
สกุโณ จ สกุนฺต วิ, ปตโงฺค สกุณี ทฺวิโชฯ

๖๒๕. วกฺกโงฺค ปตฺตยาโน จ, ปตนฺต นีฬโช ภเว;
ตเปฺภทา วฏฺฏกา ชีว, ญชีโว จโกร ติตฺติราฯ

๖๒๖. สาฬิกา กรวีโก จ, รวิหํโส กุกฺตฺถโก;
การณฺฑโว จ ปิลโว [พิลโว (ฏี.)], โปกฺขรสาตกา’ทโยฯ

๖๒๗. ปตฺตํ เปขุณํ ปตฺตํ, ปโกฺข ปิญฺฉํ ฉโท ครุ;
อณฺฑํ ตุ ปกฺขิพีเช ถ, นีโฬ นิตฺถี กุลาวกํฯ

๖๒๘. สุปณฺณมาตา **วินตา, มิถุนํ** ถีปุมฺทฺวยํ;
ยุคํ ตุ ยุคลํ ทฺวนฺทํ, ยมกํ ยมลํ ยมํฯ

๖๒๙. สมูโห คณ สงฺฆาตา, สมุทาโย จ สญฺจโย;
สโนฺทโห นิวโห โอโฆ, วิสโร นิกโร จโยฯ

๖๓๐. กาโย ขโนฺธ สมุทโย, ฆฏา สมิติ สํหติ;
ราสิ ปุโญฺช สมวาโย, ปูโค ชาตํ กทมฺพกํฯ

๖๓๑ พฺยูโห วิตาน คุมฺพา จ, กลาโป ชาล มณฺฑลํ;
สมานานํ คโณ **วโคฺค,**
สโงฺฆ สโตฺถ ตุ ชนฺตุนํฯ

๖๓๒ สฺชาติกานํ ตุ **กุลํ, นิกาโย** ตุ สธมฺมินํ;
ยูโถ นิตฺถี สชาติย, ติรจฺฉานานมุจฺจเตฯ

๖๓๓ สุปโณฺณ เวนเตโยฺย จ, ครุโฬ วิหคาธิโป;
ปรปุโฏฺฐ ปรภโต, กุณาโล โกกิโล ปิโกฯ

๖๓๔ โมโร มยูโร วรหี, นีลคีว สิขณฺฑิโน;
กลาปี จ สิขี เกกี, จูฬา ตุ จ สิขา ภเวฯ

๖๓๕ สิขโณฺฑ วรหเญฺจว, กลาโป ปิญฺฉ มปฺยถ;
จนฺทโก เมจโก จาถ, ฉปฺปโท จ มธุพฺพโตฯ

๖๓๖ มธุลีโห มธุกโร, มธุโป ภมโร อลิ;
ปาราวโต กโปโต จ, กกุโฏ จ ปาเรวโตฯ

๖๓๗ คิโชฺฌ คโทฺธถ กุลโล, เสโน พฺยคฺฆีนโส ปฺยถ;
ตเพฺภทา สกุณคฺฆิ’ตฺถี, อาโฏ ทพฺพิมุขทฺวิโชฯ

๖๓๘ อุหุงฺกาโร อุลูโก จ, โกสิโย วายสาริ จ;
กาโก ตฺว’ริโฏฺฐ ธโงฺก จ, พลิปุโฏฺฐ จ วายโสฯ

๖๓๙ กาโกโล วนกาโก ถ,
ลาโป ลฏฺกิกา ปฺยถ;
วารโณ หตฺถิลิโงฺค จ, หตฺถิโสณฺฑวิหงฺคโมฯ

๖๔๐ อุกฺกุโส กุรโร โกล,ฏฺฐิปกฺขิมฺหิ จ กุกฺกุโห;
สุโว ตุ กีโร จ สุโก, ตมฺพจูโฬ ตุ กุกฺกุโฏฯ

๖๔๑ วนกุกฺกุโฏ จ นิชฺชิโวฺห, อถ โกญฺจา จ กุนฺตนี;
จกฺกวาโก ตุ จกฺกโวฺห, สารโงฺคตุ จ จาตโกฯ

๖๔๒ ตุลิโย ปกฺขิพิฬาโล,
สตปโตฺต ตุ สารโส;
พโก ตุ สุกฺกกาโกถ,
พลากา วิสกณฺฐิกาฯ

๖๔๓ โลหปิโฏฺฐ ตถา กโงฺก, ขญฺชรีโฏ ตุ ขญฺชโน;
กลวิโงฺก ตุ จาฏโก, ทินฺทิโภ ตุ กิกี ภเวฯ

๖๔๔ ภาทโมฺพ กาฬหํโสถ, สกุโนฺต ภาสปกฺขิน;
ธูมฺยาโฏ ตุ กลิโงฺคถ,
ทาตฺยูโห กาฬกณฺฐโกฯ

๖๔๕. **ขุทฺทา**ที มกฺขิกาเภทา, ฑํโส ปิงฺคลมกฺขิกา;
อาสาฏิกา มกฺขิกาณฺฑํ, ปตโงฺค สลโภ ภเวฯ

๖๔๖. สูจิมุโข จ มกโส, จีรี ตุ ฌลฺลิกา [ฌิลฺลิกา (ก.)] ถ จ;
ชตุกา ชินปตฺตา ถ, หํโส เสตจฺฉโท ภเวฯ

๖๔๗. ยุต **ราชหํสา** รเตฺตหิ, ปาทตุเณฺฑหิ ภาสิตา;
มลฺลิกา’ขฺยา **ธตรฏฺฐา,** มลีเนหฺย’สิเตหิ จฯ

๖๔๘. ติรโจฺฉ ตุ ติรจฺฉาโน, ติรจฺฉานคโต สิยาติฯ

อิติ อรญฺญาทิวโคฺคฯ

๗. ปาตาลวคฺค

๖๔๙. อโธภุวนํ ปาตาลํ, นาคโลโก รสาตลํ;
รนฺธํ ตุ วิวรํ ฉิทฺทํ, กุหรํ สุสิรํ พิลํฯ

๖๕๐. สุสิ’ตฺถี ฉิคฺคลํ โสพฺภํ, สจฺฉิเทฺท **สุสิรํ** ติสุ;
ถิยํ ตุ กาสุ อาวาโฏ, สปฺปราชา ตุ วาสุกีฯ

๖๕๑. อนโนฺต นาคราชา ถ, วาหโส’ชคโร ภเว;
โคนโส ตุ ติลิโจฺฉ ถ,
เทฑฺฑุโภ ราชุโล ภเวฯ

๖๕๒. **กมฺพโล’สฺสตโร** เมรุ, ปาเท นาคาถ ธมฺมนี;
สิลุโตฺต ฆรสโปฺป ถ, นีลสโปฺป สิลาภุ จฯ

๖๕๓. อาสิวิโส ภุชโงฺค’หิ, ภุชโค จ ภุชงฺคโม;
สรีสโป ผณี สปฺปา, ลคทฺทา โภคิ ปนฺนคาฯ

๖๕๔. ทฺวิชิโวฺห อุรโค วาโฬ, ทีโฆ จ ทีฆปิฏฺฐิโก;
ปาทูทโร วิสธโร, **โภโค** ตุ ผณิโน ตนุฯ

๖๕๕. อาสี’ตฺถี สปฺปทาฐา ถ, นิโมฺมโก กญฺจุโก สมา;
วิสํ ตฺว’นิตฺถี ครฬํ, ตเพฺภทา วา **หลาหโลฯ**

๖๕๖. **กาฬกูฏา**ทโย จาถ, วาฬคฺคาตฺย’หิตุณฺฑิโก;
๖๕๗. นิรโย ทุคฺคติ’ตฺถี จ, นรโก, โส **มหา’ฏฺฐธา;**
สญฺชีโว กาฬสุโตฺต จ, มหาโรรุว โรรุวา;
ปตาปโน อวีจิ’ตฺถี, สงฺฆาโต ตาปโน อิติฯ

๖๕๘. ภิยํ **เวตรณี โลห, กุมฺภี** ตตฺถ ชลาสยา;
การณิโก นิรยโป,
เนรยิโก ตุ นารโกฯ

๖๕๙. อณฺณโว สาคโร สินฺธุ, สมุโทฺท รตนากโร;

ชลนิฌฺ’ ทธิ, ตสฺส, เภทา **ขีรณฺณวา**ทโยฯ

๖๖๐.**เวลา**’สฺส กูลเทโส ถ,
อาวโฏฏฺฏ สลิลพฺภโม;
เถโว ตุ พินฺทุ ผุสิตํ, ภโม ตุ ชลนิคฺคโมฯ

๖๖๑.อาโป ปโย ชลํ วาริ, ปานียํ สลิลํ ทกํ;
อโณฺณ นีรํ วนํ วาลํ, โตยํ อมฺพุ’ทกญฺจ กํฯ

๖๖๒.ตฺรโงฺค จ ตถา ภโงฺค, อูมิ วีจิ ปฺมิตฺถิยํ;
อุโลฺลโล ตุ จ **กโลฺลโล,** มหาวีจีสุ กถฺยเตฯ

๖๖๓.ชมฺพาโล กลลํ ปโงฺก, จิกฺขลฺลํ กทฺทโม ปฺยถ;
ปฺลินํ วาลุกา วณฺณุ, มรู’รุ สิกตา ภเวฯ

๖๖๔.**อนฺตรีป**ญฺจ **ทีโป** วา, ชลมชฺฌคตํ ถลํ;
ตีรํ ตุ กูลํ โรธญฺจ, ปตีรญฺจ ตฏํ ติสุฯ

๖๖๕.**ปารํ** ปรมฺหิ ตีรมฺหิ, โอรํ ตฺว’**ปาร** มุจฺจเต;
อุฬุโมฺป [อุฬุโป (ก.)] ตุ ปฺลโว กุโลฺล, ตโร จ ปจฺจรี’ตฺถิยํฯ

๖๖๖.ตฺรณี ตริ นาวา จ, กูปโก ตุ จ กุมฺภกํ;
ปจฺฉาพโนฺธ โคฏวิโส, กณฺณธาโร ตุ นาวิโกฯ

๖๖๗.อริตฺตํ เกนิปาโต ถ,
โปตวาโห นิยามโก;
สํยตฺติกา ตุ นาวาย, วาณิชฺชมาจรนฺติ เยฯ

๖๖๘.**นาวาย’งฺคา’** ลงฺกาโร จ, วฏฺฏากาโร ผิยาทโย;
โปโต ปวหนํ วุตฺตํ, โทณิ ตฺวิ’ตฺถี ตถา’มฺพณํ [อมฺมณํ (สี.)]ฯ

๖๖๙.คฺภีร นินฺน คมฺภีรา, โถ **ตฺตานํ** ตพฺพิปกฺขเก;
อคาธํ ตฺว’ตลมฺผสฺสํ, อนโจฺฉ กลุสา’วิลาฯ

๖๗๐.อโจฺฉ ปสโนฺน วิมโล, คภีรปฺปภุตี ติสุ;
ธีวโร มจฺฉิโก มจฺฉ, พนฺธ เกวฏฺฏ ชาลิกาฯ

๖๗๑.มโจฺฉ มีโน ชลจโร, ปุถุโลม’มฺพุโช ฌโส;
โรหิโต มคฺคุโร สิงฺคี, พลโช มุญฺช ปาวุสาฯ

๖๗๒.สตฺตวโงฺก สวโงฺก จ, นฬมีโน จ คณฺฑโก;
สุสุกา สผรี **มจฺฉ, ปฺปเภทา** มกราทโยฯ

๖๗๓.**มหามจฺฉา** ติมิ ติมิ, งฺคโล ติมิรปิงฺคโล;
อานโนฺท ติมินโนฺท จ, อชฺฌาโรโห มหาติมิฯ

๖๗๔.ปาสาณมโจฺฉ ปาฐีโน, วโงฺก ตุ พฬิโส ภเว;

สุสุมาโร [สํสุมาโร (ฏี.), สุํสุมาโร (สี.)] ตุ กุมฺภีโล,
นโกฺก กุโมฺม ตุ กจฺฉโปฯ

๖๗๕. กกฺกฏโก กุฬีโร จ, ชลูกา ตุ จ รตฺตปา;
มณฺฑูโก ททฺทุโร เภโก;
คณฺฑุปฺปาโท มหีลตาฯ

๖๗๖. ถ สิปฺปี จ สุตฺติ’ตฺถี, สเงฺข ตุ กมฺพุ’นิตฺถิยํ;
ขุทฺทสเงฺขฺย สงฺขนโข, ชลสุตฺติ จ สมฺพุโกฯ

๖๗๗. ชลาสโย ชลาธาโร, คมฺภีโร **รหโท** ถ จ;
อุทปาโน ปานกูโป, ขาตํ โปกฺขรณี’ตฺถิยํฯ

๖๗๘. ตฬาโก จ สโร’นิตฺถี, วาปี จ สรสี’ตฺถิยํ;
ทโห’มฺพุชากโร จาถ, **ปลฺลลํ** ขุทฺทโก สโรฯ

๖๗๙. อโนตตฺโต ตถา กณฺณ, มุโณฺฑ จ รถการโก;
ฉทฺทโนฺต จ กุณาโล จ, วุตฺตา มนฺทากินี’ตฺถิยํฯ

๖๘๐. ตถา สีหปฺปปาโตติ, เอเต **สตฺต มหาสรา;**
อาหาโว ตุ นิปานญฺจา, ขาตํ ตุ เทวขาตกํฯ

๖๘๑. สวนฺตี นินฺนคา สินฺธุ, สริตา อาปคา นที;
ภาคีรถี ตุ คงฺคา ถ, สเมฺภโท สินฺธุสงฺคโมฯ

๖๘๒. คงฺคา’จิรวตี เจว, ยมุนา สรภู (สรพู [สรยู (ก.)]) มหี;
อิมา **มหานที** ปญฺจ, จนฺทภาคา สรสฺสตี [สรสฺวตี (สี. ฏี.)]ฯ

๖๘๓. เนรญฺชรา จ กาเวรี, นมฺมทาที จ **นินฺนคา;**
วาริมโคฺค ปณาลี’ตฺถี [ปนาฬี (ฏี.)], ปุเม **จนฺทนิกา** ตุ จฯ

๖๘๔. **ชมฺพาลี โอลิคโลฺล** จ, คามทฺวารมฺหิ กาสุยํ;
สโรรุหํ สตปตฺตํ, อรวินฺทญฺจ วาริชํฯ

๖๘๕. อนิตฺถี ปทุมํ ปเงฺก, รุหํ นลิน โปกฺขรํ;
มุฬาลปุปฺผํ กมลํ, ภิสปุปฺผํ กุเสสยํฯ

๖๘๖. **ปุณฺฑรีกํ** สิตํ, รตฺตํ, **โกกนทํ โกกาสโก;**
กิญฺชโกฺข เกสโร นิตฺถี, ทโณฺฑ ตุ **นาล** มุจฺจเตฯ

๖๘๗. ภิสํ มุฬาโล นิตฺถี จ, พีชโกโส ตุ กณฺณิกา;
ปทุมาทิสมูเห ตุ, ภเว **สณฺฑ**มนิตฺถิยํฯ

๖๘๘. อุปฺปลํ กุวลยญฺจ, นีลํ ตฺวิ’**นฺทีวรํ** สิยา;
เสเตตุ **กุมุทญฺ**จสฺส, กโนฺท **สาลูก** มุจฺจเตฯ

๖๘๙. โสคนฺธิกํ กลฺลหารํ, ทกสีตลิกํ ปุยถ;

เสวาโล นีลิกา จาถ, ภิสินฺย’มฺพุชินี ภเวฯ

๖๙๐. **เสวาลา** ติลพีชญฺจ, สเงฺข จ ปณกาทโยติฯ

อิติ ปาตาลวโคฺคฯ

ภูกโณฺฑ ทุติโยฯ

๓. สามญฺญกณฺฑ

๑. วิเสสฺยาธีนวคฺค

๖๙๑. วิเสสฺยาธีน สํกิณฺณา, เนกเตฺถหย’พฺยเยหิ จ;
สา’โงฺค’ปาเงฺคหิ กถฺยเนฺต, กเณฺฑ วคฺคา อิห กฺกมาฯ

๖๙๒. คุณทพฺพกฺริยาสทฺทา, สิยุํ สเพฺพ วิเสสนา;
วิเสสฺยาธีนภาเวน, วิเสสฺยสมลิงฺคิโนฯ

๖๙๓. โสภนํ รุจิรํ สาธุ, มนุญฺญํ จารุ สุนฺทรํ;
วคฺคุ มโนรมํ กนฺตํ, หารี มญฺชุ จ เปสลํฯ

๖๙๔. ภทฺทํ วามญฺจ กลฺยาณํ, มนาปํ ลทฺธกํ สุภํ;
อุตฺตโม ปวโร เชโฏฺฐ, ปมุขา’นุตฺตโร วโรฯ

๖๙๕. มุโขฺย ปธานํ ปาโมโกฺข, ปร มคฺคญฺญ มุตฺตรํ;
ปณีตํ ปรมํ เสโยฺย, คามณี เสฏฺฐ สตฺตมาฯ

๖๙๖. วิสิฏฺฐา’ริย นาเค’โก, สภคฺคา โมกฺข ปุงฺควา;
สีห กุญฺชร สทฺทูลา, ที ตุ สมาสคา ปุเมฯ

๖๙๗. จิตฺต’กฺขิ ปีติชนน, **มพฺยาเสก มเสจนํ;**
อิฏฺฐํ ตุ สุภคํ หชฺชํ, ทยิตํ วลฺลภํ ปิยํฯ

๖๙๘. ตุจฺฉญฺจ ริตฺตกํ สุญฺญํ, อถา’สารญฺจ เผคฺคุ จ;
เมชฺฌํ ปูตํ ปวิโตฺต ถ, อวิรโทฺธ อปณฺณโกฯ

๖๙๙. อุกฺกโฏฺฐ จ ปกโฏฺฐ ถ, นิหีโน หีน ลามกา;
ปติกิฏฺฐํ นิกิฏฺฐญฺจ, อิตฺตรา’วชฺช กุจฺฉิตาฯ

๗๐๐. อธโม’มก คารยฺหา,
มลีโน ตุ มลีมโส;
พฺรหา มหนฺตํ วิปุลํ, วิสาลํ ปุถุลํ ปุถุฯ

๗๐๑. ครุ’รุ วิตฺถิณฺณ มโถ, ปีนํ ถูลญฺจ ปีวรํ;
ถุลฺลญฺจ วฑฺฒรญฺจา ถ, อาจิตํ นิจิตํ ภเวฯ

๗๐๒. สพฺพํ สมตฺต มขิลํ, นิขิลํ สกลํ ตถา;
นิเสฺสสํ กสิณา’เสสํ, สมคฺคญฺจ อนูนกํ,

๗๐๓. ภูริ ปหุตํ ปจุรํ, ภิโยฺย สมฺพหุลํ พหุ;
เยภุยฺยํ พหุลํ จาถ, พาหิรํ ปริพาหิรํฯ

๗๐๔. **ปโรสตา**ที เต, เยสํ, ปรํ มตฺตํ สตาทิโต;
ปริตฺตํ สุขุมํ ขุทฺทํ, โถก มปฺปํ กิสํ ตนุฯ

๗๐๕. ขุลฺลํ มเตฺต’ตฺถิยํ เลส,
ลวา’ณุหิ กโณ ปุเม;
สมีปํ นิกฏา’สนฺน, ปกฏฺฐา’ภฺยาส สนฺติกํฯ

๗๐๖. อวิทูรญฺจ สามนฺตํ, สนฺนิกฏฺฐ มุปนฺติกํ;
สกาสํ อนฺติกํ ญตฺตํ, ทูรํ ตุ วิปฺปกฏฺฐกํฯ

๗๐๗. นิรนฺตรํ ฆนํ สนฺทํ, วิรฬํ เปลวํ ตนุ;
อถา ยตํ ทีฆ มโถ, นิตฺตลํ วฏฺฏ วฏฺฏุลํฯ

๗๐๘. อุจฺโจ ตุ อุนฺนโต ตุงฺโค, อุทโคฺค เจว อุจฺฉิโต;
นีโจ รโสฺส วามโน ถ, อชิมฺห ปคุโณ อุชุฯ

๗๐๙. อฬารํ เวลฺลิตํ วงฺกํ, กุฏิลํ ชิมฺห กุญฺจิตํ;
ธุโว จ สสฺสโต นิโจฺจ, สทาตน สนนฺตนาฯ

๗๑๐. **กูฏฏฺโฐ** เตฺว’กรูเปน, กาลพฺยาปี ปกาสิโต;
ลหุ สลฺลหุกํ จาถ, สงฺขฺยาตํ คณิตํ มิตํฯ

๗๑๑. ติณฺหํ ตุ ติขิณํ ติพฺพํ, จณฺฑํ อุคฺคํ ขรํ ภเว;
ชงฺคมญฺจ จรเญฺจว, ตสํ เญยฺยํ จราจรํฯ

๗๑๒. กมฺปนํ จลนํ จาถ, อติริโตฺต ตถา’ธิโก;
ถาวโร ชงฺคมา อโญฺญ, โลลํ ตุ จญฺจลํ จลํฯ

๗๑๓. ตรลญฺจ ปุราโณ ตุ, ปุราตน สนนฺตนา;
จิรนฺตโน ถ ปจฺจโคฺฆ, นูตโน’ภินโว นโวฯ

๗๑๔. กุรูรํ กฐินํ ทฬฺหํ, นิฏฺฐุรํ กกฺขฬํ ภเว;
อนิตฺถฺย’โนฺต ปริยโนฺต, ปโนฺต จ ปจฺฉิม’นฺติมาฯ

๗๑๕. ชิฆญฺญํ จริมํ ปุพฺพํ, ตฺว’คฺคํ ปฐม มาทิ โส;
ปติรูโป นุจฺฉวิกํ, อถ โมฆํ นิรตฺถกํฯ

๗๑๖. พฺยตฺตํ ปุฏ [ผุฏํ (สี.)] ญฺจ มุทุ ตุ, สุกุมารญฺจ โกมลํ;
ปจฺจกฺขํ อินฺทฺริยคฺคยฺหํ, **อปจฺจกฺขํ** อตินฺทฺริยํฯ

๗๑๗. อิตรา’ญฺญตโร เอโก, อโญฺญ พหุวิโธ ตุ จ;
นานารูโป จ วิวิโธ, อพาธํ ตุ นิรคฺคลํฯ

๗๑๘. อเถ’กากี จ เอกโจฺจ, เอโก จ เอกโก สมา;
สาธารณญฺจ สามญฺญํ, สมฺพาโธ ตุ จ สํกฏํฯ

๗๑๙. วามํ กเฬวรํ **สพฺยํ; อปสพฺยํ** ตุ ทกฺขิณํ;
ปฏิกูลํ ตฺว’ปสพฺยํ, คหนํ กลิลํ สมาฯ

๗๒๐. อุจฺจาวจํ พหุเภทํ, สํกิณฺณา’ กิณฺณ สํกุลา;

กตหโตฺถ จ กุสโล, ปวีณา’ภิญฺญ สิกฺขิตาฯ

๗๒๑. นิปุโณ จ ปฏุ เฉโก, จาตุโร ทกฺข เปสลา;
พาโล ทตฺตุ ชโล มูโฬฺห, มโนฺท วิญฺญู จ พาลิโสฯ

๗๒๒. ปุญฺญวา สุกตี ธโญฺญ, มหุสฺสาโห มหาธิติ;
มหาตโณฺห มหิโจฺฉ ถ, หทยี หทยาลุ จฯ

๗๒๓. สุมโน หฏฺฐจิโตฺต ถ, ทุมฺมโน วิมโน ปฺยถ;
วทานิโย วทญฺญู จ, ทานโสโณฺฑ พหุปฺปโทฯ

๗๒๔. ขฺยาโต ปตีโต ปญฺญาโต,
ภิญฺญาโต ปถิโต สุโต,
วิสฺสุโต วิทิโต เจว, ปสิโทฺธ ปากโฏ ภเวฯ

๗๒๕. อิสฺสโร นายโก สามี, ปตี’สา’ธิปตี ปภู;
อยฺยา’ธิปา’ธิภู เนตา,
อิโพฺภ ตฺว’โฑฺฒ ตถา ธนีฯ

๗๒๖. ทานารโห ทกฺขิเณโยฺย, สินิโทฺธ ตุ จ วจฺฉโล;
ปริกฺขโก การณิโก,
อาสโตฺต ตุ จ ตปฺปโรฯ

๗๒๗. การุณิโก ทยาลุปิ, สูรโต **อุสฺสุโก** ตุ จ;
อิฏฺฐเตฺถ อุยฺยุโต จาถ, ทีฆสุโตฺต จิรกฺริโยฯ

๗๒๘. ปราธีโน ปรายโตฺต, อายโตฺต ตุ จ สนฺตโก;
ปริคฺคโห อธีโน จ, สจฺฉโนฺท ตุ จ เสรินิฯ

๗๒๙. ลนิสมฺมการี ชโมฺม, อติตโณฺห ตุ โลลุโป;
คิโทฺธ ตุ ลุโทฺธ โลโล ถ,
กุโณฺฐ มโนฺท กฺริยาสุ หิฯ

๗๓๐. กามยิตา ตุ กมิตา, กามโน กามิ กามุโก;
โสโณฺฑ มโตฺต วิเธโยฺย ตุ,
อสฺสโว สุพฺพโจ สมาฯ

๗๓๑. ปคโพฺภ ปฏิภายุโตฺต, ภีสีโล ภีรุ ภีรุโก;
อธีโร [อวีโร (ฏี.)] กาตโร จาถ,
หิํสาสีโล จ ฆาตุโกฯ

๗๓๒. โกธโน โรสโน [โทสโน (สี.)] โกปี,
จโณฺฑ ตฺวจฺจนฺตโกธโน;
สหโน ขมโน ขนฺตา, ติติกฺขวา จ ขนฺติมาฯ

๗๓๓. สทฺธายุโตฺต ตุ สทฺธาลุ, ธชวา ตุ ธชาลุ จ [ลชฺชาลุตุ จ ลชฺชวา (ก.)];

นิทฺทาลุ นิทฺทาสีโล ถ, ภสฺสโร ภาสุโร ภเวฯ

๗๓๔. นโคฺค ทิคมฺพโร'วโตฺถ, ฆสฺมโร ตุ จ ภกฺขโก;
เอฬมูโค ตุ วตฺตุญฺจ, โสตุํ จา'กุสโล ภเวฯ

๗๓๕. มุขโร ทุมฺมุขา'พทฺธ, มุขา จาปฺปิยวาทินิ;
วาจาโล พหุคารยฺห, วเจ วตฺตา ตุ โส วโทฯ

๗๓๖. นิโช สโก อตฺตนิโย,
วิมฺหโย'จฺฉริย'พฺภุโต;
วิหโตฺถ พฺยากุโล จาถ,
อาตตายี วธุทฺยโตฯ

๗๓๗. สีสเจฺฉชฺชมฺหิ **วโชฺฌ** ถ, นิกโต จ สโฐ'นุชุ;
สูจโก ปิสุโณ กเณฺณ,
ชโป ธุโตฺต ตุ วญฺจโกฯ

๗๓๘. อนิสมฺม หิ โย กิจฺจํ, ปุริโส วธพนฺธนาทิ มาจรติ;
อวินิจฺฉิตการิตฺตา, โสขลุ **จปโล**ติ วิเญฺญโยฺยฯ

๗๓๙. ขุโทฺท กทริโย ถทฺธ, มจฺฉรี กปโณ ปฺยถ;
อกิญฺจโน ทลิโทฺท จ, ทีโน นิทฺธน ทุคฺคตาฯ

๗๔๐. อสมฺภาวิตสมฺปตฺตํ, **กากตาลิย** มุจฺจเต;
อถ ยาจนโก อตฺถี, ยาจโก จ วนิพฺพโกฯ

๗๔๑. **อณฺฑชา** ปกฺขิสปฺปาที, นราที ตุ **ชลาพุชา;**
เสทชา กิมิฑํสาที, เทวาที โตฺว' **ปปาติกาฯ**

๗๔๒. ชณฺณุตโคฺฆ ชณฺณุมโตฺต, **กโปฺป** ตุ กิญฺจิทูนเก;
อนฺตคฺคตํ ภุ ปริยา, ปนฺน มโนฺตคโธ'คธาฯ

๗๔๓. ราธิโต สาธิโต จาถ, นิปฺปกฺกํ กุถิตํ ภเว;
อาปโนฺน ตฺวา'ปทปฺปโตฺต, วิวโส ตฺววโส ภเวฯ

๗๔๔. นุโณฺณ นุตฺตา'ตฺต, ขิตฺตา เจ', ริตา วิทฺธา ถ กมฺปิโต;
ธูโต อาธูต จลิตา, นิสิตํ ตุ จ เตชิตํฯ

๗๔๕. ปตฺตพฺพํ คมฺม มาปชฺชํ [อาสชฺชํ (ก.)], ปกฺกํ ปริณตํ สมา;
เวฐิตํ ตุ วลยิตํ, รุทฺธํ สํวุต มาวุตํฯ

๗๔๖. ปริกฺขิตฺตญฺจ นิวุตํ, วิสฎํ วิตฺถตํ ตตํ;
ลิโตฺต ตุ ทิโทฺธ คูโฬฺห ตุ,
คุโตฺต ปุโฎฺฐ ตุ โปสิโตฯ

๗๔๗. ลชฺชิโต หีฬิโต จาถ, สนิตํ ธนิตํ ปฺยถ;
สนฺทานิโต สิโต พโทฺธ,

กีลิโต สํยโต ภเวฯ

๗๔๘. สิเทฺธ นิปฺผนฺน นิพฺพตฺตา, ทาริเต ภินฺน เภทิตา;
ฉนฺนํ ตุ ฉาทิเต จาถ, วิเทฺธ ฉิทฺทิต เวธิตาฯ

๗๔๙. อาหโฏ อาภตา’นีตา,
ทโนฺต ตุ ทมิโต สิยา;
สโนฺต ตุ สมิโต เจว,
ปุโณฺณ ตุ ปูริโต ภเวฯ

๗๕๐. อปจายิโต มหิโต, ปูชิตา’รหิโต’จฺจิโต;
มานิโต จา’ปจิโต จ, ตจฺฉิตํ ตุตนูกเตฯ

๗๕๑. สนฺตโตฺต ธูปิโต โจป,
จริโต ตุ อุปาสิโต;
ภฏฺฐํ ตุ คลิตํ ปนฺนํ, จุตญฺจ ธํสิตํ ภเวฯ

๗๕๒. ปีโต ปมุทิโต หโฏฺฐ,
มโตฺต ตุโฏฺฐ ถ กนฺติโต;
สญฺฉิโนฺน ลูน ทาตา ถ,
ปสโตฺถ วณฺณิโต ถุโตฯ

๗๕๓. ติโนฺต’ลฺล’ทฺท กิลิโนฺน’นฺนา, มคฺคิตํ ปริเยสิตํ;
อเนฺวสิตํ คเวสิตํ, ลทฺธํ ตุ ปตฺต มุจฺจเตฯ

๗๕๔. รกฺขิตํ โคปิตํ คุตฺตํ, ตาตํ โคปายิตา’วิตา;
ปาลิตํ อถ โอสฺสฏฺฐํ, จตฺตํ หีนํ สมุชฺฌิตํฯ

๗๕๕. ภาสิตํ ลปิตํ วุตฺตา, ภิหิตา’ขฺยาต ชปฺปิตา;
อุทีริตญฺจ กถิตํ, คทิตํ ภณิโต’ทิตาฯ

๗๕๖. อวญฺญาตา’วคณิตา, ปริภูตา’วมานิตา;
ชิฆจฺฉิโต ตุ ขุทิโต,
ฉาโต เจว พุภุกฺขิโตฯ

๗๕๗. พุทฺธํ ญาตํ ปฏิปนฺนํ, วิทิตา’วคตํ มตํ;
คิลิโต ขาทิโต ภุโตฺต,
ภกฺขิโต’โชฺฌหฏา’สิตาฯ

อิติ วิเสสฺยาธีนวโคฺคฯ

๒. สํกิณฺณวคฺค

๗๕๘. เญยฺยํ ลิงฺค มิห กฺวาปิ, ปจฺจยตฺถวเสน จ;
กฺริยา ตุ กิริยํ กมฺมํ,
สนฺติ ตุ สมโถ สโม;

ทโม จ ทมโถ ทนฺติ, **วตฺตํ** ตุ สุทฺธกมฺมนิ;
อโถ อาสงฺควจนํ, ตีสุ วุตฺตํ ปรายณํฯ

๗๕๙. เภโท วิทาโร ผุฏนํ, ตปฺปนํ ตุ จ ปีณนํ;
อโกฺกสน มภิสโงฺค,
ภิกฺขา ตุ ยาจนา’ตฺถนาฯ

๗๖๐. นินฺนิมิตฺตํ ยทิจฺฉา ถา’, ปุจฺฉนา นนฺทนานิ จ;
สภาชน มโถ ญาโย,
นโย ผาติ ตุ วุทฺธิยํฯ

๗๖๑. กิลมโถ กิลมนํ, ปสโว ตุ ปสูติยํ;
อุกฺกํโส ตฺวติสโย ถ,
ชโย จ ชยนํ ชิติฯ

๗๖๒. วโส กนฺติ, พฺยโธ เวโธ,
คโห คาโห วโร วุติ;
ปจา ปาโก หโว หุติ [หูภิ (สี. อมรโกส)],
เวโท เวทน มิตฺถิ วาฯ

๗๖๓. ชีรณํ ชานิ ตาณํ ตุ, รกฺขณํ ปมิติปฺปมา;
สิเลโส สนฺธิ จ ขโย,
ตฺวปจโย รโว รโณฯ

๗๖๔. นิคาโท นิคโท มาโท, มโท ปสิติ พนฺธนํ;
อากโร ตฺวิงฺคิตํ อิโงฺค,
อถ’ตฺถาปคโม พฺยโยฯ

๗๖๕. อนฺตราโย จ ปจฺจูโห,
วิกาโร ตุ วิกตฺย’ปิ;
ปวิสิเลโส วิธุรํ, อุปเวสนมาสนํฯ

๗๖๖. อชฺฌาสโย อธิปฺปาโย, อาสโย จาภิสนฺธิ จ;
ภาโว ธิมุตฺติ ฉโนฺท ถ,
โทโส อาทีนโว ภเวฯ

๗๖๗. อานิสํโส คุโณ จาถ,
มชฺฌํ เวมชฺฌ มุจฺจเต;
มชฺฌนฺหิโก [มชฺฌนฺติโก (ฎี. สี. ปี.)] ตุ มชฺฌโนฺห, เวมตฺตํ ตุ จ นานตาฯ

๗๖๘. วา ชาคโร ชาคริยํ [ชาคริโย (ฎี.)], ปวาโห ตุ ปวตฺติ จ;
พฺยาโส ปปโญฺจ วิตฺถาโร,
ยาโม ตุ สํยโม ยโมฯ

๗๖๙. สมฺพาหนํ มทฺทนญฺจ, ปสโร ตุ วิสปฺปนํ;

สนฺถโว ตุ ปริจโย,
เมลโก สงฺค สงฺคมาฯ

๗๗๐. **สนฺนิธิ** สนฺนิกฎฺฐมฺหิ, วินาโส ตุ อทสฺสนํ;
ลโว ภิลาโว ลวนํ,
ปตฺถาโว’วสโร สมาฯ

๗๗๑. โวสานํ ปริโยสานํ, อุกฺกํโส’ติสโย ภเว [อวสานํ สมาปนํ (?)];
สนฺนิเวโส จ สณฺฐานํ, อถา’พฺภนฺตร มนฺตรํฯ

๗๗๒. ปาฏิหีรํ ปาฏิเหรํ, ปาฏิหาริย มุจฺจเต;
กิจฺจํ ตุ กรณียญฺจ, สงฺขาโร วาสนา ภเวฯ

๗๗๓. ปวนํ ปว นิปฺปาวา, ตสโร สุตฺตเวฐนํ;
สงฺกโม ทุคฺคสญฺจาโร, ปกฺกโม ตุ อุปกฺกโมฯ

๗๗๔. ปาโฐ นิปาโฐ นิปโฐ, วิจโย มคฺคนา ปุเม;
อาลิงฺคนํ ปริสฺสโงฺค, สิเลโส อุปคูหนํฯ

๗๗๕. อาโลกนญฺจ นิชฺฌานํ, อิกฺขณํ ทสฺสนํ ปุยถ;
ปจฺจาเทโส นิรสนํ, ปจฺจกฺขานํ นิรากติฯ

๗๗๖. วิปลฺลาโส’ญฺญถาภาโว, พฺยตฺตโย วิปรียโย;
วิปริยาโส’ติกฺกโม, ตฺว’ติปาโต อุปจฺจโยฯ

อิติ สํกิณฺณวโคฺคฯ

๓. อเนกตฺถวคฺค

๗๗๗. อเนกเตฺถ ปวกฺขามิ, คาถา’ทฺธปาทโต กมา;
เอตฺถ ลิงฺควิเสสตฺถ, เมกสฺส ปุนรุตฺตตาฯ

๗๗๘. **สมโย** สมวาเย จ, สมูเห การเณ ขเณ;
ปฏิเวเธ สิยา กาเล, ปหาเน ลาภ ทิฏฺฐิสุฯ

๗๗๙. **วณฺโณ** สณฺฐาน รูเปสุ, ชาติ,จฺฉวีสุ การเณ;
ปมาเณ จ ปสํสายํ, อกฺขเร จ ยเส คุเณฯ

๗๘๐. อุเทฺทเส ปาติโมกฺขสฺส, ปณฺณตฺติย **มุโปสโถ;**
อุปวาเส จ อฏฺฐงฺเค, อุโปสถทิเน สิยาฯ

๗๘๑. รเถงฺเค ลกฺขเณ ธโมฺม, รจเกฺก’สฺวีริยาปเถ;
จกฺกํ สมฺปตฺติยํ จกฺก, รตเน มณฺฑเล พเลฯ

๗๘๒. ตุลาลภเณฺฑ อาณาย, มายุเธ ทาน ราสิสุ;
๗๘๓. ทานสฺมึ **พฺรหฺมจริย,** มปฺปมญฺญาสุ สาสเน;
เมถุนารติยํ เวยฺยา, วเจฺจ สทารตุฏฺฐิยํ;

ปญฺจสีลา’ริยมโคฺค, โปสถงฺค ธิตีสุ [ฐิตีสุ (ก.)] จฯ

๗๘๔. **ธโมฺม** สภาเว ปริยตฺติปญฺญา,
ญาเยสุ สจฺจปฺปกตีสุ ปุเญฺญ;
เญฺยฺย คุณา’จาร สมาธิสูปิ,
นิสฺสตฺตตา’ปตฺติสุ การณาโทฯ

๗๘๕. **อโตฺถ** ปโยชเน สทฺทา, ภิเธยฺย วุทฺธิยํ ธเน;
วตฺถุมฺหิ การเณ นาเส, หิเต ปจฺฉิมปพฺพเตฯ

๗๘๖. นยฺภุยฺยตา’พฺยามิเสฺสสุ, วิสํโยเค จ **เกวลํ;**
ทฬฺหเตฺถ’นติเรเก จา, นวเสสมฺหิ ตํ ติสุฯ

๗๘๗. **คุโณ** ปฏล ราสีสุ, อานิสํเส จ พนฺธเน;
อปฺปธาเน จ สีลาโท, สุกฺกาทิมฺหิ ชิยาย จฯ

๗๘๘. รุกฺขาโท วิชฺชมาเน จา, รหเนฺต ขนฺธปญฺจเก;
ภูโต สตฺต มหาภูตา, มนุเสฺสสุ น นาริยํฯ

๗๘๙. **วาจฺจลิโงฺค** อตีตสฺมิํ, ชาเต ปเตฺต สเม มโต;
๗๙๐. สุนฺทเร ทฬฺหิกเมฺม จา, ยาจเน สมฺปฏิจฺฉเน;
สชฺชเน สมฺปหํสายํ, **สาธฺวา**’ภิเธยฺยลิงฺคิกํฯ

๗๙๑. **อโนฺต** นิตฺถี สมีเป จา, วสาเน ปทปูรเณ;
เทหาวยเว โกฏฺฐาเส, นาส สีมาสุ ลามเกฯ

๗๙๒. นิกาเย สนฺธิ สามญฺญ, ปฺปสูตีสุ กุเล ภเว;
วิเสเส สฺมนายญฺจ, **ชาติ** สงฺขตลกฺขเณฯ

๗๙๓. ควเภเท ปติฏฺฐายํ, นิฏฺฐา’ชฺฌาสยพุทฺธิสุ;
วาสฏฺฐาเน จ คมเน, วิสฏฺเตฺต [วิสรตฺต วิสทเตฺต] **คตี**ริตาฯ

๗๙๔. ผเล วิปสฺสนา ทิพฺพ, จกฺขุ สพฺพญฺญุตาสุ จ;
ปจฺจเวกฺขณญาณมฺหิ, มเคฺค จ **ญาณทสฺสนํ**ฯ

๗๙๕. กมฺมารุทฺธน องฺคาร, กปลฺล ทีปิกาสุ จ;
สุวณฺณการมูสายํ, **อุกฺกา** เวเค จ วายุโนฯ

๗๙๖. เกโสหารณ, ชีวิต, วุตฺติสุ วปเน จ วาปสมกรเณ;
กถเน ปมุตฺตภาว, เชฺฌนาโท [เชฺฌสนาโท (สี.)] **วุตฺต** มปิ ตีสุฯ

๗๙๗. คมเน วิสฺสุเต จา’ว, ธาริโต’ปจิเตสุ จ;
อนุโยเค กิลิเนฺน จ, **สุโต**’ ภิเธยฺยลิงฺคิโกฯ

๗๙๘. โสตวิเญฺญยฺย สเตฺถสุ, **สุตํ** ปุเตฺต **สุโต** สิยา;
๗๙๙. **กโปฺป** กาเล ยุเค เลเส, ปญฺญตฺติ ปรมายุสุ;
สทิเส ตีสุ สมณ, โวหาร กปฺปพินฺทุสุ;

สมนฺตเตฺถ’นฺตรกปฺปา, ทิเก ตเกฺก วิธิมฺหิ จฯ

๘๐๐นิพฺพาน มคฺค วิรติ, สปเถ สจฺจภาสิเต;
ตเจฺฉ จา’ริยสจฺจมฺหิ, ทิฏฺฐิยํ **สจฺจ** มีริตํฯ

๘๐๑สญฺชาติเทเส เหตุมฺหิ, วาสฏฺฐานา’กเรสุ จ;
สโมสรณฏฺฐาเน จา, **ยตนํ** ปทปูรเณฯ

๘๐๒**อนฺตรํ** มชฺฌ วตฺถ’ญฺญ, ขโณ’กาโส’ธิ เหตุสุ;
พฺยวธาเน วินเฏฺฐ จ, เภเท ฉิเทฺท มนสฺย’ปิฯ

๘๐๓อาโรเคฺย **กุสลํ** อิฏฺฐ, วิปาเก **กุสโล** ตถา;
อนวชฺชมฺหิ เฉเก จ, กถิโต **วาจฺจลิงฺคิโก**ฯ

๘๐๔ทุรวา’จาเรสุ วีริเย, มธุราทีสุ ปารเท;
สิงฺคาราโท ธาตุเภเท, กิเจฺจ สมฺปตฺติยํ **รโส**ฯ

๘๐๕**โพธิ** สพฺพญฺญุตญฺญาเณ, ริยมเคฺค จ นาริยํ;
ปญฺญตฺติยํ **ปุเม’** สฺสตฺถ, รุกฺขมฺหิ ปุริสิตฺถิยํฯ

๘๐๖เสวิโต เยน โย นิจฺจํ, ตตฺถาปิ **วิสโย** สิยา;
รูปาทิเก ชนปเท, ตถา เทเส จ โคจเรฯ

๘๐๗**ภาโว** ปทเตฺถ สตฺตาย, มธิปฺปาย กฺริยาสุ จ;
สภาวสฺมิญฺจ ลีลายํ, ปุริสิ’ตฺถินฺทฺริเยสุ จฯ

๘๐๘**โส** พนฺธเว’ตฺตนิ จ **สํ, โส** ธนสฺมิ มนิตฺถิยํ;
สา ปุเม สุนเข วุโตฺต, ตฺตนิเย **โส** ติลิงฺคิโกฯ

๘๐๙**สุวณฺณํ** กนเก วุตฺตํ, **สุวโณฺณ** ครุเฬ ตถา;
ปญฺจธรณมเตฺต จ, ฉวิ สมฺปตฺติยมฺปิ จฯ

๘๑๐**วฺโร** เทวาทิกา [เทวาทิโต (สี.)] อิเฏฺฐ, ชามาตริ ปติมฺหิ จ,
อุตฺตเม **วาจฺจลิโงฺค** โส, **วรํ** มนฺทปฺปิเย พฺยยํฯ

๘๑๑มกุเล ธนราสิมฺหิ, สิยา **โกส** มนิตฺถิยํ;
เนตฺตึสาทิ ปิธาเน จ, ธนุปญฺจสเตปิ จฯ

๘๑๒ปิตามเห ชิเน เสเฏฺฐ, พฺราหฺมเณ จ ปิตูสฺวปิ;
พฺรหฺมา วุโตฺต ตถา **พฺรหฺมํ,** เวเท ตปสิ วุจฺจเตฯ

๘๑๓หตฺถีนํ มชฺฌพเนฺธ จ, ปโกเฏฺฐ กจฺฉพนฺธเน;
เมขลายํ มตา **กจฺฉา, กโจฺฉ** วุโตฺต ลตาย จฯ

๘๑๔ตเถว พาหุมูลมฺหิ, อนูปมฺหิ ติเณปิ จ;
๘๑๕**ปมาณํ** เหตุ สเตฺถสุ, มาเน จ สจฺจวาทินิ;
ปมาตริ จ นิจฺจมฺหิ, มริยาทาย มุจฺจเตฯ

๘๑๖**สตฺตํ** ทพฺพ’ตฺตภาเวสุ, ปาเณสุ จ พเล, สิยา [พเล สกฺกา (ฏี.)];
สตฺตายญฺจ, ชเน**สโตฺต,** อาสเตฺต โส ติลิงฺคิโก๚

๘๑๗มุสมฺหาโท รสรตฺตาโท, มหาภูเต ปภาทิเก;
ธาตุ ทฺวีสฺว’ฏฺฐิจกฺขา’ทิ, ภฺวา’ทีสุ เคริกาทิสุ๚

๘๑๘ธมฺมจฺจาโท สภาเว จ, โยนิยํ **ปกตี**’ริตา;
สตฺวาทิสามฺยา’วตฺถายํ, ปจฺจยา ปฐเมปิ จ๚

๘๑๙**ปทํ** ฐาเน ปริตฺตาเณ, นิพฺพานมฺหิ จ การเณ;
สเทฺท วตฺถุมฺหิ โกฏฺฐาเส, ปาเท ตลฺลญฺฉเน มตํ๚

๘๒๐โลหมุคฺคร เมเฆสุ, **ฆโน,** ตาลาทิเก **ฆนํ,;**
นิรนฺตเร จ กฐิเน, วาจฺจลิงฺคิก มุจฺจเต๚

๘๒๑**ขุทฺทา** จ มกฺขิกาเภเท, มธุมฺหิ **ขุทฺท,** มปฺปเก;
อธเม กปเณ จาปิ, พหุมฺหิ จตูสุ ตฺติสุ๚

๘๒๒ตเกฺก มรณลิเงฺค จ, **อริฏฺฐํ** อสุเภ สุเภ,;
อริโฏฺฐ อาสเว กาเก, นิเมฺพ จ เผนิลทฺทุเม๚

๘๒๓มานภเณฺฑ ปลสเต, สทิสเตฺต **ตุลา** ตถา;
เคหานํ ทารุพนฺธตฺถ, ปีฐิกายญฺจ ทิสฺสติ๚

๘๒๔มิตฺตกาเร ลญฺชทาเน, พเล ราสิ วิปตฺติสุ [พลราสิ วิปตฺติสุ (ก.)];
ยุเทฺธ เจว ปฏิญฺญายํ, **สงฺคโร** สมฺปกาสิโต๚

๘๒๕มุเนฺธ ภเว นิมิตฺตมฺหิ, **รูปํ** วเณฺณ จ ปจฺจเย;
สภาว สทฺท สณฺฐาน, รูปชฺฌาน วปูสุ จ๚

๘๒๖วตฺถุ กิเลส กาเมสุ, อิจฺฉายํ มทเน รเต;
กาโม, กามํ นิกาเม, จา, นุญฺญายํ **กาม** มพฺยยํ๚

๘๒๗**โปกฺขรํ** ปทุเม เทเห, วชฺชภณฺฑมุเขปิ จ;
สุนฺทรเตฺต จ สลิเล, มาตงฺคกรโกฏิยํ๚

๘๒๘ราสินิจฺจล มายาสุ, ทมฺภา’สเจฺจสฺว’โยฆเน;
คิริสิงฺคมฺหิ สีรเงฺค, ยเนฺต **กูฏ** มนิตฺถิยํ๚

๘๒๙วุทฺธิยํ ชนเน กาม, ธาตฺวาทีมฺหิ จ ปตฺติยํ;
สตฺตายเญฺจว สํสาเร, **ภโว** สสฺสตทิฏฺฐิยํ๚

๘๓๐ปฏิวาโกฺย’ตฺตราสเงฺค, สุ’**ตฺตรํ อุตฺตโร** ติสุ;
เสเฏฺฐ ทิสาทิเภเท จ, ปรสฺมิ มุปรี’ริโต๚

๘๓๑**เนกฺขมฺมํ** ปฐมชฺฌาเน, ปพฺพชฺชายํ วิมุตฺติยํ;
วิปสฺสนาย นิเสฺสส, กุสลมฺหิ จ ทิสฺสติ๚

๘๓๒**สงฺขาโร** สงฺขเต ปุญฺญา, ภิสงฺขาราทิเกปิ จ;
ปโยเค กายสงฺขารา, ทฺวย’ภิสงฺขรเณสุ จฯ

๘๓๓. อารมฺมเณ จ สํสฏฺฐ, โวกิเณฺณ นิสฺสเย ตถา;
ตพฺภาเว จาปฺยภิเธยฺเย, ลิงฺเค **สหคโต** ภเวฯ

๘๓๔. ตีสุ **ฉนฺนํ** ปติรูเป, ฉาทิเต จ นิคูหิเต;
นิวาสน ปารุปเน, รโห ปญฺญตฺติยํ ปุเมฯ

๘๓๕. พุทฺธสมนฺตจกฺขูสุ, **จกฺขุ** ปญฺญาย มีริตํ;
ธมฺมจกฺขุมฺหิ จ มํส, ทิพฺพจกฺขุทฺวเยสุ จฯ

๘๓๖. วาจฺจลิงฺเค **อภิกฺกโนฺต,** สุนฺทรมฺหิ อภิกฺกเม;
อภิรูเป ขเย วุโตฺต, ตเถว’พฺภนุโมทเนฯ

๘๓๗. การเณ เทสนายญฺจ, วาเร เววจเนปิ จ;
ปาการสฺมึ [ปการสฺมึ (ก.)] อวสเร, **ปริยาโย** กถียติฯ

๘๓๘. ญาเณ จิตฺตกเมฺม จ, วิจิเตฺต **จิตฺต** มุจฺจเต;
ปญฺญตฺติ จิตฺตมาเสสุ, **จิโตฺต,** ตารนฺตเร ถิยํฯ

๘๓๙**สามํ** เวทนฺตเร สาเนฺว, ตํ ปีเต สามเล ติสุ;
สยมเตฺถ พฺยยํ **สามํ, สามา** จ สาริวายปิฯ

๘๔๐. ปุเม อาจริยาทิมฺหิ, **ครุ** [คุรุ (ก. ฏี.)] มาตาปิตูสฺวปิ;
ครุ ตีสุ มหเนฺต จ, ทุชฺชรา’ลหุเกสุ จฯ

๘๔๑. อจฺจิเต วิชฺชมาเน จ, ปสเตฺถ สจฺจ สาธุสุ;
ขิเนฺน จ สมิเต เจว, **สเนฺต**ภิเธยฺยลิงฺคิโกติฯ

อิติ คาถาอเนกตฺถวโคฺคฯ

๘๔๒**เทโว** วิสุทฺธิเทวา’โท, เมฆ มจฺจุ นเภสุ จ;
อโถปิ ตรุเณ สเตฺต, โจเรปิ **มาณโว** ภเวฯ

๘๔๓. อาทิ โกฏฺฐาส โกฏีสุ, ปุรโต’**คฺคํ**วเร ตีสุ;
ปจฺจนีโก’ตฺตเมสฺว’เญฺญ, ปจฺฉาภาเค **ปโร** ติสุฯ

๘๔๔. โยนิ กาม สิริ’สฺสเร, ธมฺม’ยฺยาม ยเส **ภคํ;**
อุฬาโร ตีสุ วิปุเล, เสเฏฺฐ จ มธุเร สิยาฯ

๘๔๕**สมฺปโนฺน** ตีสุ สมฺปุเณฺณ, มธุเร จ สมงฺคินิ;
สงฺขา ตุ ญาเณ โกฏฺฐาส, ปญฺญตฺติ คณเนสุ จฯ

๘๔๖**ฐานํ** อิสฺสริโย’กาส, เหตูสุ ฐิติยมฺปิ จ;
อโถ มาเน ปกาเรจ, โกฏฺฐาเสจ **วิโธ** ทฺวิสุฯ

๘๔๗. ปโญฺญ’ปวาส ขนฺตีสุ, **ทโม** อินฺทฺริยสํวเร;
ญาเณ จ โสมนเสฺสจ, **เวโท** ฉนฺทสิ โจ’จฺจเตฯ

๘๔๘. ขนฺธโกฏฺฐาส, ปสฺสาว, มคฺค, เหตูสุ **โยนิ** สา [โยนิ โส (ฏี.)];
กาเล ตุ กูเล สีมายํ, **เวลา** ราสิมฺหิ ภาสิตาฯ

๘๔๙. **โวหาโร** สทฺท ปณฺณตฺติ, วณิชฺชา เจตนาสุ จ;
นาโค ตุ’รค หตฺถีสุ, นาครุเกฺข ตถุ’ตฺตเมฯ

๘๕๐. เสฏฺฐา’สหาย สงฺขฺยา’ญฺญ,
ตุเลฺยเสฺว’**โก**ติลิงฺคิโก;
ราเค ตุ **มานโส** จิตฺตา, รหเตฺตสุ จ **มานสํ**ฯ

๘๕๑. **มูลํ** เภ สนฺติเก มูล, มูเล เหตุมฺหิ ปาภเต;
รูปาทฺยํ’ส ปกเณฺฑสุ, **ขนฺธ** ราสิ คุเณสุ จฯ

๘๕๒. **อารโมฺภ** วีริเย กเมฺม, อาทิกเมฺม วิโกปเน;
อโถ หทยวตฺถุมฺหิ, จิเตฺต จ **หทยํ** อุเรฯ

๘๕๓. ปจฺฉาตาปา’นุพเนฺธสุ, ราคาโท’**นุสโย** ภเว;
มาตงฺคมุทฺธปิเณฺฑ ตุ, ฆเฏ **กุโมฺภ** ทสมฺพเณฯ

๘๕๔. **ปริวาโร** ปริชเน, ขคฺคโกเส ปริจฺฉเท;
อาลมฺพโร ตุ สารเมฺภ, เภริเภเท จ ทิสฺสติฯ

๘๕๕. **ขโณ** กาลวิเสเส จ, นิพฺยาปารฏฺฐิติมฺหิ จ;
กุเล ตฺว’**ภิชโน** วุโตฺต, อุปฺปตฺติภูมิยมฺปิ จฯ

๘๕๖. **อาหาโร** กพฬีการา, หาราทีสุ จ การเณ;
วิสฺสาเส ยาจนายญฺจ, เปเม จ **ปณโย** มโตฯ

๘๕๗. ณาโท สทฺธา, จีวราทิ, เหตฺวา’ธาเรสุ **ปจฺจโย;**
กีฬา ทิพฺพวิหาราโท, **วิหาโร** สุคตาลเยฯ

๘๕๘. สมตฺถเน มโต จิเตฺต, กคฺคตายํ **สมาธิ** จ;
โยโค สงฺคติ [สเงฺค จ (ฏี.)] กามาโท,
ฌาโน’ปาเยสุ ยุตฺติยํฯ

๘๕๙. **โภโค** สปฺปผณ’เงฺคสุ, โกฏิเลฺล ภุญฺชเน ธเน;
ภูมิภาเค กิเลเส จ, มเล จา’**งฺคณ** มุจฺจเตฯ

๘๖๐. ธนาทิทเปฺป ปญฺญาย, **อภิมาโน** มโต ถ จ;
อปเทโส นิมิเตฺต จ, ฉเล จ กถเน มโตฯ

๘๖๑. จิเตฺต กาเย สภาเว จ, โส **อตฺตา** ปรม’ตฺตนิ;
อถ **คุโมฺพ** จ ถมฺพสฺมึ [ถมฺภสฺมึ (ฏี.)], สมูเห พลสชฺชเนฯ

๘๖๒อโนฺตฆเร กุสูเล จ, **โกโฏฺฐ** โนฺตกุจฺฉิยํ ปฺยต;
โสปานงฺคมฺหิ **อุณฺหีโส,** มกุเฏ สีสเวฐเนฯ

๘๖๓นิยฺยาเส เสขเร ทฺวาเร, **นิยฺยูโห** นาคทนฺตเก;
อโถ สิขเณฺฑ ตูณีเร, **กลาโป** นิกเร มโตฯ

๘๖๔ฉูฬา สํยตเกเสสุ, มกุเฏ **โมฬิ** จ ทฺวิสุ;
สโงฺข ตฺว'นิตฺถิยํ กมฺพุ, นลาฏ'ฏฺฐีสุ [ลลาฏฏฺฐีสุ (สี.)] โคปฺผเกฯ

๘๖๕**ปโกฺข** กาเล พเล สาเธฺย, สขี วาเชสุ ปงฺคุเล;
เทเส'ณฺณเว ปุเม **สินฺธุ,** สริตายํ ส นาริยํฯ

๘๖๖คเช **กเรณุ** ปฺุริเส, โส หตฺถินิย มิตฺถิยํ;
รตเน **วชิโร** นิตฺถี, มณิเวธิ'นฺทเหติสุฯ

๘๖๗**วิสาณํ** ตีสุ มาตงฺค, ทเนฺต จ ปสุสิงฺคเก;
โกฏิยํ ตุ มโต **โกโณ,** ตถา วาทิตฺตวาทเนฯ

๘๖๘ภณิปฺปเถ จ นคเร, เวเท จ **นิคโม** ถ จ;
วิวาทาโท' **ธิกรณํ,** สิยา'ธาเร จ การเณฯ

๘๖๙ปสุมฺหิ วสุธายญฺจ, วาจาโท **โค** ปุมิตฺถิยํ;
หริเต ตุ สุวเณฺณ จ, วาสุเทเว **หรี'**ริโตฯ

๘๗๐อายเตฺต ปริวาเร จ, ภริยายํ **ปริคฺคโห;**
อุตฺตํโส ตฺว' **วตํโส** จ, กณฺณปูเร จ เสขเรฯ

๘๗๑วิชฺชุยํ วชิเร เจวา, **สนิ'**ตฺถิปุริเส ปฺยต;
โกเณ สงฺขฺยาวิเสสสฺมึ, อุกฺกํเส **โกฏิ** นาริยํฯ

๘๗๒จูฬา ชาลา ปธาน'คฺค, โมรจูฬาสุ สา **สิขา;**
สปฺปทาฐาย **มาสี'**ตฺถี, อิฏฺฐสฺสา'สีสนายปิฯ

๘๗๓**วสา** วิลีน เตลสฺมึ, วสคา วญฺฌคาวิสุ;
อภิลาเส ตุ กิรเณ, อภิสเงฺค **รุจิ'**ตฺถิยํฯ

๘๗๔**สญฺญา** สญฺชานเน นาเม, เจตนายญฺจ ทิสฺสติ;
อํเส สิเปฺป **กลา** กาเล, ภาเค จนฺทสฺส โสฬเสฯ

๘๗๕พีชโกเส ฆรกูเฏ, กณฺณภูสาย **กณฺณิกา;**
อาคามิกาเล ทีฆเตฺต, ปภาเว จ มตา'**ยติฯ**

๘๗๖**อุณฺณา** เมสาทิโลเม, จ, ภูมเชฺฌ โรมธาตุยํ;
วารุณี ตฺวิตฺถิยํ วุตฺตา, นฏฺฏกี มทิราทิสุฯ

๘๗๗ภริยจิเตฺต จ กรเณ, **กิริยํ** กมฺมนิ **กฺริยา;**
สุนิสายํ ตุ กญฺญาย, ชายาย จ **วธู** มตาฯ

๘๗๘ สมาณิ’สฺสริเย **มตฺตา,** อกฺขราวยเว’ปฺปเก;
สุตฺตํ ปาวจเน ริเฏฺฐ [สิเทฺธ (ฏี.)], ตเนฺต ตํ สุปิเต ติสุฯ

๘๗๙ ราชลิโงฺค’สภเงฺคสุ, รุเกฺข จ **กกุโท** [กกุโธ (ฏี. สी.)] ปุเม;
นิมิตฺต’กฺขร สูเปสุ, **พฺยญฺชนํ** จิหเน ปเทฯ

๘๘๐ โวหาเร เชตุ มิจฺฉายํ, กีฬาโท จาปิ **เทวนํ;**
ภริยายํ ตุ เกทาเร, สรีเร **เขตฺต** มีริตํฯ

๘๘๑ สุสฺสูสายญฺจ วิเญฺญยฺยํ, อิสฺสาภฺยาเส ปยุ’**ปาสนํ;**
สูลํ ตุ นิตฺถิยํ เหติ, เภเท สํกุ รุชาสุ จฯ

๘๘๒ **ตนฺติ** วีณาคุเณ, **ตนฺตํ,** มุขฺยสิทฺธนฺต ตนฺตุสุ;
รถาทฺยเงฺค ตุ จ **ยุโค,** กปฺปมฺหิ ยุคเล **ยุคํ**ฯ

๘๘๓ ฉิตฺถิปุเปฺผ จ เรณุมฺหิ, **รโช** ปกติเช คุเณ;
นฺยาสปฺปเณ ตุ ทานมฺหิ, **นิยฺยาตน** มุทีริตํฯ

๘๘๔ ครุ’ปายา’วตาเรสุ, **ติตฺถํ** ปูตมฺพุ ทิฏฺฐิสุ;
ปณฺฑเก **โชติ** นกฺขตฺต, รํสีสฺว’คฺคิมฺหิ **โชติ** โสฯ

๘๘๕ **โกณฺฑ** นิตฺถี สเร ทเณฺฑ, วเคฺค จาวสเร ปุเม;
อุทฺธํพาหุทฺวยมาเน [พาหุทฺวยุมฺมาเน (สี. ก.)], สูรเตฺตปิ จ **โปริสํ**ฯ

๘๘๖ **อฏฺฐานํ** โปริเส’หาสุ, นิสินฺนาทฺยุ’คฺคเม ปุเม;
อนิสฺสยมหีภาเค, ตฺวิ’**รีณํ** อูสเร สิยาฯ

๘๘๗ **อาราธนํ** สาธเน จ, ปตฺติยํ ปริโตสเน;
ปธาเน ตุ จ สานุมฺหิ, วิสาเณ **สิงฺค** มุจฺจเตฯ

๘๘๘ ทิฏฺฐา’ทิมเคฺค ญาณ’กฺขิ, กฺขณ ลทฺธีสุ **ทสฺสนํ;**
เหเม ปญฺจสฺวเณฺณ จ, **นิเกฺข** นิตฺถี ปสาธเนฯ

๘๘๙ ติถิเภเท จ สาขาทิ, ผฟุมฺหิ **ปพฺพ** มุจฺจเต;
นาคโลเก ตุ **ปาตาลํ,** ภาสิตํ พลวามุเขฯ

๘๙๐ กามเช โกปเช โทเส, **พฺยสนญฺจ** วิปตฺติยํ;
อโถ’ปกรเณ สิทฺธิ, การเกสุ จ **สาธนํ**ฯ

๘๙๑ ตีสฺวีริโต [ตีสฺวิโต (ฏี.)] ทานสีเล, **วทญฺญู** วคฺคุวาทินิ;
ปุรกฺขโต ภิสิเตฺต จ, ปูชิเต ปุรโตกเตฯ

๘๙๒ **มโนฺท** ภาคฺยวิหีเน จา, ปฺปเก มูฬฺหา’ปฏุสฺวปิ;
วุทฺธิยุเตฺต สมุนฺนเทฺธ, อุปฺปเนฺน **อุสฺสิตํ** ภเวฯ

๘๙๓ รถเงฺค’**โกฺข** สุวณฺณสฺมึ, ปาสเก, **อโกฺข** มินฺทฺริเย;
สสฺสเต จ **ธุโว** ตีสุ, **ธุวํ** ตเกฺก จ นิจฺฉิเตฯ

๘๙๔ หเร **สิโว, สิวํ** ภทฺท, โมเกฺขสุ, ชมฺพุเก **สิวา;**
เสนายํ สตฺติยเญฺจว, ถูลเตฺต จ **พลํ** ภเวฯ

๘๙๕ สงฺขฺยา นรกเภเทสุ, **ปทุมํ** วาริเช ปฺยถ;
เทวเภเท **วสุ** ปุเม, ปณฺฑกํ รตเน ธเนฯ

๘๙๖ **นิพฺพานํ** อตฺถคมเน, อปวเคฺค สิยา ถ จ;
เสตมฺพุเช **ปุณฺฑรีกํ,** พฺยเคฺฆ รุกฺขนฺตเร ปุเมฯ

๘๙๗ อุปหาเร **พลิ** ปุเม, กรสฺมิํจา’สุรนฺตเร;
สุกฺกํ ตุ สมฺภเว, **สุโกฺก,** ธวเล, กุสเล ติสุฯ

๘๙๘ **ทาโย** ทาเน วิภตฺตพฺพ, ธเน จ ปิตุนํ วเน [ธเน (ฏี.)];
ปภุตฺตา’ยตฺตตา’ยตฺตา’, ภิลาเสสุ **วโส** ภเวฯ

๘๙๙ **ปริภาสน** มโกฺกเส, นิยเม ภาสเน ถ จ,
ธนมฺหิ **เสฬนํ** โยธ, สีหนาทมฺหิ ทิสฺสติฯ

๙๐๐ **ปภโว** ชาติเหตุมฺหิ, ฐาเน จาทฺยุปลทฺธิยํ;
อโถ’**ตุ** นาริปุปฺผสฺมิํ, เหมนฺตาทิมฺหิ จ ทฺวิสุฯ

๙๐๑ **กรณํ** สาธกตเม, กฺริยา คเตฺตสุ อินฺทฺริเย;
ตาโต [ตาโฬ (สี.)] ตุ กุญฺจิกายญฺจ, ตูริยเงฺค ทุมนฺตเรฯ

๙๐๒ ปุเปฺผ ผเล จ **ปสโว,** อุปฺปาเท คพฺภโมจเน;
คายเน คายเก อเสฺส, **คนฺธโพฺพ** เทวตานฺตเรฯ

๙๐๓ วินา ปุปฺผํ ผลคฺคาหิ, รุเกฺข **วนปฺปติ;**
อาหเต เหมรชเต, **รูปิยํ** รชเตปิ จฯ

๙๐๔ ขคาทิพนฺธเน **ปาโส,** เกสปุโพฺพ จเย ปฺยถ;
ตารา’กฺขิมเชฺฌ นกฺขเตฺต, **ตาโร** อุจฺจตรสฺสเรฯ

๙๐๕ ปเตฺต จ โลหเภทสฺมิํ, **กํโส** จตุกหาปเณ;
มชฺฌิโม เทหมชฺฌสฺมิํ, มชฺฌภเว จ โส ติสุฯ

๙๐๖ **อาเวสนํ**ภูตาเวเส, สิปฺปสาลา ฆเรสุ จ;
โสภา สมฺปตฺตีสุ **สิรี, ลกฺขี**ตฺถี เทวตาย จฯ

๙๐๗ **กุมาโร** ยุวราเช จ, ขเนฺท วุโตฺต สุสุมฺหิ จ;
อถา’นิตฺถี **ปวาโฬ** จ, มณิเภเท ตถา’งฺกุเรฯ

๙๐๘ **ปโณ** เวตน มูเลสุ, โวหาเร จ ธเน มโต;
ปฏิคฺคโห ตุ คหเณ, กถิโต ภาชนนฺตเรฯ

๙๐๙ อสุเภ จ สุเภ กเมฺม, **ภาคฺยํ** วุตฺตํ ทฺวเย ปฺยถ;
ปิปฺผลํ ตรุเภเท จ, วตฺถเจฺฉทนสตฺถเกฯ

๙๑๐. **อปวโคฺค** ปริจฺจาคา’, วสาเนสุ วิมุตฺติยํ;
ลิงฺคํ ตุ องฺคชาตสฺมึ, ปุมตฺตาทิมฺหิ ลกฺขเณฯ

๙๑๑. ภาเค สภาเว นิมฺมาเน, **สโคฺค** ชฺฌาเย ทิเวปฺยถ;
โรหิโต โลหิเต มจฺฉ, เภเท เจว มิคนฺตเรฯ

๙๑๒. **นิฏฺฐา** นิปฺผตฺติยํ เจวา, วสานมฺหิ อทสฺสเน;
กณฺฏโก ตุ สปตฺตสฺมึ, รุกฺขเงฺค โลมหํสเนฯ

๙๑๓. มุโขฺย’ปาเยสุ วทเน, อาทิสฺมึ **มุข** มีริตํ;
ทพฺพํ ภเพฺพ คุณาธาเร, วิเตฺต จ พฺุธ ทารุสุฯ

๙๑๔. **มานํ** ปมาเณ ปตฺถาโท, **มาโน** วุโตฺต วิธาย จ;
อโถ ปริสฺสเม วุโตฺต, **วายาโม** วีริเยปิ จฯ

๙๑๕. สุโรรุเห **สตปตฺตํ, สตปโตฺต** ขคนฺตเร;
ฉิเทฺท ตุ ฉิทฺทวเนฺต จ, **สุสิรํ** ตูริยนฺตเรฯ

๙๑๖. เอกสฺมึ สทิเส สเนฺต, **สมานํ** วาจฺจลิงฺคิกํ;
อโถ คารว ภีตีสุ, สํเวเค **สมฺภโม** มโตฯ

๙๑๗. **ชุณฺหา** จนฺทปฺปภายญฺจ, ตทุเปตนิสาย จ;
วิมานํ เทวตาวาเส, สตฺตภูมิฆรมฺหิ จฯ

๙๑๘. มาเส **เชโฏฺฐ,** ติวุทฺธา’ติ, ปฺปสเตฺถสุ จ ตีสุ โส;
ธเมฺม จ มงฺคเล **เสโยฺย,** โส ปสตฺถตเร ติสุฯ

๙๑๙. อาทิจฺจาทิมฺหิ คหเณ, นิพเนฺธ จ ฆเร **คโห;**
กาโจ ตุ มตฺติกาเภเท, สิกฺกายํ นยนามเยฯ

๙๒๐. ตีสุ **คามณิ** เสฏฺฐสฺมึ, อธิเป คามเชฏฺฐเก;
พิมฺพํ ตุ ปฏิพิเมฺพ จ, มณฺฑเล พิมฺพิกาผเลฯ

๙๒๑. ภาชนาทิ ปริกฺขาเร, **ภณฺฑํ** มูลธเนปิ จ;
มโคฺค ตฺวริยมเคฺค จ, สมฺมาทิฏฺฐาทิเก, ปเถฯ

๙๒๒. **สมา** วเสฺส, **สโม** เขท, สนฺตีสุ, โส นิเภ ติสุ;
จาเปตฺวิ**สฺสาส,** มุสฺโน, **อิสฺสาโส** เขปกมฺหิ จฯ

๙๒๓. **พาโล** ตีสฺวา’ทิวยสา, สมงฺคินิ อปณฺฑิเต;
รตฺตํ ตุ โสณิเต, ตมฺพา, นุรตฺต, รณฺชิเต ติสุฯ

๙๒๔. ตเจ กาเย จ **ตนุ**วิตฺถี, ตีสฺว’เปฺป วิรเฬ กิเส;
อุตุเภเท ตุ **สิสิโร,** หิเม โส สีตเล ติสุฯ

๙๒๕. **สกฺขรา** คุฬเภเท จ, กถเลปิ จ ทิสฺสติ;
อนุคฺคเห ตุ สเงฺขเป, คหเณ **สงฺคโห** มโตฯ

๙๒๖.ทเกฺข จ ติขิเณ พฺยเตฺต, โรคมุเตฺต **ปฏุ**ตฺติสุ;
ราชา ตุ ขตฺติเย วุโตฺต, นรนาเถ ปภุมฺหิ จฯ

๙๒๗.**ข**ลญฺจ ธญฺญกรเณ, กเกฺก นีเจ **ขโล** ภเว;
อถุ’ปฺปาเท **สมุทโย,** สมูเห ปจฺจเยปิ จฯ

๙๒๘.พฺรหฺมจารี คหฏฺฐาโท, **อสฺสโม** จ ตโปวเน;
ภยงฺกเร ตุ กฐิเน, **กุรูโร** ตีสุ นิทฺทเยฯ

๙๒๙.**กนิโฏฺฐ กนิโย** ตีสุ, อตฺยเปฺป’ติยุเว ปฺยถ;
สีฆมฺหิ **ลหุ** ตํ, อิฏฺฐ, นิสฺสารา’ครุสุตฺติสุฯ

๙๓๐.**อธโร** ตีสฺวโธ หีเน, ปุเม ทนฺตจฺฉเท ปฺยถ;
สุสฺสุสา โสตุ มิจฺฉาย, สา ปาริจริยาย จฯ

๙๓๑.**หโตฺถ** ปาณิมฺหิ รตเน, คเณ โสณฺฑาย ภนฺตเร;
อาวาเฏ อุทปาเน จ, **กูโป** กุเมฺภ จ ทิสฺสติฯ

๙๓๒.อาโท ปธาเน **ปฐมํ, ปมุข**ญฺจ ติลิงฺคิกํ;
วชฺชเภเท จ **วิต ตํ,** ตํ วิตฺถาเร ติลิงฺคิกํฯ

๙๓๓.**สาโร** พเล ถิรํเส จ, อุตฺตเม โส ติลิงฺคิโก;
ภาโร ตุ ขนฺธภาราโท, ทฺวิสหสฺสปเลปิ จฯ

๙๓๔.มนฺทิเร โรคเภเท จ, **ขโย** อปจยมฺหิ จ;
วาโฬ ตุ สาปเท สเปฺป, กุรูเร โส ติลิงฺคิโกฯ

๙๓๕.**สาโล** สชฺชทฺทุเม รุเกฺข, สาลาเคเห จ ทิสฺสติ;
โสเต ตุ **สวนํ** วุตฺตํ, ยชเน สฺตียมฺปิ จฯ

๙๓๖.ตีสุ **ปโต ปเรโต** จ, มเต จ เปตโยนิเช;
ขฺยาเต ตุ หเฏฺฐ วิญฺญาเต, **ปตีตํ** วาจฺจลิงฺคิกํฯ

๙๓๗.อธิปฺปาเย จ อาธาเร, **อาสโย** กถิโต ถ จ;
ปตฺตํ ปเกฺข ทเล, **ปโตฺต,** ภาชเน โส คเต ติสุฯ

๙๓๘.กุสเล **สุกตํ,** สุฏฺฐุ, กเต จ **สุกโต** ติสุ;
ตปสฺสี ตฺว’นุกมฺปายา, รเห วุโตฺต ตโปธเนฯ

๙๓๙.ตีสุ สุราทิโลลสฺมึ, **โสโณฺฑ** หตฺถิกเร ทฺวิสุ;
อสฺสาทเน ตุ **รสนํ,** ชิวฺหายญฺจ ธนิมฺหิ จฯ

๙๔๐.**ปณีโต** ตีสุ มธุเร, อุตฺตเม วิหิเต ปฺยถ;
อณฺชเส วิสิขายญฺจ, ปนฺติยํ **วีถิ** นาริยํฯ

๙๔๑.ปาปสฺมึ คคเน ทุเกฺข, พฺยสเน จา’**ฆ** มุจฺจเต;
สมูเห **ปฏลํ** เนตฺต, โรเค วุตฺตํ ฉทิมฺหิ จฯ

๙๔๒ **สนฺธิ** สงฺฆฏฺฏเน วุโตฺต, **สนฺธิ’**ตฺถิ ปฏิสนฺธิยํ;
สตฺตนฺนํ ปูรเณ เสเฏฺฐ, ติสเนฺต **สตฺตโม** ติสุฯ

๙๔๓ **โอชา** ตุ ยาปนายญฺจ, **โอโช** ทิตฺติ พเลสุ จ;
อโถ **นิสามนํ** วุตฺตํ, ทสฺสเน สวเนปิ จฯ

๙๔๔ **คโพฺภ** กุจฺฉิฏฺฐสเตฺต จ, กุจฺฉิ โอวรเกสุ จ;
ขณฺฑเน ตฺว’**ปทาน**ญฺจ, อิติวุเตฺต จ กมฺมนิฯ

๙๔๕ จิตฺตเก รุกฺขเภเท จ, **ติลโก** ติลกาฬเก;
สีลาโท **ปฏิปตฺติ’**ตฺถี, โพเธ ปตฺติ ปวตฺติสุฯ

๙๔๖ อสุมฺหิ [อายุมฺหิ (ฏี.), ๔๐๗-คาถา ปสฺสิตพฺพา] จ พเล **ปาโณ,** สเตฺต หทย
คา’นิเล;
ฉโนฺท วเส อธิปฺปาเย, เวเท’จฺฉา’นุฏฺฐุภาทิสุฯ

๙๔๗ าโมฆาโท, สมูหสฺมึ, **โอโฆ**เวเค ชลสฺส จ;
กปาลํ สิรสฏฺฐิมฺหิ, ฆฏาทิ สกเลปิ จฯ

๙๔๘ เวณฺวาทิสาขาชาลสฺมึ, ลคฺคเกเส **ชฏา’**ลเย;
สรณํ ตุ วเธ เคเห, รกฺขิตสฺมิญฺจ รกฺขเณฯ

๙๔๙ อิตฺถิยํ **กนฺตา** ปิเย, **กโนฺต,** มนุเญฺญ, โส ติลิงฺคิโก;
ควเกฺข ตุ สมูเห จ, **ชาลํ** มจฺฉาทิพนฺธเนฯ

๙๕๐ ปุจฺฉายํ ครหายญฺจา, นิยเม **กึ** ติลิงฺคิกํ;
สสเทฺธ ตีสุ นิวาเป, **สทฺธํ, สทฺธา** จ ปจฺจเยฯ

๙๕๑ **พีชํ** เหตุมฺหิ องฺกุรสฺมึ, องฺคชาเต จ ทิสฺสติ;
ปุโพฺพ ปูเย’คฺคโต [อคฺคเต (ฏี.)] อาโท,
โส ทิสาโท ติลิงฺคิโกฯ

๙๕๒ ผลจิเตฺต เหตุกเต, ลาเภ ธญฺญาทิเก **ผลํ;**
อาคมเน ตุ ทีฆาทิ, นิกาเยสุ จ **อาคโม**ฯ

๙๕๓ **สนฺตาโน** เทวรุกฺเข จ, วุโตฺต สนฺตติยํ ปุยถ;
อุตฺตรวิปรีเต จ, เสเฏฺฐ จา’**นุตฺตรํ** ติสุฯ

๙๕๔ สตฺติสมฺปตฺติยํ วุโตฺต, กนฺติมเตฺต จ **วิกฺกโม;**
ฉายา ตุ อาตปาภาเว, ปฏิพิเมฺพ ปภาย จฯ

๙๕๕ คิเมฺห **ฆโมฺม นิทาโฆ** จ, อุเณฺห เสทชเล ปุยถ;
กปฺปนํ กนฺตเน วุตฺตํ, วิกเปฺป สชฺชเน’ตฺถิยํฯ

๙๕๖ **องฺคา** เทเส พหุมฺห’**งฺคํ,** อโงฺค เทเส วปุมฺห’[งฺค (ฏี.)] ตถา’วยวเหตุสุ;
เทวาลเย จ ถูปสฺมึ, **เจติยํ** เจติย’ทฺทุเมฯ

๙๕๗ **สชฺชโน** สาธุปุริเส, **สชฺชนํ** กปฺปเน ปฺยถ;
สุปินํ สุปิเน สุตฺต, วิญฺญาเณ ต มนิตฺถิยํฯ

๙๕๘ ปจฺจเกฺข สนฺนิธาเน จ, **สนฺนิธิ** ปริกิตฺติโต;
ภิโยฺย พหุตรเตฺถ โส, ปุนรเตฺถ’พฺยยํ ภเวฯ

๙๕๙ วิสลิตฺตสเร **ทิโทฺธ, ทิโทฺธ** ลิเตฺต ติลิงฺคิโก;
วาเส ธูมาทิสงฺขาเร, **ธิวาโส** สมฺปฏิจฺฉเนฯ

๙๖๐ วุโตฺต **วิสารโท** ตีสุ, สุปฺปคเพฺภ จ ปณฺฑิเต;
อถ **สิตฺถํ** มธุจฺฉิเฏฺฐ, วุตฺตํ โอทนสมฺภเวฯ

๙๖๑ ทฺรเว วเณฺณ รสเภเท, **กสาโย** สุรภิมฺหิ จ;
อโถ **อุคฺคมนํ** วุตฺตํ, อุปฺปตฺตุ’ทฺธคตีสุ จฯ

๙๖๒ ลูเข นิฏฺฐุรวาจายํ, **ผรุสํ** วาจฺจลิงฺคิกํ;
ปวาโห ตฺว’มฺพุเวเค จ, สนฺทิสฺสติ ปวตฺติยํฯ

๙๖๓ นิสฺสเย ตปฺปเร อิเฏฺฐ, **ปรายณ**ปทํ ติสุ;
กวเจ วารวาเณ จ, นิโมฺมเกปิ จ **กญฺจุโก**ฯ

๙๖๔ โลหเภเท มตํ **ตมฺพํ, ตโมฺพ** รเตฺต ติลิงฺคิโก;
ตีสุ ตฺว’**วสิตํ** ญาเต, อวสานคเต มตํฯ

๙๖๕ โพธเน จ ปทาเน จ, วิเญฺญยฺยํ **ปฏิปาทนํ;**
เสเล นิชฺชลเทเส จ, เทวตาสุ **มรู**’ริโตฯ

๙๖๖ **สตฺถํ** อายุธ คเนฺถสุ, โลเห, **สโตฺถ** จ สญฺจเย;
ชีวิกายํ วิวรเณ, วตฺตเน **วุตฺติ** นาริยํฯ

๙๖๗ วีริเย สูรภาเว จ, กถียติ **ปรกฺกโม;**
อถ **กมฺพุ** มโต สเงฺข, สุวเณฺณ วลเยปิ จฯ

๙๖๘ **สโร** กเณฺฑ อการาโท, สเทฺท วาปิมฺหิ’นิตฺถิยํ;
ทุปฺผเสฺส ติขิเณ ตีสุ, คทฺรเภ กกเจ **ขโร**ฯ

๙๖๙ สุรายุ’ปทฺทเว กามา, สวาทิมฺหิ จ **อาสโว;**
เทเห วุโตฺต รถเงฺค จ, จตุโร’ปธิสู’**ปธิ**ฯ

๙๗๐ **อตฺถุ**’ตฺตํ การเณ ทเพฺพ, ภูเภเท รตนตฺตเย;
ยเกฺข เทเว มหาราเช, กุเวรา’นุจเร นเรฯ

๙๗๑ ทารุกฺขเนฺธ ปีฐิกายํ, อาปเณ **ปีฐ** มาสเน;
ปริวาเร **ปริกฺขาโร,** สมฺภาเร จ วิภูสเนฯ

๙๗๒ โวหารสฺมิญฺจ ฐปเน, **ปญฺญตฺติ**’ตฺถี ปกาสเน;
ปฏิภานํ ตุ ปญฺญายํ, อุปฏฺฐิต คิราย จฯ

๙๗๓. จลนาวยเว มูเล, กถิโต **เหตุ** การเณ;
อุทเร ตุ ตถา ปาจา, นลสฺมิํ **คหณี**’ตฺถิยํฯ

๙๗๔. **ปิโย** ภตฺตริ, ชายายํ, **ปิยา,** อิฏฺเฐ **ปิโย** ติสุ;
ยมราเช ตุ ยุคเฬ, สํยเม จ **ยโม** ภเวฯ

๙๗๕. มุทฺทิกสฺส จ ปุปฺผสฺส, รเส ขุเทฺท **มธู**’ริตํ;
อุโลฺลเจ ตุ จ วิตฺถาเร, **วิตานํ** ปุนฺนปุํสเกฯ

๙๗๖. อปวเคฺค จ สลิเล, สุธายํ **อมตํ** มตํ;
โมเห ตุ ติมิเร สงฺขฺยา, คุเณ **ตม** มนิตฺถิยํฯ

๙๗๗. ขเร จา’การิเย ตีสุ, รสมฺหิ ปุริเส **กฏุ;**
ปณฺฑเก สุกเต, **ปุญฺญํ,** มนุเญฺญ ปวเน ติสุฯ

๙๗๘. **รุโกฺข** ทุมมฺหิ, ผรุสา, สินิเทฺธสุ จ โส ติสุ;
อุปฺปตฺติยํ ตุ เหตุมฺหิ, สเงฺค สุเกฺก จ **สมฺภโว**ฯ

๙๗๙. **นิมิตฺตํ** การเณ วุตฺตํ, องฺคชาเต จ ลญฺฉเน;
อาทิ สีมาปกาเรสุ, สมีเป’วยเว มโตฯ

๙๘๐. ปวเท จ มนฺตเน **มโนฺต, มนฺตา** ปญฺญาย มุจฺจเต;
อนโย พฺยสเน เจว, สนฺทิสฺสติ วิปตฺติยํฯ

๙๘๑. **อรุโณ** รํสิเภเท จา, พฺยตฺตราเค จ โลหิเต;
อนุพโนฺธ ตุ ปกตา, นิวเตฺต นสฺสนกฺขเรฯ

๙๘๒. **อวตาโร**’วตรเณ, ติตฺถมฺหิ วิวเร ปฺยถ;
อากาโร การเณ วุโตฺต, สณฺฐาเน อิงฺคิเตปิ จฯ

๙๘๓. สุทฺทิตฺถิ ตนเย ขตฺตา, **อุโคฺค,** ติพฺพมฺหิ โส ติสุ;
ปธานํ ตุ มหามเตฺต, ปกตฺย’คฺค’ธิตีสุ จฯ

๙๘๔. **กลฺลํ** ปภาเต, นิโรเค, สชฺชทเกฺขสุ [ยุตฺตทเกฺขสุ (ก.)] ตีสุ ตํ;
กุหนา กูฏจริยายํ, **กุหโน** กุหเก ติสุฯ

๙๘๕. **กโปโต** ปกฺขิเภเท จ, ทิโฏฺฐ ปาราวเต ถ จ;
สารโท สารทพฺภูเต, อปคเพฺภ มโต ติสุฯ

๙๘๖. ตีสุ ขเร จ กฐิเน, **กกฺกโส** สาหสปฺปิเย [สาหสปฺปิเย=สาหส+อปฺปิเย (ฎี.)];
อการิเย ตุ คุยฺหเงฺค, จีเร **โกปีน** มุจฺจเตฯ

๙๘๗. มิคเภเท ปฏากายํ, โมเจ จ **กทลี**’ตฺถิยํ;
ทกฺขิณา ทานเภทสฺมิํ, วามโต’ญฺญมฺหิ **ทกฺขิโณ**ฯ

๙๘๘. **ทุติยา** ภริยายญฺจ, ทฺวินฺนํ ปูรณิยํ มตา;
อถุปฺปาเท สิยา **ธูม, เกตุ** เวสฺสานเรปิ จฯ

๙๘๙. ภวนิคฺคมเน ยาเน, ทฺวาเร **นิสฺสรณํ** สิยา;
นิยามโก โปตวาเห, ติลิโงฺค โส นิยนฺตริฯ

๙๙๐. อปวเคฺค วินาเส จ, **นิโรโธ** โรธเน ปฺยถ;
ภเย **ปฏิภยํ** วุตฺตํ, ติลิงฺคํ ตํ ภยํกเรฯ

๙๙๑. **ปิฏกํ** ภาชเน วุตฺตํ, ตเถว ปริยตฺติยํ;
ชราสิถิลจมฺมสฺมึ, อุทรเงฺค มตา **วลิ**ฯ

๙๙๒. **ภินฺนํ** วิทาริเต’ญฺญสฺมึ, นิสฺสิเต วาจฺจลิงฺคิกํ;
อุปชาเป มโต **เภโท,** วิเสเส จ วิทารเณฯ

๙๙๓. **มณฺฑลํ** คามสโนฺทเห, พิเมฺพ ปริธิราสิสุ;
อาณาย มาคเม เลเข; **สาสนํ** อนุสาสเนฯ

๙๙๔. อเคฺค ตุ **สิขรํ** จา’โย, มยวิชฺฌนกณฺฏเก;
คุณุกฺกํเส จ วิภเว, **สมฺปตฺติ** เจว **สมฺปทา**ฯ

๙๙๕. ขนฺตีสุ **ขมา,** โยเคฺย, หิเต สเกฺก [ยุเตฺต (ฎี.) ๑๐๐๑-คาถา ปสฺสิตพฺพา] **ขโม** ติสุ;
อโทฺธ ภาเค ปเถ กาเล, เอกํเส’**โทฺธ**’พฺยยํ ภเว;
อโถ **กรีสํ** วจฺจสฺมึ, วฺจฺจเต จตุรมฺพเณฯ

๙๙๖. **อุสโภ**’สธ โค [อุสโภ อุสเภ (ฎี.)] เสเฏฺฐ, สู’**สภํ** วีสยฏฺฐิยํ;
เสตุสฺมึ ตนฺติ ปนฺตีสุ, นาริยํ **ปาฬิ** กถฺยเตฯ

๙๙๗. **กโฏ** ชเย’ตฺถินิมิเตฺต, กิลเญฺช โส กเต ติสุ;
มหิยํ **ชคตี** วุตฺตา, มนฺทิราลินฺทวตฺถุมฺหิฯ

๙๙๘. วิตเกฺก มถิเต **ตโกฺก,** ตถา สูจิผเล มโต;
สุทสฺสนํ สกฺกปุเร, ตีสุ ตํ ทุทฺทเส’ตเรฯ

๙๙๙. **ทีโป**’นุตรีป ปโชฺชต, ปติฏฺฐา นิพฺพุตีสุ จ;
พทฺธนิสฺสิต เสเตสุ, ตีสุ ตํ มิหิเต **สิตํ**ฯ

๑๐๐๐. ถิยํ **ปชาปติ** ทาเร, พฺรเหฺม มาเร สุเร ปุเม;
วาสุเทเว’นฺตเก **กโณฺห,** โส ปาเป อสิเต ติสุฯ

๑๐๐๑. **อุปจาโร** อุปฏฺฐาเน, อาสเนฺน อญฺญโรปเน;
สโกฺก อิเนฺท ชนปเท, สากิเย, โส ขเม ติสุฯ

๑๐๐๒. วชฺชเน **ปริหาโร** จ, สกฺกาเร เจว รกฺขเณ;
โสตาปนฺนาทิเก อเคฺค, **อริโย** ตีสุ, ทฺวิเช ปุเมฯ

๑๐๐๓. **สุสุโก** สุสุมาเร จ, พาลเก จ อุลูปินิ;
อินฺทีวรํ มตํ นีลุ, ปฺปเล อุทฺทาลปาทเปฯ

๑๐๐๔ **ฆสโน** ปิยเก กเณฺฑ, ภกฺขเณ ขิปเน’ **สนํ;**
ยุเค’ธิกาเร [วิกาเร (ฏี.)] วีริเย, ปธาเน จา’นฺติเก **ธุโร**ฯ

๑๐๐๕ ฆาเฬ จ ภกฺขิเต ตีสุ, ลวิเตฺต **อสิโต** ปุเม;
ปวารณา ปฏิเกฺขเป, กถิตา’เชฺฌสนาย จฯ

๑๐๐๖ กุมฺมาเร เอสิกตฺถเมฺภ, **อินฺทขีโล** มโต ถ จ;
โปตฺถกํ มกจิวเตฺถ, คเนฺถ เลปฺยาทิ กมฺมนิฯ

๑๐๐๗ **ธญฺญํ** สาลฺยาทิเก วุตฺตํ, **ธโญฺญ** ปุญฺญวติ ตฺติสุ;
ปาณิ หเตฺถ จ สเตฺต ภู, สณฺหกรณิยํ มโตฯ

๑๐๐๘ ตีสุ **ปีตํ** หลิทฺยาเภ, หเฏฺฐ จ ปายิเต สิยา;
พฺยูโห นิพฺพิทฺธรจฺฉายํ, พลนฺยาเส คเณ มโตฯ

๑๐๐๙ โลหิตาทิมฺหิ โลเภ จ, **ราโค** จ รญฺชเน มโต;
ปทโร ผลเก ภเงฺค, ปวุทฺธ ทริยํ ปิจฯ

๑๐๑๐ **สิงฺฆาฏกํ** กเสรุสฺส, ผเล, มคฺคสมาคเม;
พหุลายญฺจ เขฬมฺหิ, **เอฬา,** โทเส’**ฬ** มีริตํฯ

๑๐๑๑ **อาธาโร** จา’ธิกรเณ, ปตฺตาธาเร’ ลวาลเก;
กาโร’ คเภเท สกฺกาเร, **การา** ตุ พนฺธนาลเยฯ

๑๐๑๒ **กรกา** เมฆปาสาเณ, **กรโก** กุณฺฑิกาย จ;
ปาปเน จ ปทาติสฺมึ, คมเน **ปตฺติ** นาริยํฯ

๑๐๑๓ **ฉิทฺทํ รนฺธญฺจ วิวรํ,** สุสิเร ทูสเนปิ จ;
มุตฺตา ตุ มุตฺติเก, **มุตฺตํ,** ปสฺสาเว, มุจฺจิเต ติสุฯ

๑๐๑๔ นิเสเธ **วารณํ,** หตฺถิ, ลิงฺค หตฺถีสุ **วารโณ;**
ทานํ จาเค มเท สุเทฺธ, ขณฺฑเน ลวเน ขเยฯ

๑๐๑๕ หโนโตเส จ นิพฺพาเน, ตฺถงฺคเม **นิพฺพุติ’**ตฺถิยํ;
เนคโม นิคมุพฺภูเต, ตถา’ปโณปชีวินิฯ

๑๐๑๖ หริตสฺมิญฺจ ปเณฺณ จ, **ปลาโส** กึ สุกทฺทุเม;
ปกาโส ปากเฏตีสุ, อาโลกสฺมึ ปุเม มโตฯ

๑๐๑๗ **ปกฺกํ** ผลมฺหิ, ตํ นาสุ, มมฺเข [นาสมฺเข (ก.)] ปริณเต ติสุ;
ปิโณฺฑ อาชีวเน เทเห, ปิณฺฑเน โคฬเก มโตฯ

๑๐๑๘ **วฏฺฐ** ปริพฺพเย กมฺมา, ทิเก, โส วฏฺฏุเล ติสุ;
ปจฺจาหาเร **ปฏิหาโร,** ทฺวาเร จ ทฺวารปาลเกฯ

๑๐๑๙ นาริยํ **ภีรุ** กถิตา, ภีรุเก โส ติลิงฺคิโก;
วิกฏํ คูถมุตฺตาโท, **วิกโฏ** วิกเต ติสุฯ

๑๐๒๐. **วามํ** สพฺยมฺหิ, ตํ จารุ, วิปรีเตสุ ตีสฺว'ถ;
สงฺขฺยาเภเท สรเพฺย จ, จิหเณ **ลกฺข** มุจฺจเตฯ

๑๐๒๑. **เสณี**'ตฺถี สมสิปฺปีนํ, คเณ จา'วลิยํ ปิจ;
สุธายํ ธูลิยํ **จุโณฺณ, จุณฺณ**ณฺจ วาสจุณฺณเกฯ

๑๐๒๒. เชตเพฺพ'ติปฺปสเตฺถ'ติ, วุเทฺธ **เชยฺยํ** ติสู'ริตํ;
ตเกฺก ตุ **มถิตํ** โหตฺยา,
โลลิเต **มถิโต** ติสุฯ

๑๐๒๓. **อพฺภุโต**'จฺฉริเย ตีสุ, ปเณ เจวา'**พฺภุโต** ปุเม;
เมจโก ปุจฺฉมูลมฺหิ, กเณฺหปิ **เมจโก** ติสุฯ

๑๐๒๔. **วสวตฺตี** ปุเม มาเร, วสวตฺตาปเก ติสุ;
สมฺภเว จา'**สุจิ** ปุเม, อเมเชฺฌ ตีสุ ทิสฺสติฯ

๑๐๒๕. **วโจฺฉ** อิเกฺก ปุเม วุโตฺต, ปสนฺนมฺหิ ติลิงฺคิโก;
พฬิเส เสลเภเท จ, **วโงฺก,** โส กุฏิเล ติสุฯ

๑๐๒๖. กุณปมฺหิ **ฉโว** เญโยฺย,
ลามเก โส ติลิงฺคิโก;
สพฺพสฺมึ **สกโล** ตีสุ, อทฺธมฺหิ ปุริเส สิยาฯ

๑๐๒๗. ฉนฺทคฺคาหาทิเก เจวุ, **ปฺปาโท** อุปฺปตฺติยํ ปิจ;
ปทุสฺสเน **ปโทโส** จ, กถิโต สํวรีมุเขฯ

๑๐๒๘. รุธิเร **โลหิตํ** วุตฺตํ, รตฺตมฺหิ **โลหิโต** ติสุ;
อุตฺตมเงฺค ปุเม **มุทฺธา, มุโทฺธ** มูเฬฺห ติลิงฺคิโกฯ

๑๐๒๙. รฏฺฐมฺหิ **วิชิตํ** วุตฺตํ, ชิเต จ **วิชิโต** ติสุ;
ปริตฺตํ ตุ ปริตฺตาเณ, **ปริโตฺต** ตีสุ อปฺปเกฯ

๑๐๓๐. **กุมฺภโณฺฑ** เทวเภเท จ, ทิสฺสติ วลฺลิชาติยํ;
จตุตฺถํเส ปเท **ปาโท,** ปจฺจนฺตเสลรํสิสุฯ

๑๐๓๑. **วโงฺค** โลหนฺตเร **วงฺคา,** เทเส ปุเม พหุมฺหิ จ;
กมฺมารภณฺฑเภเท จ, ขฎเก **มุฏฺฐิ** จ ทฺวิสุฯ

๑๐๓๒. **อมฺพณํ** โทณิยํ เจ'กา, ทสโทณปฺปมาณเก;
อธิฏฺฐิติย มาธาเร, ฐาเน'**ธิฏฺฐาน** มุจฺจเตฯ

๑๐๓๓. ปุเม **มเหสี** สุคเต, เทวิยํ นาริยํ มตา;
อุปทฺทเว **อุปสโคฺค,** ทิสฺสติ ปาทิเกปิ จฯ

๑๐๓๔. **วกฺกํ** โกฏฺฐาสเภทสฺมึ, **วโกฺก** วเงฺก ติสฺ'จฺจเต;
วิชฺชา เวเท จ สิเปฺป จ, ติวิชฺชาโท จ พุทฺธิยํฯ

๑๐๓๕. สมาธิมฺหิ ปุเม’**กโคฺค,** นากุเล วาจฺจลิงฺคิโก;
ปชฺชํ สิโลเก, **ปโชฺช**’เทฺธ, **ปโชฺช** ปาทหิเต ติสุฯ

๑๐๓๖. **อตฺโก** รุกฺขเภทสฺมึ, **กตโก** กิตฺติเม ติสุ;
วิเธยฺย **อสฺสโว** ตีสุ, ปุพฺพมฺหี ปุริเส สิยาฯ

๑๐๓๗. อญฺยาเณ กถิตํ **เขมํ,** ตีสุ ลทฺธตฺถรกฺขเณ;
อโถ นิโยชเน วุตฺตํ, การิเยปิ **ปโยชนํฯ**

๑๐๓๘. **อสฺสโตฺถ** ตีสุ อสฺสาส, ปฺปเตฺต, โพธิทฺทุเม ปุเม;
ตีสุ **ลุโทฺท** กุรูเร จ, เนสาทมฺหิ ปุเม สิยาฯ

๑๐๓๙. **วิลโคฺค** ตีสุ ลคฺคสฺมึ, ปุเม มชฺฌมฺหิ ทิสฺสติ;
อโฑฺฒ ตฺวนิตฺถิยํ ภาเค, ธนิมฺหิ วาจฺจลิงฺคิโกฯ

๑๐๔๐. **กฏฺฐํ** ทารุมฺหิ, ตํ กิจฺเฉ, คหเน กสิเต ติสุ;
สสนฺตาเน จ วิสเย, โคจเร’ **ชฺฌตฺต** มุจฺจเตติฯ

อิติ อทฺธาเนกตฺถวโคฺคฯ

๑๐๔๑. ภุวเน จ ชเน **โลโก,** โมเรตฺวคฺคิมฺหิ โส **สิขี;**
สิโลโก ตุ ยเส ปเชฺช,
รุเกฺข ตุ สามิเก **ธโวฯ**

๑๐๔๒. วฏพฺยาเมสุ **นิโคฺรโธ, ธโงฺก** ตุ วายเส พเก;
วาโร ตฺว’วสรา’เหสุ, กุเจตฺวเพฺภ **ปโยธโรฯ**

๑๐๔๓. อุจฺฉเงฺค ลกฺขเณ จา’**โงฺก, รสฺมิ’**ตฺถี ชุติ รชฺชุสุ;
ทิโฏฺฐ’ภาเสสุ **อาโลโก,**
พุโทฺธ ตุ ปณฺฑิเต ชิเนฯ

๑๐๔๔. สูรํ’สูสุ ปุเม **ภานู, ทโณฺฑ** ตุ มุคฺคเร ทเม;
เทวมเจฺฉสฺว’**นิมิโส, ปโตฺถ** ตุ มานสานุสุฯ

๑๐๔๕. **อาตโงฺก** โรค ตาเปสุ,
มาตโงฺค สปเจ คเช;
มิโค ปสุ กุรุเงฺคสุ, อุลูกิ’เนฺทสุ **โกสิโยฯ**

๑๐๔๖. **วิคฺคโห** กลเห กาเย, **ปุริโส** มาณว’ตฺตสุ;
ทายาโท พนฺธเว ปุเตฺต, สิเร **สีสํ** ติปุมฺหิ จฯ

๑๐๔๗. พลิหตฺถํ’สูสุ **กโร,** ทเนฺต วิเปฺป’ณฺฑเช **ทฺวิโช;**
วตฺตํ ปชฺชา’นนา’จาเร, ธญฺญเงฺค สุขุเม **กโณฯ**

๑๐๔๘. **กุโมฺภ** ฏูณ ชฬเตฺตสุ, **สูโป** กุมฺมาส พฺยญฺชเน;
คโณฺฑ โผเฏ กโปลมฺหิ, **อโคฺฆ** มูเลฺย จ ปูชเนฯ

๑๐๔๙. **ปพฺภาโร** ตุลฺย เภเทสุ, **สกุนฺต** ภาสปกฺขิสุ;
ภาเคฺย **วิธิ** วิธาเน จ, สเร ขเคฺค จ **สายโก**ฯ

๑๐๕๐. **สารโงฺค** จาตเก เอเณ, **ปตฺตี** ตุ สรปกฺขิสุ;
เสเท **ปาโก** วิปาเก ถ,
ภิกฺขุเภเท จเย **คโณ**ฯ

๑๐๕๑. **ราสิ** ปุเญฺช จ เมสา’โท,
อเสฺส โลเณ จ **สินฺธโว;**
สํวเฏฺฏ **ปลโย** นาเส, **ปูโค** กมุกราสิสุฯ

๑๐๕๒. อมเต ตุ **สุธา** เลเป, **อภิขฺยา** นาม รํสิสุ;
สตฺติ สามตฺถิเย สเตฺถ, **มหี** นชฺชนฺตเร ภุวิ;
ลีลา กฺริยา วิลาเสสุ,
สเตฺต ตุ อตฺรเช **ปชา**ฯ

๑๐๕๓. ญาเณ ลาเภ **อุปลทฺธิ, ปเวณี** กุถเวณิสุ;
ปวตฺติ วุตฺติ วตฺตาสุ, เวตเน ภรเณ **ภติ**ฯ

๑๐๕๔. อาจาเรปิ **มริยาทา, ภูติ** สตฺตา สมิทฺธิสุ;
โสเปฺป ปมาเท **ตนฺที** จ, **ยาตฺรา** คมน วุตฺติสุฯ

๑๐๕๕. **นินฺทา** กุจฺฉา’ปวาเทสุ, **กงฺคุ** ธญฺญ ปิยงฺคุสุ;
โมเกฺขสิเว สเม**สนฺติ,** วิภาเค **ภตฺติ** เสวเนฯ

๑๐๕๖. อิจฺฉายํ ชุติยํ **กนฺติ,** รญฺชเน สูรเต **รติ;**
เคเห **วสติ** วาเส ถ, นที เสนาสุ **วาหินี**ฯ

๑๐๕๗. ปตฺถ นาเฬ จ **นาฬิ**’ตฺถี, คเณ **สมิติ** สงฺคเม;
ตณฺหา โลเภ ปิปาสายํ, มเคฺค วุตฺตีสุ **วตฺตนี**ฯ

๑๐๕๘. ปณฺยเงฺค **นาภิ** จกฺกเนฺต, ยาเจ **วิญฺญตฺติ** ญาปเน;
วิตฺติ โตเส เวทนายํ, ฐาเน ตุ ชีวิเต **ฐิติ**ฯ

๑๐๕๙. ตรเงฺค จา’นฺตเร **วีจิ,** ธีรเตฺต ธารเณ **ธิติ;**
ภู ภูมิยญฺจ ภมุเก, สเทฺท เวเท สเว **สุติ**ฯ

๑๐๖๐. **โคตฺตํ** นาเม จ วํเส ถ, นคเร จ ฆเร **ปุรํ;**
โอกํ ตุ นิสฺสเย เคเห, **กุลํ** ตุ โคตฺตราสิสุฯ

๑๐๖๑. เหเม วิเตฺต **หิรญฺญ**ญฺจ, **ปญฺญาณํ** ตฺว’งฺก วุทฺธิสุ;
อถา’**มฺพร**ญฺจ เข วเตฺถ, **คุยฺหํ** ลิเงฺค รหสฺย’ปิฯ

๑๐๖๒. **ตโป** ธเมฺม วเต เจว, ปาเป ตฺวา’คุมฺหิ **กิพฺพิสํ;**
รตนํ มณิ เสเฏฺฐสุ, **วสฺสํ** หายน วุฏฺฐิสุฯ

๑๐๖๓. **วนํ** อรญฺญ วารีสุ, ขีรมฺหิ ตุ ชเล **ปโย;**

อกฺขรํ ลิปิ โมเกฺขสุ, **เมถุนํ** สงฺคเม รเตฯ

๑๐๖๔. **โสตํ** กเณฺณ ปโยเวเค, **ริฏฺฐํ** ปาปา’สุเภสุ จ;
อาคุ ปาปา’ปราเธสุ, เกตุมฺหิ จิหเน **ธโชฯ**

๑๐๖๕. **โคปุรํ** ทฺวารมเตฺตปิ, **มนฺทิรํ** นคเร ฆเร;
วาจฺจลิงฺคา ปรมิโต, **พฺยโตฺต** ตุ ปณฺฑิเต ผุเฏฯ

๑๐๖๖. **วลฺลโภ** ทยิเต’ชฺฌเกฺข, ชเล **ถูโล** มหตฺยปิ;
กุรูเร เภรเว **ภีโม,**
โลโล ตุ โลลุเป จเลฯ

๑๐๖๗. **พีภจฺโฉ** วิกเต ภีเม, โกมเล ติขิเณ **มุทุ;**
อิเฏฺฐ จ มธุเร **สาทุ,** สาทุมฺหิ **มธุโร** ปิเยฯ

๑๐๖๘. สิโต ตุ สุเทฺธ **โอทาโต, ทฺวิชิโวฺห** สูจกา’หิสุ;
สเกฺก **สมโตฺถ** สมฺพเนฺธ, **สมตฺตํ** นิฏฺฐิตา’ขิเลฯ

๑๐๖๙. **สุทฺโธ** เกวล ปูเตสุ, **ชิฆโญฺญ**’นฺตา’ธเมสุ จ;
โปโณ’ปนต นิเนฺนสุ, อณฺญ นีเจสุ เจ’**ตโรฯ**

๑๐๗๐. **สุจิ** สุเทฺธ สิเต ปูเต, **เปสโล** ทกฺขจารุสุ;
อธโม กุจฺฉิเต อูเน, อปฺปิเย ปฺย’**ลิโก** ภเวฯ

๑๐๗๑. พฺยาเป อสุเทฺธ **สํกิโณฺณ, ภพฺพํ** โยเคฺย จ ภาวินิ;
สุขุโม อปฺปกา’ณูสุ, **วุโทฺธ** เถเร จ ปณฺฑิเตฯ

๑๐๗๒. สเภ สาธุมฺหิ **ภโทฺท** ถ, ตฺยา’โท จ วิปุเล **พหุ;**
ธีโร พุเธ ธิติมเนฺต, **เวลฺลิตํ** กุฏิเล ธุเตฯ

๑๐๗๓. **วิสโท** พฺยตฺต เสเตสุ, **ตรุโณ** ตุ ยุเว นเว;
โยคฺคํ ยาเน, ขเม **โยโคฺค,**
ปิณฺฑิตํ คณิเต ฆเนฯ

๑๐๗๔. พุโธ’**ภิชาโต** กุลเช, วุโทฺธ’รูสุ **มหลฺลโก;**
กลฺยาณํ สุนฺทเร จาปิ, **หิโม** ตุ สีตเลปิ จฯ

๑๐๗๕. โลเล ตุ สีเฆ **จปโล,** วุเตฺต **อุทิต** มุคฺคเต;
อาทิเตฺต คพฺพิเต **ทิโตฺต, ปิฏฺฐํ** ตุ จุณฺณิเตปิ จฯ

๑๐๗๖. ภิเต วายิเต [วายเน (ก.)] **วีตํ, ภาวิตํ** วฑฺฒิเตปิ จ;
ภชฺชิเต ปติเต **ภโฏฺฐ, ปุโฏฺฐ** ปุจฺฉิต โปสิเตฯ

๑๐๗๗. **ชาโต** ภูเต จเย **ชาตํ,**
ปฏิภาโค สมา’ริสุ;
สูโร วีเร รวิสูเร, **ทุโฏฺฐ** กุเทฺธ จ ทูสิเตฯ

๑๐๗๘. **ทิโฏฺฐ**'ริมฺหิ'กฺขิเต **ทิโฏฺฐ** [ทิฏฺฐํ (ก.)],
มูเฬฺห โปเต จ **พาลิโส;**
นินฺทายํ เขปเน **เขโป, นิยโม** นิจฺฉเย วเตฯ

๑๐๗๙. สลากายํ **กุโส** ทเพฺภ,
พาลฺยาโท ตุ ขเย **วโย;**
เลป คเพฺพสฺว'**วเลโป, อณฺฑโช** มีนปกฺขิสุฯ

๑๐๘๐. พิลาเล นกุเล **พพฺพุ, มโนฺถ** มนฺถนสตฺตุสุ;
วาโล เกเส'สฺสาทิโลเม,
สงฺฆาโต ฆาตราสิสุฯ

๑๐๘๑. โคปคาเม รเว **โฆโส, สูโต** สารถิวนฺทิสุ;
มาลฺยํ ตุ ปุเปฺผ ตทฺทาเม, **วาโห** ตุ สกเฏ หเยฯ

๑๐๘๒. ขเย'จฺจเน จา'**ปจโย, กาโล** สมเย มจฺจุสุ;
เภ **ตารกา** เนตฺตมเชฺฌ, **สีมา'** วธิ, ฐิติสุ จฯ

๑๐๘๓. **อาโภโค** ปุณฺณตา'วเชฺช-
สฺวา'**ฬี**'ตฺถี สขิ เสตุสุ;
สเตฺต ถูเล ตีสุ **ทโฬฺห, ลตา** สาขาย วลฺลิยํฯ

๑๐๘๔. **มตฺติ**'ตฺถี โมจเน โมเกฺข,
กาโย ตุ เทห ราสิสุ;
นีเจ **ปุถุชฺชโน** มูเฬฺห, **ภตฺตา** สามินิ ธารเกฯ

๑๐๘๕. สิขา, ปิเญฺฉสุ **สิขโณฺฑ,** สเตฺต ตฺว'ตฺตนิ **ปุคฺคโล;**
สมฺพาโธ สํกเฏ คุเยฺห,
นาเส เขเป **ปราภโว**ฯ

๑๐๘๖. **วโจจ** รูเป กรีเส ถ, **ชุติ**'ตฺถี กนฺติรํสิสุ;
๑๐๘๗. **ลพุภํ** ยุเตฺต จ ลทฺธเพฺพ, ขเณฺฑ ปเณฺณ **ทลํ** มตํ;
สลฺลํ กเณฺฑ สลากายํ, สุจิเตฺต **ธาวนํ** คเต;
ภนฺตเตฺถ **วิพฺภโม** หาเว, **โมโห**'วิชฺชาย มุจฺฉเนฯ

๑๐๘๘. **เสโท** ฆมฺมชเล ปาเก,
โคเฬ อุจฺฉุมเย **คุโฬ;**
มิเตฺต สหาเย จ **สขา, วิฏ** นิจฺจปฺปภูสุ โสฯ

๑๐๘๙. ขคฺค กุรูเร **เนตฺตึโส,** ปรสฺมึ อตฺร ตีสฺว'**มุ;**
กลโงฺก'งฺกา'ปวาเทสุ,
เทเส **ชนปโท** ชเนฯ

๑๐๙๐. ปชฺช **คาถา** วจีเภเท, **วํโส** ตฺว'นฺวยเวณุสุ;
ยานํ รถาโท คมเน, สรูปสฺมึ อโธ **ตลํ**ฯ

๑๐๙๑. **มโชฺฌ** วิลเคฺค เวมเชฺฌ, **ปุปฺผํ** ตุ กุสุโม’ตฺสุ;
สีลํ สภาเว สุพฺพเต, **ปุงฺคโว** อุสเภ วเรฯ

๑๐๙๒. โกเส ขคาทิพีเช’**ณฺฑํ, กุหรํ** คพฺภเร พิเล;
เนตฺติํเส คณฺฑเก **ขโคฺค, กทโมฺพ** ตุ ทุเม จเยฯ

๑๐๙๓. เค’เธนุยํ **โรหิณี**’ตฺถี, **วรงฺคํ** โยนิยํ สิเร;
อโกฺกเส สปเถ **สาโป, ปงฺกํ** ปาเป จ กทฺทเมฯ

๑๐๙๔. โภควตฺยุ’รเค **โภคี, สฺสโร** ตุ สิวสามิสุ;
พเล ปภาเว **วีริยํ, เตโช** เตสุ จ ทิตฺติยํฯ

๑๐๙๕. **ธารา** สนฺตติ ขเคฺคงฺค, **วานํ** ตณฺหาย สิพฺพเน;
ขตฺตา สูเต ปฏิหาเร, วิตฺติ ปีฬาสุ **เวทนา**ฯ

๑๐๙๖. ถิยํ **มติ**’จฺฉาปญฺญาสุ, ปาเป ยุเทฺธ รเว **รโณ;**
ลโวตฺ พินฺทุ’เจฺฉเทสุ, ปลาเล’ [ปลาเส (ฏี.), ปลาเป-ฏี (๔๕๓-๑๑๒๔) คาถา ปสฺสิตพฺพา] ติสเย **ภุสํ**ฯ

๑๐๙๗. **พาธา** ทุเกฺข นิเสเธ จ, มูลปเทปิ **มาติกา;**
เสฺนโห เตเล’ธิกเปฺปเม,
ฆรา’เปกฺขาสุ **อาลโย**ฯ

๑๐๙๘. เกตฺสุมึ **เกตนํ** เคเห, ฐาเน **ภูมิ**’ตฺถิยํ ภุวิ;
เลเขฺย **เลโข** ราชิ **เลขา,** ปูชิเต **ภควา** ชิเนฯ

๑๐๙๙. **คทา** สเตฺถ **คโท** โรเค, นิสชฺชา ปีเฐสฺวา’**สนํ;**
ตถาคโต ชิเน สเตฺต,
จเย เทเห **สมุสฺสโย**ฯ

๑๑๐๐. **พิลํ** โกฏฺฐาส ฉิเทฺทสุ, **วชฺชํ** โทเส จ เภริยํ;
กาเล ทีฆญฺชเส’**ทฺธานํ,** อาลิยํ **เสตุ** การเณฯ

๑๑๐๑. **โอกาโส** การเณ เทเส,
สภา เคเห จ สํสเท;
ยูโป ถเมฺภ จ ปาสาเท, **อยนํ** คมเน ปเถฯ

๑๑๐๒. **อโกฺก** รุกฺขนฺตเร สูเร,
อโสฺส โกเณ หเยปิ จ;
อํโส ขเนฺธ จ โกฏฺฐาเส,
ชาลํ สูสฺว’**จฺจิ** โน ปุเมฯ

๑๑๐๓. นาสา’สเตฺตสฺว’ **ภาโว** ถ,
อนฺน โมทน ภุตฺติสุ;
ชีวํ ปาเน ชเน **ชีโว,**
ฆาโส ตฺว’เนฺน จ ภกฺขเณฯ

๑๑๐๔. ฉทเน’**จฺฉาทนํ** วเตฺถ, **นิกาโย** เคหราสิสุ;
อนฺนาโท **อามิสํ** มํเส; **ทิกฺขา** ตุ ยชเน’จฺจเนฯ

๑๑๐๕. จริยายํ **การิกา** ปเชฺช,
เกตุ ตุ จิหเน ธเช;
กุสุมํ ถีรเช ปุเปฺผ, วานเร ตุ พุเธ **กวิ**ฯ

๑๑๐๖. อธเร ขรเภ **โอโฏฺฐ, ลุโทฺท** ตุ ลุทฺทเกปิ จ;
กลุสํ ตฺวา’วิเล ปาเป, ปาเป **กลิ** ปราชเยฯ

๑๑๐๗. **กนฺตาโร** วน, ทุเคฺคสุ, **จโร** จารมฺหิ จญฺจเล;
ชนาวาเส คเณ **คาโม, จมฺมํ** ตุ ผลเก ตเจฯ

๑๑๐๘. **อาโมโท** หาส คเนฺธสุ,
จารุ ตุ กนเกปิ จ;
สตฺตายํ **ภวนํ** เคเห, เลเส ตุ ขลิเต **ฉลํ**ฯ

๑๑๐๙. **เวรํ** ปาเป จ ปฏิเฆ, **ตโจ** จมฺมนิ วกฺกเล;
อุเจฺจ’ธิโรเห **อาโรโห, เนตฺตํ** วตฺถนฺตร’กฺขิสุฯ

๑๑๑๐. ปฏิหาเร มุเข **ทฺวารํ,** เปเต ญาเต **มโต** ติสุ;
มาโส ปรณฺณ กาเลสุ, **นโคฺค** ตฺว’เจลเกปิ จฯ

๑๑๑๑. โทเส ฆาเต จ **ปฏิโฆ,** มิคาโท ฉคเล **ปสุ;**
อรูเป จา’วฺหเย **นามํ, ทโร** ทรถ ภีติสุฯ

๑๑๑๒. ยาจเน โภชเน **ภิกฺขา,**
ภาเร ตฺว’ติสเย **ภโร;**
ทพฺพิ’นฺทชายาสุ **สุชา,** เมเฆ ตฺว’**พฺภํ** วิหายเสฯ

๑๑๑๓. **โมทโก** ขชฺชเภเทปิ, มณิเก รตเน **มณิ;**
เสลา’ราเมสุ **มลโย,**
สภาว’เงฺกสุ **ลกฺขณํ**ฯ

๑๑๑๔. **หวิ** สปฺปิมฺหิ โหตเพฺพ, **สิโร** เสเฏฺฐ จ มุทฺธนิ;
วิจาเรปิ **วิเวโก** ถ, **สิขรี** ปพฺพเต ทุเมฯ

๑๑๑๕. **เวโค** ชเว ปวาเห จ, **สงฺกุ** ตุ ขิลเหติสุ;
นิคฺคหีเต กเณ **พินฺทุ, วราโห** สูกเร คเชฯ

๑๑๑๖. เมตฺตเนฺต จิตฺตเก’**ปางฺคํ, สิทฺธโตฺถ** สาสเป ชิเน;
หาโร มุตฺตาคุเณ คาเห,
ขารโก มกุเฬ รเสฯ

๑๑๑๗. **อจฺจโย’** ติกฺกเม โทเส,
เสลรุเกฺขสฺว’**โค นโค;**

สฺวเปฺป’วธารเณ **มตฺตํ, อปจิตฺย’**จฺจเน ขเยฯ

๑๑๑๘. ฉิทฺท’ตรเณโสฺว’**ตาโร,**
พฺรเหฺม จ ชนเก **ปิตา;**
ปิตามโห’ยฺยเก พฺรเหฺม,
โปโต นาวาย พาลเกฯ

๑๑๑๙. รเกฺข วเณฺณ สุเน **โสโณ,**
สเคฺค ตุ คคเน **ทิโว;**
วเตฺถ คเนฺธ ฆเร **วาโส, จุโลฺล** ขุเทฺท จ อุทฺธเนฯ

๑๑๒๐. **กณฺโณ** โกเณ จ สวเณ,
มาลา ปุเปฺผ จ ปนฺติยํ;
ภาโค ภาเคฺย’กเทเสสุ,
กุฏฺฐํ โรเค’ ชปาลเกฯ

๑๑๒๑. **เสยฺยา** เสนาสเน เสเน, จุนฺทภณฺฑมฺหิ จ’**พฺภโม;**
วตฺถาทิโลมํ’**สุ** กเร, **นิปาโต** ปตเน’พฺภเยฯ

๑๑๒๒. สงฺขายํ **วิฏโป** ถเมฺภ, **สตฺตุ** ขชฺชนฺตเร ทิเส;
สามิโก ปติ’ยิเรสุ, **ปฏฺฐานํ** คติ เหตุสุฯ

๑๑๒๓. ราเค **รโงฺค** นจฺจฏฺฐาเน, **ปานํ** เปเยฺย จ ปีติยํ;
อิณฺ’เกฺขเปสุ **อุทฺธาโร,** อุมฺมาเร **เอฬโก** อเชฯ

๑๑๒๔. **ปหาโร** โปถเน ยาเม,
สรโท หายโน’ตุสุ;
กุณฺฑิกายา’ฬฺหเก **ตุโมฺพ,**
ปลาโล [ปลาโป (ก.) ๔๕๓-คาถา ปสฺสิตพฺพา] ตุ ภุสมฺหิ จฯ

๑๑๒๕. มตฺตา’วาเฏ จเย **กาสุ, ปนิสา** การเณ รโห;
กาโส โปฏคเล โรเค,
โทโส โกเธ คุเณ’ตเรฯ

๑๑๒๖. ขตฺย’ฏฺฏาล’ฏฺฏิเตสฺว’**โฏฺฏ,** กีฬายํ กานเน **ทโว;**
อุปฺปตฺติยํ โจ’**ปฺปตนํ, อุยฺยานํ** คมเน วเนฯ

๑๑๒๗. **โอกาโร** ลามเก ขเนฺธ, มูโล’ปทาสุ **ปาภตํ;**
ทสา’ วตฺถา ปฏเนฺตสุ, **การณํ** ฆาต, เหตุสุฯ

๑๑๒๘. หตฺถิทาเน **มโท** คเพฺภ, **ฆฏา** ฆฏน ราสิสุ;
อุปหาโร’ภิหาเรปิ, **จโย** พนฺธน ราสิสุฯ

๑๑๒๙. **คนฺโธ** โถเก ฆายนีเย,
จาโค ตุ ทานหานิสุ;
ปาเน ปโมเท **ปีติ’**ตฺถี, อิเณ **คิวา** คเลปิ จฯ

๑๑๓๐. **ปติฏฺฐา** นิสฺสเย ฐาเน, พลกฺกาเรปิ **สาหสํ;**
ภโงฺค เภเท ปเฏ **ภงฺคํ, ฉตฺตํ** ตุ ฉวเกปิ จฯ

๑๑๓๑. ญาเณ ภุวิ จ **ภูริ**’ตฺถี, อนเงฺค **มทโน** ทุเม;
ปมาตริปิ **มาตา** ถ, เวธุ’ณีเสสุ **เวฐนํ**ฯ

๑๑๓๒. **มาริโส** ตณฺฑุเลเยฺย’เยฺย,
โมโกฺข นิพฺพาน มุตฺติสุ;
อิโนฺท’ธิปติ สเกฺกสฺวา, **รมฺมณํ** เหตุ โคจเรฯ

๑๑๓๓. องฺก **สณฺฐาน** มากาเร,
เขเตฺต [วเปฺป (ปาการมูเล เนตฺตชเล อุสฺเม จ วโปฺป-ฏี)] วโปฺป ตเฏปิ จ;
สมฺมุตฺย’นุญฺญา โวหาเร, สฺว’ถ ลาชาสุ จา’**กฺขตํ**ฯ

๑๑๓๔. **สตฺรํ** ยาเค สทาทาเน,
โสโม ตุ โอสธิ’นฺทุสุ;
สงฺฆาโต ยุคเคหเงฺค, **ขาโร** อูเส จ ภสฺมนิฯ

๑๑๓๕. **อาตาโป** วีริเย ตาเป,
ภาเค สีมาย **โอธิ** จาติฯ

อิติ ปาทาเนกตฺถวโคฺคฯ

อเนกตฺถวโคฺค นิฏฺฐิโตฯ

๓. สามญฺญกณฺฑ

๔. อพฺยยวคฺค

๑๑๓๖. อพฺยยํ วุจฺจเต ทานิ, จิรสฺสํ ตุ จิรํ ตถา;
จิเรน จิรรตฺตาย, สห สทฺธึ สมํ อมาฯ

๑๑๓๗. ปุนปฺปุนํ อภิณฺหญฺจา, สกึ จา’ภิกฺขณํ มุหุํ;
วชฺชเน ตุ วินา นานา, อนฺตเรน ริเต ปุถุฯ

๑๑๓๘. พลวํ สุฏฺฐุ จา’ตีวา, **ติสเย** กิมุต สุว’ติ;
อโห ตุ กึ กิมู’ ทาหุ, วิกเปฺป กิมุโต’ท จฯ

๑๑๓๙. **อวฺหาเน** โภ อเร อโมฺภ,
หโมฺภ เร เช’งฺค อาวุโส;
เห หเร ถ กถํ กึสุ, นนุ กจฺจิ นุ กึ สมาฯ

๑๑๔๐. อธุเน’ตรหี’ทานิ, สมฺปติ อญฺญทตฺถุ ตุ;
ตเคฺฆ’ **กํเส** สสกฺกญฺจา, ทฺธา กามํ ชาตุ เว หเวฯ

๑๑๔๑. ยาวตา ตาวตา ยาว, ตาว กิตฺตาวตา ตถา;
เอตฺตาวตา จ กีเว’ติ, **ปริเจฺฉทตฺถวาจกาฯ**

๑๑๔๒. ยถา ตถา ยเถเว’วํ, ยถานาม ยถาหิ จ;
เสยฺยถาเปฺย’วเมวํ, วา, ตเถว จ ยถาปิ จฯ

๑๑๔๓. **เอวมฺปิ** จ เสยฺยถาปิ, นาม ยถริวา’ปิ จ;
ปฏิภาคเตฺถ ยถาจ, วิย ตถริวา’ปิ จฯ

๑๑๔๔. สํ สามญฺจ สยํ จาถ, อาม สาหุ ลหู’ปิ จ;
โอปายิกํ ปติรูปํ, สาเธฺว’วํ **สมฺปฏิจฺฉเนฯ**

๑๑๔๕. ยํ ตํ ยโต ตโต เยน,
เตเน’ติ การเณ สิยุํ;
อสากเลฺย ตุ **จน จิ,** นิปฺผเล ตุ **มุธา** ภเวฯ

๑๑๔๖. กทาจิ ชาตุ ตุลฺยา’ถ, สพฺพโต จ สมนฺตโต;
ปริโต จ สมนฺตาปิ, อถ มิจฺฉา มุสา ภเวฯ

๑๑๔๗. **นิเสเธ** น อโนมา’ลํ, นหิ เจตุ สเจ ยทิ;
อนุกุเลฺย ตุ **สทฺธญฺ**จ,
นตฺตํ [รตฺตํ (ฏี.)] โทโส **ทิวา** ตฺว’เหฯ

๑๑๔๘. อีสํ กิญฺจิ มนํ **อเปฺป, สหสา** ตุ อตกฺกิเต;
ปุเร **คฺคโต** ตุ **ปุรโต, เปจฺจา’มุตฺร**ภวนฺตเรฯ

๑๑๔๙. **อโห หี** วิมฺหเย **ตุณฺหี,**
ตุ โมเน ถา'วิ ปาตุ จ;
ตงฺขเณ สชฺชุ สปทิ, พลกฺกาเร **ปสยฺห** จฯ

๑๑๕๐. สุทํ โข [โว (ก.)] อสฺสุ ยเคฺฆ เว,หา'ทโย **ปทปูรเณ;**
อนฺตเรน'นฺตรา อโนฺต, **วสฺสํ นูน** จ นิจฺฉเยฯ

๑๑๕๑. อานเนฺท **สญฺจ ทิฏฺฐา** ถ, วิโรธกถเน **นนุ;**
กามปฺปเวทเน **กจฺจิ,** อุสูโยปคเม'**ตฺถุ** จฯ

๑๑๕๒. **เอวา**'วธารเณ เญยฺยํ, ยถาตฺตํ ตุ ยถาตถํ;
นีจํ อเปฺป, มหตฺยุ'**จฺจํ,** อถ ปาโต ปเค สมาฯ

๑๑๕๓. นิจฺจ **สทา สนํ** [สนา (ก.)] **ปาโย,**
พาหุเลฺย พาหิรํ พหิ;
พหิทฺธา พาหิรา พาเหฺย, สีเฆตุ **สณิกํ** ภเวฯ

๑๑๕๔. **อตฺถํ** อทสฺสเน **ทุฏฺฐุ,** นินฺทายํ, วนฺทเน **นโม;**
สมฺมา สุฏฺฐุ ปสํสายํ, อโถ สตฺตาย **มตฺถิ** จฯ

๑๑๕๕. **สายํ** สาเย'**ชฺช** อตฺรา'เห,
สุเว ตุ **เสฺว** อนาคเต;
ตโต ปเร **ปรสุเว, หิโยฺย**ตุ ทิวเส คเตฯ

๑๑๕๖. ยตฺถ ยตฺร ยหิํจาถ, ตตฺถ ตตฺร ตหิํตหํ;
อโถ อุทฺธญฺจ อุปริ, เหฏฺฐา ตุ จ อโธ สมาฯ

๑๑๕๗. โจทเน **อิงฺฆ หนฺทา**'ถ, อาราทูรา จ อารกา;
ปรมฺมุขา ตุ จ รโห, สมฺมุขา ตฺวา'วิ ปาตุ จฯ

๑๑๕๘. **สํสยตฺถมฺหิ** อเปฺปว, อเปฺปวนาม นู'ติ จ;
นิทสฺสเน อิติ'ตฺถญฺจ, เอวํ, กิเจฺฉ **กถญฺจิ** จฯ

๑๑๕๙. **หา** เขเท **สจฺฉิ** ปจฺจเกฺข,
ธุวํ ถิเร'วธารเณ;
ติโร ตุ ติริยํ จาถ, กุจฺฉายํ **ทุฏฺฐุ กุ**'จฺจเตฯ

๑๑๖๐. **สฺวตฺถิ** อาสิฏฺฐตฺถมฺหิ, นินฺทายํ ตุ **ธี** [ธิ (ก.)] กถฺยเต;
กุหิญฺจนํ กุหิํ กุตฺร, กุตฺถ กตฺถ กหํ กฺว ถฯ

๑๑๖๑. อิห'ธา'ตฺร ตุ เอตฺถา'ตฺถ,
อถ สพฺพตฺร สพฺพธิ;
กทา กุทาจนํ จาถ, ตทานิ จ ตทา สมาฯ

๑๑๖๒. อาทิกเมฺม ภุสตฺเถ จ, สมฺภโว'ติณฺณ ติตฺติสุ;
นิโยคิ'สฺสริย'ปฺปีติ, ทาน ปูชา'คฺค, สนฺติสุฯ

๑๑๖๓. ทสฺสเน ตปฺปเร สงฺเค, ปสํสา, คติ, สุทฺธิสุ;
หึสา, ปการโนฺต'ภาว, วิโยคา'วยเวสุ จ;
โป'ปสโคฺค ทิสาโยเค, ปตฺถนา, ธิติอาทิสุฯ

๑๑๖๔. **ปรา**สโทฺท ปริหานิ, ปราชย คตีสุ จ;
ภุสเตฺถ ปฏิโลมเตฺถ, วิกฺกมา'มสนาทิสุฯ

๑๑๖๕. นิสฺสสา'ภาว สนฺยาส, ภุสตฺถ โมกฺข ราสิสุ;
เคหา'เทโส'ปมาหีน, ปสาทนิคฺคตา'จฺจเยฯ

๑๑๖๖. ทสฺสโน'สานนิกฺขนฺตา, โธภาเคสฺว'วธารเณ;
สามีเปฺย พนฺธเน เฉก, โนฺตภาโค'ปรตีสุ จฯ

๑๑๖๗. ปาตุภาเว วิโยเค จ, นิเสธาโท **นิ** ทิสฺสติ;
อโธ นีหรเณ เจวา, วรณาโท จ **นี** สิยาฯ

๑๑๖๘. อุทฺธกมฺม วิโยค ตฺต, ลาภ ติตฺติ สมิทฺธิสุ;
ปาตุภาว'จฺจยาภาว, ปพลเตฺต ปกาสเน;
ทกฺข'คฺคตาสุ กถเน, สตฺติโมกฺขาทิเก **อุ** จฯ

๑๑๖๙. กุจฺฉิเต'สทเตฺถสุ, วิรูปเตฺต ปฺย'โสภเน;
สิยา'ภาวา'สมิทฺธีสุ, กิเจฺฉ จา'นุทนาทิเกฯ

๑๑๗๐. สํ สโมธาน สเงฺขป, สมนฺตตฺต สมิทฺธิสุ;
สมฺมา ภุส สห ปฺปตฺถา, ภิมุขเตฺถสุ สงฺคเต;
วิธาเน ปภเว ปูชา, ปุนปฺปุนกฺริยาทิสุฯ

๑๑๗๑. วิวิธา'ติสยา'ภาว, ภุสตฺติ'สฺสริยา'จฺจเย;
วิโยเค กลเห ปาตุ, ภาเว ภาเส จ กิจฺฉเนฯ

๑๑๗๒. ทูรา'นภิมุขเตฺตสุ, โมหา'นวฏฺฐิตีสุ จ;
ปธาน ทกฺขตา เขท, สหตฺถาโท **วิ** ทิสฺสติฯ

๑๑๗๓. วิโยเค ชานเน จา'โธ,ภาค นิจฺฉย [ภาค'นิจฺฉย (ภาค+อนิจฺฉย-ฏี)] สุทฺธิสุ;
อีสทเตฺถ ปริภเว, เทส พฺยาปน หานิสุ;
วโจกฺริยาย เถเยฺย จ, ญาณปฺปตฺตาทิเก **อว**ฯ

๑๑๗๔. ปจฺฉา ภุสตฺต สาทิสฺยา, นุปจฺฉินฺนา'นุวตฺติสุ;
หีเน จ ตติยตฺถา'โธ, ภาเคสฺว'นุคเต หิเต;
เทเส ลกฺขณ วิจฺฉ'ตฺถ, มฺภูต ภาคาทิเก **อนุ**ฯ

๑๑๗๕. สมนฺตเตฺถ ปริเจฺฉเท, ปูชา'ลิงฺคน วชฺชเน;
โทสกฺขาเน นิวาสนา, วญฺญา'ธาเรสุ โภชเน;
โสก พฺยาปน ตเตฺวสุ, ลกฺขณาโท สิยา **ปริ**ฯ

๑๑๗๖. อภิมุขฺย วิสิฏฺฐ'ทฺธ, กมฺมสารุปฺปวุทฺธิสุ;

ปูชา’ธิก กุลา’สจฺจ, ลกฺขณาทิมฺหิ จาปฺย’**ภิ**ฯ

๑๑๗๗. อธิกิ’สฺสร, ปาฐา’ธิ, ฏฺฐาน, ปาปุณเนสฺว’**ธิ;**
นิจฺฉเย โจปริตฺตา’ธิ, ภวเน จ วิเสสเนฯ

๑๑๗๘. ปฏิทานนิเสเธสุ, วามา’ทานนิวตฺติสุ;
สาทิเส ปฏินิธิมฺหิ, อาภิมุขฺยคตีสุ จฯ

๑๑๗๙. ปฏิโพเธ ปติคเต, ตถา ปุนกฺริยาย จ;
สมฺภาวเน ปฏิจฺจเตฺถ, **ปตี**ติ ลกฺขณาทิเก;
สุ โสภเน สุเข สมฺมา, ภุส สุฏฺฐุ สมิทฺธิสุฯ

๑๑๘๐. อาภิมุขฺย, สมีปา’ทิ, กมฺมา’ลิงฺคน ปตฺติสุ;
มริยาทุ’ทฺธกมฺมิ’จฺฉา, พนฺธนา’ภิวิธีสุ **อา**ฯ
๑๑๘๑. นิวาสา’วฺหาน คหณ, กิเจฺฉ’สตฺถ นิวตฺติสุ;
อปฺปสาทา’สิ สรณ, ปติฏฺฐา’วิมฺหยาทิสุฯ

๑๑๘๒. อโนฺตภาว ภุสตฺตา’ติ, สย ปูชาสฺว’ติกฺกเม;
ภูตภาเว ปสํสายํ, ทฬฺหตฺถาโท สิยา **อติ**ฯ

๑๑๘๓. สมฺภาวเน จ ครหา, เปกฺขาสุ จ สมุจฺจเย;
ปเณฺห สํวรเณ เจว, อาสีสเตฺถ **อปี’**ริตํฯ

๑๑๘๔. นิทฺทเส วชฺชเน ปูชา, ปคเต วารเณปิ จ;
ปทุสฺสเน จ ครหา, โจริกา’โท สิยา **อป**ฯ

๑๑๘๕. สมีปปูชา สาทิสฺส, โทสกฺขาโน’ปปตฺติสุ;
ภุสโตฺต’ปคมา’ธิกฺย, ปุพฺพกมฺมนิวตฺติสุ;
คยฺหากาโร’ปริเตฺถสุ, **อุเป’**ตฺย [อุเปตฺย=อุป+อิติ]’นสนา’ทิเกฯ

๑๑๘๖. **เอวํ** นิทสฺสนา’กาโร, ปมาสุ สมฺปหํสเน;
อุปเทเส จ วจน, ปฏิคฺคาเห’วธารเณ;
ครหาเย’ทมเตฺถ จ, ปริมาเน จ ปุจฺฉเนฯ

๑๑๘๗. สมุจฺจเย สมาหาเร, นฺวาจเย เจ’ตรีตเร;
ปทปูรณมเตฺต จ, **จ**สโทฺท อวธารเณฯ

๑๑๘๘. **อิติ** เหตุปกาเรสุ, อาทิมฺหิ จา’วธารเณ;
นิทสฺสเน ปทตฺถสฺส, วิปลฺลาเส สมาปเนฯ

๑๑๘๙. สมุจฺจเย โจ’ปมายํ, สํสเย ปทปูรเณ;
ววตฺถิตวิภาสายํ, **วา’**วสฺสเคฺค วิกปฺปเนฯ

๑๑๙๐. ภุสเน วารเณ จา’**ลํ,** วุจฺจเต ปริยตฺติยํ;
อโถ’ถา’นนฺตรา’รมฺภ, ปเณฺหสุ ปทปูรเณฯ

๑๑๙๑. ปสํสาครหาสญฺญา, สีการาโท [สฺวีการ (ฏี.)] ปิ **นาม** ถ;

นิจฺฉเย จา’นุมานสฺมึ, สิยา **นูน** วิตกฺกเนฯ

๑๑๙๒. ปจฺฉา’วธารณา’นุญฺญา, สานฺตฺวนา’ลปเน [สนฺตนาลปเน (ก.)] **นนุ;**
วเต’กํส, ทยา, หาส, เขทา’ลปน, วิมฺหเยฯ

๑๑๙๓. วากฺยารมฺภ, วิสาเทสุ, **หนฺท** หาเส’นุกมฺปเน;
ยาว ตุ **ตาว** สากลฺย, มานา’วธฺย’วธารเณฯ

๑๑๙๔. ปจฺจี, ปุร, งฺคโตเตฺถสุ, **ปุรตฺถา** ปฐเม ปฺยถ;
ปพเนฺธ จ จิราตีเต, นิกฏาคามิเก **ปุราฯ**

๑๑๙๕. นิเสธวากฺยาลงฺการา, วธารณปสิทฺธิสุ;
ขลฺวา’สเนฺน ตุ **อภิโต**-
ภิมุโข’ภยโตทิเกฯ

๑๑๙๖. **กามํ** ยทฺยปิสทฺทเตฺถ, เอกํสเตฺถ จ ทิสฺสติ;
อโถ **ปน** วิเสสสฺมึ, ตเถว ปทปูรเณฯ

๑๑๙๗. นิภารเณ วิเสสา’ว, ธารเณ ปทปูรเณ;
ตุ เหตฺวเชฺช ตตฺถา’ถ, **กุ** ปาเป’สตฺถ’กุจฺฉเนฯ

๑๑๙๘. นุ สํสเย จ ปเญฺห ถ, **นานา**’ เนกตฺถ วชฺชเน;
กึ ตุ ปุจฺฉาชิคุจฺฉาสุ, **กํ** ตุ วาริมฺหิ มุทฺธนิฯ

๑๑๙๙. **อุฑา** สหสมีเป ถ, เภเท อปฺปฐเม **ปุน;**
กิรา’นุสฺสวา’รุจิสุ, **อุทา**’ปฺยเตฺถ วิกปฺปเนฯ

๑๒๐๐. ปตีจี จริเม **ปจฺฉา, สามิ** ตฺวเทฺธ ชิคุจฺฉเน;
ปกาเส สมฺภเว **ปาตุ,**
อโญฺญเญฺญ ตุ รโห **มิโถ**ฯ

๑๒๐๑. **หา** เขทโสกทุเกฺขสุ, เขเท ตฺว’**หห** วิมฺหเย;
ภึสาปเน [หึสาปเน (ฏี.)] **ธี** [ธิ (ก.)] นินฺทายํ, ปิธาเน ติริยํ **ติโรฯ**

๑๒๐๒. ตุน ตฺวาน ตเว ตฺวา ตุํ, ธา โส ถา กฺขตฺตุ, เมว จ;
โต ถ ตฺร หิญฺจนํ หึหํ, ธิ ห หิ ธ ธุนา รหิฯ

๑๒๐๓. หานิ โวทาจนํ ทาชฺช, ถํ ตตฺตํ ชฺฌ ชฺชุ อาทโย;
สมาโส จา’พฺยยีภาโว,
ยาเทโส จา’พฺยยํ ภเวติฯ

อิติ อพฺยยวโคฺคฯ

สามญฺญกโณฺฑ ตติโยฯ

อภิธานปฺปทีปิกา สมตฺตาฯ

นิคมน

๑. **สคฺคกโณฺฑ** จ **ภูกโณฺฑ,** ตถา **สามญฺญกณฺฑิ**ติ;
กณฺฑตฺตยานฺวิตา เอสา, อภิธานปฺปทีปิกาฯ

๒. ติทิเว มหิยํ ภุชคาวสเถ,
สกลตฺถสมวฺหยทีปนิ'ยํ;
อิห โย กุสโล มติมา ส นโร,
ปฏุ โหติ มหามุนิโน วจเนฯ

๓. **ปรกฺกมภุโช** นาม, ภูปาโล คุณภูสโน;
ลงฺกาย มาสิ เตชสฺสี, ชยี เกสริวิกฺกโมฯ

๔. วิภินฺนํ จิรํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิกาย-
ตฺตยสฺมิญฺจ กาเรสิ สมฺมา สมเคฺค;
สเทหํ'ว นิจฺจาทโร ทีฆกาลํ,
มหเคฺฆหิ รเกฺขสิ โย ปจฺจเยหิฯ

๕. เยน ลงฺกา วิหาเรหิ, คามา'รามปุรีหิ จ;
กิตฺติยา วิย สมฺพาธี, กตา เขเตฺตหิ วาปิหิฯ

๖. ยสฺสา'สาธารณํ ปตฺวา, นุคฺคหํ สพฺพกามทํ;
อหมฺปิ คนฺถการตฺตํ, ปโตฺต วิพุธโคจรํฯ

๗. การิเต เตน ปาสาท, โคปุราทิวิภูสิเต;
สคฺคขเณฺฑ'ว ตโตฺตยา, สยสฺมึ ปติพิมฺพิเตฯ

๘. **มหาเชตวนา**'ขฺยมฺหิ, วิหาเร สาธุสมฺมเต;
สโรคามสมูหมฺหิ, วสตา สนฺตวุตฺตินาฯ

๙. สทฺธมฺมฏฺฐิติกาเมน, **โมคฺคลฺลาเนน** ธีมตา;
เถเรน รจิตา เอสา, **อภิธานปฺปทีปิกา**ติฯ